

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Bakalářská práce

2011

Jakub Černoch

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Jakub Černoč

Současná krajní pravice v Rakousku

Bakalářská práce

Praha 2011

Autor práce: **Jakub Černoč**

Vedoucí práce: **PhDr. et Dipl.Pol. Martin Jeřábek, Ph.D.**

Rok obhajoby:

Bibliografický záznam

ČERNOCH, Jakub. *Současná krajní pravice v Rakousku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, 2011. 88 s. Vedoucí bakalářské práce PhDr. et Dipl.Pol. Martin Jeřábek Ph.D.

Anotace

Diplomová práce „*Současná krajní pravice v Rakousku*“ pojednává o dvou stranických uskupeních v Rakousku – FPÖ (Freiheitliche Partei Österreichs) a BZÖ (Bündnis Zukunft Österreich) v období let 2005-2011. Tato práce si klade za cíl kompletně představit podobu současných krajně pravicových stran s důrazem na ekonomické, historické, politické a ideologické příčiny jejich podpory. Cílem práce je také podrobně analyzovat projevy krajní pravice na celorakouské i regionální dimenzi. Tuto nižší dimenzi představuje devět rakouských spolkových zemí, jimž je věnována pozornost. Práce rovněž zkoumá vliv volebního a stranického systému Rakouska na FPÖ i BZÖ. Vzhledem k volebnímu systému a volebním výsledkům (na příkladu voleb do Národní rady v letech 2006 a 2008 a příkladu voleb do zemských sněmů v rozmezí let 2008-2010) práce zanalyzuje, zda mohou volební parametry ovlivnit podporu a zastoupení krajní pravice. Dalším cílem je klasifikace těchto stran a jejich vymezení k pojmům spjatých s krajní pravíci – extremismus, populismus, neofašismus a neonacismus. Na základě vyzkoumaných poznatků se práce pokusí nastínit pravděpodobný vývoj krajně pravicových stran v následujících letech.

Annotation

The thesis „*Populist and Extreme Right in Contemporary Austria*“ deals with the two political parties in Austria – FPÖ (Freiheitliche Partei Österreichs) and BZÖ (Bündnis Zukunft Österreich) during the time period from 2005 to 2011. The thesis aims to globally introduce contemporary far-right parties with regard to economic, historical, political and ideological causes of their support. The objective of the thesis is also analysis of far-right parties in

reference to all-Austrian and regional dimension. This lower dimension is introduced by nine Austrian states (*Bundesländer*). The thesis also examines influence of electoral and party system on FPÖ and BZÖ. Regarding electoral system and its results (examples include National Council elections in 2006 and 2008 and *Landtag* elections in years 2008-2010) the thesis analyzes, whether the electoral parameters can affect support and representation of far-right parties. Another objective is classification of these parties and their relation to far-right terms – extremism, populism, neo-Fascism and neo-Nazism. On the basis of examined pieces of knowledge the thesis attempts to sketch the presumptive trends of far-right parties in the following years.

Klíčová slova

krajní pravice, pravicový populismus, Svobodní, Svaz pro budoucnost Rakouska, Svobodní v Korutanech, Jörg Haider, Heinz-Christian Strache, Josef Bucher

Keywords

far-right politics, right-wing populism, Freedom Party of Austria, Alliance for the Future of Austria, Freedom Party in Carinthia, Jörg Haider, Heinz-Christian Strache, Josef Bucher

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla použita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne

Jakub Černoch

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval své rodině, která mi umožnila studium na Univerzitě Karlově v Praze a PhDr. et Dipl.Pol. Martinu Jeřábkovi, Ph.D za užitečné rady při psaní této práce.

Projekt bakalářské práce

Téma práce

Poválečné Rakousko si velmi úspěšně budovalo pověst první oběti nacistického Německa. Toto však nelze jednoznačně tvrdit. Již u prvních programových dokumentů FPÖ (Freiheitliche Partei Österreichs) bylo čitelné, že se strana orientuje také na bývalé sympatizanty nacismu. Strana se původně hlásila k pangermánství, ačkoliv tento prvek během několika desetiletí její existence vyprchal. „*Odhaduje se, že v roce 1989 bylo pangermánsky orientováno pouze 13% sympatizantů strany.*“¹ Na rozdíl od pravicového populismu, který nahradil liberální kurz. Největší rozmach pravicového populismu byl patrný v době, kdy stál v čele strany Jörg Haider. Zatímco se (nejenom) Evropané tiše obávali rozmachu pravicového extremismu ve Spolkové republice Německo, pravicový populismus získal značnou podporu v sousedním Rakousku. Na přelomu milénia se podpora dosti nacionalistické a částečně xenofobní FPÖ přiblížila 27 procentům.²

Tématem této bakalářské práce bude výzkum pravicového populismu/extremismu v současném Rakousku. Chtěl bych stručně postihnout jak teoretický základ pravicového populismu a extremismu v politickém systému Rakouska, tak jeho dopady. Těžiště práce bude ležet především v analýze dvou rakouských pravicově-populistických stran – FPÖ (Freiheitliche Partei Österreichs) a BZÖ (Bündnis Zukunft Österreich). Rád bych se zaměřil zejména na období od vstupu FPÖ do vlády po současnost.³

Ve své bakalářské práci budu nazývat problematiku jak „pravicovým populismem“, tak „pravicovým extremismem“, vědom si toho, že není jednoduché ideologii i projevy obou krajně pravicových stran jednoznačně klasifikovat. „*FPÖ naplňuje kritéria pro Sartoriho typ extrémní strany se značným antisystémovým potenciálem.*“⁴ Celkově je podstatně složitější klasifikovat extrémní pravici než extrémní levici. Krajně pravicová uskupení bývají často vnitřně nesourodá. „*Přestože v celosvětovém měřítku i u nás existuje značné množství různých ultrapravicových uskupení, která se v mnoha ohledech odlišují, lze je všechna na základě*

¹ IGNAZI, Piero. Extreme Right Parties in Western Europe. Oxford: Oxford University Press. 2006, s. 111

² Údaj z roku 1999

³ FPÖ vstoupila do vlády v roce 1999

⁴ HLOUŠEK, Vít. Konflikt versus konsensus. Brno: Mezinárodní politologický ústav. 2008, s. 220

*jejich politického programu zařadit do tří základních skupin: pravicoví populisté, neofašisté a neonacisté.*⁵

Toto téma jsem si zvolil, protože se nejedná o okruh v ČR dostatečně zkoumaný, proto se pokusím o rozbor dané problematiky. Budu analyzovat jak příčiny nárůstu pravicového radikalismu v Rakousku, tak jeho dopady.

Druhým důvodem je poměrně nižší zájem o Rakousko v akademické (ale i laické) oblasti, pokud jej srovnáváme s ostatními sousedy České republiky. Studie pojednávající o rakouském politickém systému nejsou příliš frekventované. Existují však studie zabývající se tímto tématem, například práce „Konflikt versus konsensus“, sepsaná Vitem Hlouškem, která reflektuje také vzestup FPÖ.

Cíle práce a metodologie

Ve své práci bych chtěl objasnit teoretický rámec a pojmosloví, které se týká krajně pravicových projevů. S tím souvisí cíl definovat, jestli se v případě FPÖ a BZÖ jedná spíše o populismus nebo o extremismus.

Dalším cílem této práce je zmapovat vývoj krajní pravice v Rakousku od počátku dvacátého století do současnosti. Zmíním se však také o vývoji během dvacátého století.

Posledním cílem je postihnout krajní pravici v Rakousku z obou hledisek, tj. z dimenze celorakouské i z dimenze regionální.

Primárním cílem mé práce je zodpovědět na otázku, jaké jsou příčiny trvalé podpory krajně pravicových stran FPÖ a BZÖ. Chtěl bych postihnout komplexní příčiny tohoto jevu. Předpokládám, že jedním z důvodů pro zvýšení vlivu krajní pravice byl pro Rakousko nezvyklý nárůst přistěhovalců od 70. let. Domnívám se, že dalším důvodem mohou být přetrvávající sympatie ke krajně pravicovým uskupením u menší části rakouské populace. Nezanedbatelným důvodem je, dle mého názoru, ideologický odpor k dlouholeté dominanci velké koalice a k samotným stranám SPÖ a ÖVP. Podpůrnými důvody mohly být také ekonomický vliv a mezinárodní situace včetně pádu tzv. Železné opony. Tyto hypotézy bych rád potvrdil či vyvrátil.

Vzhledem k rozsahu a komplexnosti daného tématu jsem se rozhodl zkoumat problematiku krajní pravice v Rakousku metodou případové studie. „*Případová studie je detailní analýzou*

⁵ CHARVÁT, Jan. Současný politický extremismus a radikalismus. Praha: Portál. 2007, s. 71

*případu, který byl zvolen jako objekt výzkumu. Jejím cílem je poskytnout hluboké porozumění nebo příčinné vysvětlení vybraného případu.*⁶

Text bakalářské práce bude doplněn obrazovými přílohami, zejména grafy volební podpory, tabulkami či obrazovými materiály zobrazujícími příklady jejich předvolební kampaně. Plně se budu hlásit k hodnotově neutrálnímu výzkumu.

Rozbor literatury

Co se dosavadního výzkumu týče, je v českém prostředí velmi skromný. Téma rakouského extremismu poutalo značně více pozornosti žurnalistů než politologů. Ve srovnání s rozsáhlým počtem materiálů, které se zabývají politickým systémem a historií habsburského Rakouska, jsou současné česky psané podklady mizivé. Česká monografie věnující se pravicové populismu v Rakousku doposud neexistuje. Odborných článků však vyšlo několik desítek. Rozsáhlejší je pochopitelně anglicky i německy psaná literatura, z které budu také vycházet.

„Konflikt versus konsensus“⁷, kniha sepsaná Vitem Hlouškem, bude jednou ze stěžejních zdrojů pro moji bakalářskou práci. Jejím tématu je totiž nejbližší. Kniha mimo jiné analyzuje problematiku FPÖ.

Ve své práci přepokládám využití dvou teoretických prací. Kniha „*Jak zkoumat politiku*“⁸, napsaná Petrem Drulákem, nabízí metodologické poznatky týkající se výzkumných metod v politologii. Práce nazvaná „*Přehled moderních politologických teorií*“⁹ od Blanky Řichové obsahuje současně využívané teorie. Pro účely mé práce budou důležité zejména kapitoly, které se věnují teoriím korporativismu a konsociační demokracie úzce související s Rakouskem.

Využiji také obecnou a historickou literaturu. „*Současný politický extremismus a radikalismus*“¹⁰ od Jana Charváta nabízí teoretický rámec obou extremismů – pravicového i levicového. Velký přínos této knihy spatřuji zejména v počáteční kapitole objasňující terminologii. „*Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*“¹¹, velmi rozsáhlá kniha

⁶ DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál. 2008. s. 33

⁷ HLOUŠEK, Vít. *Konflikt versus konsensus: Konfliktní linie, stranické systémy a politické strany v Rakousku 1860-2006*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2008

⁸ DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál. 2008

⁹ ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál. 2000

¹⁰ CHARVÁT, Jan. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál. 2007

¹¹ MAREŠ, Miroslav. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Brno: Barrister & Principal. 2003

Miroslava Mareše, je pro mé účely také vhodný. Především první kapitola, která se zabývá radikalismem a extremismem obecně. Knihy „*Komparace politických systémů II.*“¹² a „*Ústavy států Evropské Unie*“¹³ nabídnou základní nezbytné poznatky k politickému systému Rakouska. Kniha „*Extreme Right Parties in Western Europe*“¹⁴ od Piera Ignaziho poskytne srovnání rakouských extrémně pravicových stran s evropskými. Kniha Václava Vebera „*Dějiny Rakouska*“¹⁵ poskytuje solidní přehled dějin jižního souseda České republiky. Tato kniha, na rozdíl od mnohých jiných knih zabývajících se historií Rakouska, nekončí rozpadem habsburské monarchie. Kniha „*Konec demokracie v Rakousku; 1932-38*“¹⁶, napsaná Martinem Jeřábekem, dává podrobný rozhled v politice rakouské první republiky. Tato práce bude užitečná především kapitolou, která se bude věnovat vývoji krajní pravice v Rakousku. Vztahem Rakouska a Evropské unie se zabývá text Martina Jeřábka v knize „*Evropská Unie v členských státech a členské státy v Evropské Unii*“ nazývajících se „*Rakousko a EU, dvanáct let rakouského členství v EU – struktury a procesy*“¹⁷. Práce Felixe Butscheka „*Vom Staatsvertrag zur Europäische Union*“¹⁸ poskytuje informace zejména k ekonomickému vývoji druhé Rakouské republiky po období vstupu do Evropské unie.

Použijí také knihy zabývajících se přímo rakouskou politikou. Společná práce Víta Hlouška, Zdeňka Sychry a kol. „*Rakousko v Evropské a středoevropské politice*“¹⁹ poskytuje přehled zejména o zahraniční politice Rakouska. Kniha Herberta Dachse „*Politik in Österreich*“²⁰ nabízí ve své rozsáhlosti dostatek informací ke všem sférám rakouské politiky a politického systému.

Internetová stránka „*parties-and-elections.de*“²¹ obsahuje informace týkající se volebních výsledků stran v Evropě. Domovské stránky politických uskupení FPÖ a BZÖ jsou zdrojem informací ohledně těchto stran, například stanov a volebního programu.

¹² ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Komparace politických systémů II.* Praha: Oeconomica. 2004

¹³ KLOKOČKA, Vladimír; WAGNEROVÁ, Eliška. *Ústavy států Evropské Unie.* Praha: Linde. 2004

¹⁴ IGNAZI, Piero. *Extreme right parties in Western Europe.* Oxford: Oxford University Press. 2006

¹⁵ VEBER, Václav. *Dějiny Rakouska.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 2009

¹⁶ JEŘÁBEK, Martin. *Konec demokracie v Rakousku 1932-1938 : politické, hospodářské a ideologické příčiny pádu demokracie.* Praha: Dokořán. 2004

¹⁷ JEŘÁBEK, Martin. *Rakousko a EU: dvanáct let rakouského členství v EU - struktury a procesy.* In *Evropská unie v členských státech a členské státy v Evropské unii: europeizace vybraných zemí EU* Praha: Eurolex Bohemia. 2007

¹⁸ BUTSCHEK, Felix. *Vom Staatsvertrag zur Europäische Union.* Wien: Böhlau. 2004.

¹⁹ HLOUČEK, Vít; SYCHRA, Zdeněk. *Rakousko v evropské a středoevropské politice.* Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2004

²⁰ DACHS, Herbert. *Politik in Österreich: das Handbuch.* Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. 2006

²¹ www.parties-and-elections.de

Předpokládaná osnova

1. Úvod
2. Základní pojmy
 - 2.1. Extremismus
 - 2.2. Populismus
 - 2.3. Klasifikace FPÖ a BZÖ
 - 2.3.1. Krajiní pravice z hlediska voleb
 - 2.3.2. Program FPÖ a BZÖ
 - 2.3.3. Vládní odpovědnost versus opoziční pozice
3. Rakousko
 - 3.1. Volební systém
 - 3.2. Stranický systém
4. Příčiny vzestupu a podpory krajní pravice
 - 4.1. Historické příčiny
 - 4.2. Ekonomické příčiny
 - 4.3. Politické příčiny
 - 4.4. Ideologické příčiny
5. Regionální a celonárodní dimenze krajní pravice
 - 5.1. Celorakouský pohled
 - 5.2. Nižší správní celky a krajní pravice
6. Závěr

Předběžný seznam literatury a zdrojů

1) Obecné publikace

- DRULÁK, Petr. Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích. Praha: Portál. 2008. 255 s.
- CHARVÁT, Jan. Současný politický extremismus a radikalismus. Praha: Portál. 2007. 183 s.
- IGNAZI, Piero. Extreme right parties in Western Europe. Oxford: Oxford University Press. 2006. 297 s.
- KLOKOČKA, Vladimír; WAGNEROVÁ, Eliška. Ústavy států Evropské Unie. Praha: Linde. 2004. 795 s.
- MAREŠ, Miroslav. Pravicový extremismus a radikalismus v ČR. Brno: Barrister & Principal. 2003. 655 s.
- ŘÍCHOVÁ, Blanka. Komparace politických systémů II. Praha: Oeconomica. 2004. 230 s.
- ŘÍCHOVÁ, Blanka. Přehled moderních politologických teorií. Praha: Portál. 2000. 303 s.

2) Publikace zabývající se Rakouskem a jeho politickým systémem

- BUTSCHEK, Felix. Vom Staatsvertrag zur Europäische Union. Wien: Böhlau. 2004. 262 s.
- DACHS, Herbert. Politik in Österreich: das Handbuch. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. 2006. 1076 s.
- HLOUŠEK, Vít. Konflikt versus konsensus: Konfliktní linie, stranické systémy a politické strany v Rakousku 1860-2006. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2008. 273 s.
- HLOUČEK, Vít; SYCHRA, Zdeněk. Rakousko v evropské a středoevropské politice. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2004. 125 s.
- JEŘÁBEK, Martin. Konec demokracie v Rakousku 1932-1938 : politické, hospodářské a ideologické příčiny pádu demokracie. Praha: Dokořán. 2004. 255 s.
- JEŘÁBEK, Martin. Rakousko a EU: dvanáct let rakouského členství v EU - struktury a procesy. In Evropská unie v členských státech a členské státy v Evropské unii: europeizace vybraných zemí EU Praha: Eurolex Bohemia. 2007. s. 260-286
- OTTOMAYER, Klaus; Die Haider-Show. Klagenfurt: Drava-Verlag. 2000. 127 s.
- PELINKA, Anton; ROSENBERGER, Sieglinde. Österreichische Politik: Grundlagen - Strukturen – Trends. Wien: WUV-Universitätsverlag. 2000. 266 s.
- PEŠEK, J. a kol. Česko a Rakousko po konci studené války: různými cestami do nové Evropy. Ústí nad Labem: Albis International. 2008. 517 s.
- PICK, Hella. Guilty victim: Austria from the Holocaust to Haider. London: I.B. Tauris. 2000. 246 s.
- PLASSER, Fritz. Politische Kommunikation in Österreich: ein praxisnahes Handbuch. Wien: WUV-Universitätsverlag. 2004. 501 s.
- RATHKOLB, Oliver. Die paradoxe Republik: Österreich 1945 bis 2005. Wien: Zsolnay. 2005. 460 s.
- VEBER, Václav. Dějiny Rakouska. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 2009. 756 s.

3) Články z periodik – česky psané

- HÖBELT, Lothar. FPÖ (Svobodná strana Rakouska) a Evropská unie. Mezinárodní politika. 2001. vol. 11, s. 24-25
- LOBKOWICZ, Michal. Haider a Evropa. Mezinárodní politika. 2000. vol. 6, s. 24-26
- SEEMAN, Richard. Hnědý mrak nad Rakouskem. Mezinárodní politika. 2002. Vol. 8, s. 20-21
- ZAHRADIL, Jan. Haider: příčina, nebo důsledek?. Mezinárodní politika. 2000. Vol. 6, s. 26-28

4) Články z periodik – cizojazyčné

- HAUCH, Gabriella. Geschlecht und Politik in der Freiheitlichen Partei Österreichs 1986 bis 2000. Österreichische Zeitschrift für Geschichtswissenschaften. 2000. Vol. 11, s. 59-82

- HÄUSLER, Alexander; SCHEDLER, Jan. Antiislamischer Populismus – ein rechter Erfolgsschlager?. Neue Soziale Bewegungen. 2008. Vol. 21, s. 108-115
- HEINISCH, Reinhard. Right-Wing Populism in Austria: A Case for Comparison. Problems of Post-Communism. 2008. Vol. 55, s. 40-56
- LUTHER, Kurt Richard. The 2006 Austrian Parliamentary Election: From Bipolarism to Forced Marriage. West European Politics. 2008. Vol. 31, s. 1004-1015
- McGANN, Anthony; KITSCHELT, Herbert. The radical right in the Alps. Party Politics. 2005. Vol. 11, s. 147-171

5) Internetové stránky

- <http://www.parties-and-elections.de>
- <http://www.fpo.e.at/>
- <http://www.bzoe.at/>
- http://www.bmi.gv.at/cms/bmi_wahlen/
- <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/464260.stm>

6) Dokumenty

- Outlook 1999-2000: FPO opposes EU enlargement. Country Report. 1999

Obsah

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	8
ÚVOD	3
<i>Cíle práce a metodologie</i>	4
<i>Rozbor literatury.....</i>	5
1 ZÁKLADNÍ POJMY	8
1.1 EXTREMISMUS	8
1.2 POPULISMUS	9
1.3 NEOFAŠISMUS A NEONACISMUS	10
2 RAKOUSKO	12
2.1 VOLEBNÍ SYSTÉM	12
2.1.1 <i>Volební systém do Národní rady</i>	13
2.1.2 <i>Volební systémy do zemských sněmů.....</i>	14
2.1.3 <i>Vliv volebního systému na krajní pravici</i>	15
2.2 STRANICKÝ SYSTÉM	16
2.2.1 <i>Obecné charakteristiky stranického systému druhé Rakouské republiky.....</i>	16
2.2.2 <i>Sociálnědemokratická strana Rakouska – SPÖ (Sozialdemokratische Partei Österreichs).....</i>	18
2.2.3 <i>Rakouská lidová strana – ÖVP (Österreichische Volkspartei).....</i>	18
2.2.4 <i>Zelení-Zelená alternativa – GRÜNE (Die Grüne-Die Grüne Alternative).....</i>	19
2.2.5 <i>Neparlamentní strany</i>	19
3 PŘÍČINY VZESTUPU A PODPORY KRAJNÍ PRAVICE	22
3.1 HISTORICKÉ PŘÍČINY	22
3.1.1 <i>Zrod politických táborů: Habsburská monarchie.....</i>	22
3.1.2 <i>První republika a období Třetí říše.....</i>	23
3.1.3 <i>Mezi koncem války a nástupem Jörga Haidera do čela FPÖ</i>	24
3.1.4 <i>Fenomén Haider</i>	25
3.1.5 <i>Vliv historického vývoje na současnou krajní pravici.....</i>	25
3.2 EKONOMICKÉ PŘÍČINY.....	27
3.2.1 <i>Nezaměstnanost v Rakousku.....</i>	27
3.2.2 <i>Růst HDP v Rakousku.....</i>	28
3.2.3 <i>Přistěhovalectví</i>	28
3.3 POLITICKÉ PŘÍČINY	29
3.3.1 <i>Kritika velké koalice.....</i>	29
3.3.2 <i>Nový styl politiky</i>	30
3.4 IDEOLOGICKÉ PŘÍČINY	31

3.4.1	<i>Kontinuita třetího tábora</i>	31
3.4.2	<i>Převaha nacionalismu nad liberalismem</i>	32
4	CELORAKOUSKÁ A REGIONÁLNÍ DIMENZE KRAJNÍ PRAVICE	35
4.1	CELORAKOUSKÝ POHLED.....	35
4.1.1	<i>Protiimigrační politika</i>	35
4.1.2	<i>Současný nacionalismus</i>	37
4.1.3	<i>Vztah k nacismu</i>	39
4.1.4	<i>Hospodářství a nezaměstnanost</i>	40
4.1.5	<i>Náboženství</i>	41
4.1.6	<i>Rodina a ženská otázka</i>	42
4.1.7	<i>Životní prostředí</i>	43
4.1.8	<i>Evropská unie a zahraniční politika</i>	44
4.2	FPÖ VERSUS BZÖ NA ZEMSKÉ ÚROVNI	45
4.2.1	<i>Nižší správní celky a krajní pravice</i>	46
4.2.2	<i>Burgenland</i>	46
4.2.3	<i>Dolní Rakousy</i>	47
4.2.4	<i>Horní Rakousy</i>	47
4.2.5	<i>Korutany</i>	47
4.2.6	<i>Solnohradsko</i>	48
4.2.7	<i>Štýrsko</i>	49
4.2.8	<i>Tyrolsko</i>	49
4.2.9	<i>Vídeň</i>	50
4.2.10	<i>Vorarlbersko</i>	50
4.2.11	<i>FPÖ versus BZÖ na zemské úrovni</i>	51
4.3	KLASIFIKACE FPÖ A BZÖ	52
4.3.1	<i>Krajní pravice z hlediska voleb</i>	54
4.3.2	<i>Program FPÖ a BZÖ</i>	56
4.3.3	<i>Vládní odpovědnost versus opozice</i>	57
	ZÁVĚR	59
	SUMMARY	63
	CITOVANÁ LITERATURA	64
	SEZNAM PŘÍLOH	71
	PŘÍLOHY	72

Úvod

V Evropě představuje krajní pravice v posledních třech desetiletích nepřehlédnutelný fenomén. Pravicově populistická a extremistická uskupení se vyskytují v řadě zemí napříč Evropou. Z těch nejvýznamnějších lze jmenovat Národní frontu ve Francii, Ligu severu v Itálii, Stranu pro svobodu v Nizozemsku či Národnědemokratickou stranu Německa v SRN. V mé práci se budu zabývat analýzou fenoménu krajní pravice v Rakousku, tj. v zemi, kde krajně pravicová uskupení dosahují volebních výsledků podstatně vyšších než krajně pravicová uskupení v ostatních evropských zemích v současnosti. Budu se zabývat dvěma stranami, které jsou politologickou obcí uznávány za krajně pravicové – FPÖ (Svobodní)²² a BZÖ (Svaz pro budoucnost Rakouska).

Tyto strany mají své základy v tzv. „třetím táboru“.²³ Tam původně náležely liberálně-nacionální strany, jejichž kořeny bychom našli už v revolučním roce 1848. Definice tří táborů v rakouském stranickém systému se v současnosti začíná problematizovat – zejména politickou relevancí Zelených (Grüne). Každopádně ale přetrvalo liberálně-nacionální milieu až do dnešní doby, kdy je bezpochyby reprezentováno FPÖ a BZÖ.

Nejznámější postavou krajní pravice v Rakousku byl nepochybně Jörg Haider. Období jeho předsednictví v FPÖ představovalo obrat od liberálních hodnot k nacionalismu.²⁴ V době jeho předsednictví se zintenzivnily i vztahy neonacistických osobností a skupin k FPÖ. Rakouský neonacista Gerd Honsik nazval Jörga Haidera nadějí pro Rakousko a také Německo.²⁵ Současný předseda Svobodných – Heinz-Christian Strache – používá podobně ostře proticizineckou rétoriku jako svého času Haider, dostává se mu však daleko menší pozornosti.

²² V české literatuře nalezneme ještě tři označení pro FPÖ: 1) Svobodná strana Rakouska, 2) Svobodomyšlná strana Rakouska, 3) Svobodomyšlní; Ve své práci však budu z důvodu přehlednosti používat pouze zkratku FPÖ a zkrácenou českou verzi „Svobodní“.

²³ Teorii tří politických táborů v rakouské politice poprvé použil Adam Wandruszka v knize „*Geschichte der Republik Österreichs*“; vedle liberálně-národního existuje ještě socialistický a křesťansko-sociální tábor.

²⁴ V 80. letech se jednalo o nacionalismus velkoněmecký, který však Haider později zaměnil za nacionalismus (patriotismus) rakouský.

²⁵ BAILER-GALANDA, Brigitte; NEUGEBAUER, Wolfgang. (1997). *Haider und die Freiheitlichen in Österreich*. Vyd. 1. Bonn: Elefant, s. 161

Cíle práce a metodologie

Hlavním cílem této práce je vyzkoumat, *jaké jsou hlavní příčiny vysoké podpory krajní pravice*. Z tohoto důvodu jsou formulovány tři hypotézy, které už byly naznačeny v projektu k bakalářské práci:

- 1) *Hlavní příčinou vysoké podpory krajní pravice v Rakousku je imigrace a reakce na ni ze stran krajní pravice.*
- 2) *Další příčinou jsou přetrvávající sympatie k extrémně pravicovým jevům u části rakouské společnosti, jejichž předpoklady se vyvinuly zejména v období nacismu.*
- 3) *Jednou z dalších důležitých příčin je odpor ke stranám velké koalice a jejich vládě.*

Kromě ověřování těchto hypotéz se pokusím zodpovědět na několik dalších otázek: Jaké jsou příčiny volební podpory krajní pravice v Rakousku? Která/é z těchto příčin jsou nejpodstatnější, respektive která/é příliš podporu neovlivňují? Proč vykazuje podpora krajní pravice vysokou kolísavost? Jak se liší politické projevy krajní pravice v době přítomnosti ve vládě od opozičního období? Jak se liší podpora krajní pravice v jednotlivých spolkových zemích? Jak ovlivňuje rakouský volební systém podporu krajní pravice? Jak můžeme v současnosti definovat „typického voliče“ těchto stran?

Tato práce si klade za cíl komplexně představit strany současné rakouské krajní pravice – FPÖ a BZÖ včetně zařazení do stranických rodin. Dále analyzovat jejich vztah k populismu a extremismu, seznámit s volebními výsledky a zmapovat vývoj třetího tábora s důrazem na jeho nacionalistickou část do současnosti. Dále bych chtěl podrobit analýze příčiny podpory stran krajní pravice či prozkoumat regionální a celostátní dimenzi.

Práce je rozdělená do čtyř kapitol. V jednotlivých kapitolách se budu věnovat: a) Vysvětlením základních pojmů – extremismus a populismus, neonacismus a neofašismus; b) Klasifikaci rakouského volebního a stranického systému a prozkoumání jeho vlivu na krajní pravici; c) Příčinám vzestupu a podporou krajní pravice – toto bude stěžejní kapitola mé práce; d) Celostátní a regionální dimenzi krajní pravice, přičemž v regionální se omezím na úroveň spolkových zemí a samotnou klasifikaci krajně pravicových uskupení. Osnova této práce je téměř totožná s osnovou navrženou v projektu. Doplnil jsem podkapitoly druhého řádu a lehce zkorigoval pořadí kapitol.

Tato práce je vzhledem k danému tématu, jeho komplexnosti a rozsahu pojímána jako případová studie. Proto bych rád definoval případ, který hodlám prozkoumat. *„Pro definici případu je nejlepší situace, kdy určitý fenomén či epizoda splňuje kritéria časového a*

*tematického ohraničení.*²⁶ Časové kritérium je u mé práce dané léty 2005-2011. Rok 2005 rozhodně není zvolen náhodně, v tomto roce byl zvolen do čela FPÖ Heinz-Christian Strache a byla založena BZÖ. Rok 2011 odpovídá roku obhajoby této práce. Toto dobové ohraničení v žádném případě neznamená, že bych se nezmínil o předcházejících obdobích – například podkapitola o historických příčinách vzestupu a podpory krajní pravice poslouží nejen k jejich analýze, ale také stručně popíše vývoj třetího tábora, tj. předchůdce krajní pravice v Rakousku. Avšak těžiště mé práce bude ležet v posledních šesti letech. Tematicky je má práce vymezena relevantními krajně pravicovými stranami – FPÖ a BZÖ, respektive v Korutanech FPK. Také toto vymezení neznamená, že bych zcela vynechal ostatní aspekty rakouské politiky, považuji za nutné zmínit rakouský volební systém a relevantní stranické aktéry.

Ve své studii využiji více metod výzkumu. Metoda deskripce bude využita u kapitoly týkající se základních pojmů a následující kapitoly, která se bude zabývat obecnými rysy rakouského volebního a stranického systému. Empirická analýza bude dominovat v kapitole věnující se příčinám vzestupu a podpory krajní pravice a v kapitole věnující se celostátní a regionální dimenzi krajní pravice. Konečně metoda komparace bude prostoupena všemi kapitolami. Chtěl bych dosáhnout toho, aby se jednalo o skutečnou komparaci stran FPÖ a BZÖ, nikoliv o paralelní výklad, který je příležitostně za komparaci pokládán.

Téma rakouské krajní pravice jsem si zvolil jak ze zájmu o politiku jižního souseda ČR, tak ze zájmu o fenomén vzestupu podpory krajní pravice v posledních desetiletích. Rozhodl jsem se soustředit na aktuální podobu tohoto tématu, protože bych rád přispěl k výzkumu současné rakouské krajní pravice. Můj příspěvek by neměl příliš smyslu, kdybych se věnoval např. rakouské krajní pravici ve 20. století, protože se jedná již o dobře zmapovanou oblast výzkumu.

Rozbor literatury

Problematika rakouské krajní pravice má v českém prostředí poněkud zvláštní místo. Žurnalisté se tomuto námětu intenzivně věnovali zejména v prvních letech třetího tisíciletí, novinových článků k tématům rakouské krajní pravice a k osobě Jörga Haidera vyšlo v České

²⁶ DRULÁK, Petr. (2008). *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Vyd. 1. Praha: Portál, s. 33

republice skutečně mnoho. Politologové se však tématu rakouské krajní pravice věnovali jen okrajově. V podstatě jediným politologem, který se dané tematice hlouběji věnoval, je Vít Hloušek. V knize *„Konflikt versus konsensus: Konfliktní linie, stranické systémy a politické strany v Rakousku 1860-2006“*²⁷ se poměrně výrazně zabývá i krajní pravici. Kromě toho je i autorem několika článků věnujících se krajní pravici. Fakt, že je v české odborné literatuře rakouská krajní pravice takto opomíjena, byl jedním z důvodů, proč jsem se rozhodl napsat tuto práci. Rád bych vyplnil mezeru v české politologické literatuře, neboť si myslím, že tento zajímavý fenomén si dozajista zaslouží pozornost odborníků.

Hlavními zdroji pro mou práci byla především autochtonní rakouská literatura, dále česká literatura zaměřující se na obecnější témata (např. rakouské dějiny) a také anglofonní literatura, která je napsána na jedné straně rodilými Rakušany (Anton Pelinka, Fritz Plasser,...) a cizími autory na straně druhé (Cas Mudde, Piero Ignazi, Norris Pippa,...). K obecným dějinám Rakouska mi posloužily zejména knihy *„Dějiny Rakouska“*²⁸, *„Geschichte Österreichs“*²⁹ a *„Die paradoxe Republik“*³⁰. Poznatky o politickém systému Rakouska jsem čerpal z knihy *„Komparace politických systémů II“*³¹. Jelikož zde jsou pouze základní údaje, většinu informací k tomuto tématu jsem získal z velmi rozsáhlého svazku *„Politik in Österreich: Das Handbuch“*³², dále pak z knihy *„Österreichische Politik: Grundlagen-Strukturen-Trends“*³³ či svazku *„Politische Kommunikation in Österreich: ein praxisnahes Handbuch“*³⁴. Většina dalších knižních zdrojů se již zaměřuje buď všeobecně na fenomén (obvykle evropské) krajní pravice či přímo na krajní pravici (nebo téma s ní spojené) v Rakousku. Dokumenty, jimž věnuji ve své práci pozornost, jsou oficiální programy stran FPÖ³⁵ a BZÖ³⁶ a také se zabývám ústavou Rakouské republiky. Pro mou práci jsou velmi podstatné internetové zdroje: zejména oficiální internetové stránky stran FPÖ³⁷ a BZÖ³⁸

²⁷ HLOUŠEK, Vít. (2008). *Konflikt versus konsensus: Konfliktní linie, stranické systémy a politické strany v Rakousku 1860-2006*. Vyd. 1. Brno: Mezinárodní politologický ústav

²⁸ VEBER, V. a kol. (2007). *Dějiny Rakouska*. Vyd. 3. Praha: Nakladatelství lidové noviny

²⁹ VOCELKA, Karl. (2003). *Geschichte Österreichs: Kultur, Gessellschaft, Politik*. Vyd. 2. München: Heine

³⁰ RATHKOLB, OLIVER. (2005) *Die paradoxe Republik: Österreich 1945 bis 2005*. Vyd. 1. Wien: Paul Zsolnay Verlag

³¹ ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. (2004). *Komparace politických systémů II*. Vyd. 3. Praha: Oeconomica

³² DACHS, Herbert. (2006) *Politik in Österreich: Das Handbuch*. Vyd. 1. Wien: Manzsche Verlags – und Universität Buchhandlung

³³ PELINKA, Anton; ROSENBERGER, Sieglinde. (2003). *Österreichische Politik: Grundlagen-Strukturen-Trends*. Vyd. 1. Wien: WuV

³⁴ PLASSER, FRITZ (2004). *Politische Kommunikation in Österreich: ein praxisnahes Handbuch*. Vyd. 1. Wien: WuV

³⁵ Dostupný z WWW: <http://www.fpoe.at/fileadmin/Content/portal/PDFs/2009/fp_parteiprogramm_neu.pdf> (ověřeno k 7. květnu 2011)

³⁶ Dostupný z WWW: <http://bzoe.at/assets/files/Programm_BZOE_WEB.pdf> (ověřeno k 7. květnu 2011)

³⁷ Dostupný z WWW: <www.fpoe.at> (ověřeno k 7. květnu 2011)

včetně internetových stránek jejich zemských organizací. Informace o volebních výsledcích jsem čerpal z oficiálních stránek rakouského Ministerstva vnitra³⁹, dále z portálu, který shromažďuje volební výsledky v evropských zemích⁴⁰ a oficiálních stránek rakouských spolkových zemí. Také jsem se věnoval „moderním“ zdrojům – např. oficiální stránce Heinze-Christiana Stracheho na sociální síti Facebook⁴¹ či portálu youtube.com, kde jsou umístěny videa s hudební tvorbou Jörga Haidera a Heinze-Christiana Stracheho. Dále jsem použil četné odborné a novinové články, stránky společnosti SORA⁴², která se zabývá sociologickými výzkumy a mnoho dalších zdrojů. Z výše uvedeného textu vyplývá, že v práci byla využita široká paleta různých zdrojů. Z nich není žádný typ v této práci chápán jako nejdůležitější, usiloval jsem totiž o rovnoměrné rozložení jednotlivých typů.

³⁸ Dostupný z WWW: <www.bzoe.at> (ověřeno k 7. květnu 2011)

³⁹ Dostupný z WWW: <<http://www.bmi.gv.at>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

⁴⁰ Dostupný z WWW: <www.parties-and-elections.de> (ověřeno k 7. květnu 2011)

⁴¹ Dostupný z WWW: <<http://www.facebook.com/?ref=home#!/HCStrache?sk=info>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

⁴² Dostupný z WWW: <www.sora.at> (ověřeno k 7. květnu 2011)

1 Základní pojmy

Jeden z cílů, který jsem si ve své práci vytýčil, je klasifikace obou stran označovaných za krajně pravicové. Stanovení pojmů v sociálních vědách je podstatně složitější záležitostí než ve vědách přírodních. Pokud politolog označí určitého člověka za extremistu nebo populistu, popřípadě stranu za extremistickou nebo populistickou, dočká se nejspíše řady výtek. Ze strany příznivců takového člověka či politické strany bude kritizován zcela pochopitelně. Je také docela pravděpodobné, že jeho klasifikace bude vystavena kritice některých odborníků. Na druhou stranu pokud například biolog označí tvora pohybujícího se po zemi za hovnivála, kritika se mu nejspíš vyhne. Pokud bude splňovat znaky charakteristické pro daný druh brouka, tak s ním budou souhlasit i ostatní biologové a zmíněný živočich se také jistě nebude cítit uražen.

Extremismus, populismus a slova z nich odvozená jsou pojmy, které jsou velmi hojně používány nejen odborníky, ale i politiky, novináři a také laickou veřejností. Poslední tři jmenované skupiny používají těchto pojmů v negativním slova smyslu. Málokteré politické uskupení či politik se nazve extremistickým či populistickým, respektive extremistou či populistou. Slova „extremismus“ a „populismus“ jsou proto zatíženy hodnotovou zabarveností. Ve své práci se pokusím vypustit veškeré citové a hodnotové zabarvení a uchopím tyto pojmy neutrálně a objektivně.

1.1 Extremismus

Dodnes neexistuje všeobecně uznávaná definice slova extremismus. Někteří autoři jsou přesvědčeni, že termín extremismus vypovídá více o těch, co jej používají.⁴³ Dokonce i běžný slovník cizích slov je v definici tohoto pojmu velmi skromný a popisuje ho pouze jako zálibu v extrémech. Nejčastěji extremismem chápeme činnost zaměřenou proti demokratickému zřízení a lidsko-právním normám. Tato činnost je nejčastěji spojovaná s popíráním práv menšin a prosazuje nastolení autoritářského či diktátorského řízení. Podle českého politologa Jana Charváta je „významným poznávacím znamením řady skupin označovaných za

⁴³ Dostupný z WWW: <<http://www.blisty.cz/art/40110.html>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

*extremistické jejich ochota uchýlovat se k násilí*⁴⁴. Český politolog Jiří Pehe připomíná, že extremismus se vyznačuje nejenom extrémními činy, ale i extrémními názory.⁴⁵

Charakteristickým rysem pravicového i levicového extremismu je odmítání stranického a názorového pluralismu. Extremismus nepřipouští možnost existenci více politických ideologií a jejich demokratickou soutěž. „*Pluralismus přesvědčení je odmítán s poukazem na jediné správné řešení*“⁴⁶.

Slovo extremismus slýcháváme v poslední době velmi často. Ačkoliv může tato skutečnost vyvolat dojem, že dochází k nárůstu extremismu, není to pravda. Samotný obsah tohoto slova (činy a smýšlení), jímž se extremismus vykazuje, sahá až k starověkým politickým zřízením. Pouze jeho podoba a jeho využívání jako pojmu se postupem času proměňuje.

1.2 Populismus

Výraz populistů se v České republice také u drtivé většiny případů nepoužívá k pojmenování sebe sama. Nejinak je tomu u termínu populismus. Slovník cizích slov jej definuje jako snahu získat v politice vliv líbivou, neobjektivní a povrchní kritikou problémů skrze neproveditelná řešení. Celkově se soustředí populismus na lidské city, zatímco rozum nechává v pozadí. Profesor Varšavské univerzity Marcin Król připisuje populismu pět hlavních znaků – charismatickou osobu vůdce, soustředění se spíše na chudší vrstvy obyvatel, jednoduchý a výstižný jazyk, výpady proti ostatním politickým silám a antiintelektualismus.⁴⁷

Populistické činy a projevy se občas objevují i u politiků, kteří jsou členy umírněných a plně demokratických stran. Přesto bych takové politiky jako populisty neoznačoval. Populistou by měl být označován ten, pro nějž jsou líbivé, neobjektivní a povrchní projevy základem jeho politické činnosti. Pro populistu je charakteristické, že se staví do role obránce obyčejného prostého člověka proti „zlým“ elitám či nějaké menšinové skupině (etnické, sociální či politické), přičemž je většinová populace chápána jako unitární entita.⁴⁸ V České

⁴⁴ CHARVÁT, Jan. (2007). *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha, s. 7

⁴⁵ Dostupný z WWW: <<http://www.pehe.cz/clanky/1997/extremismus>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

⁴⁶ Mareš, Miroslav. (2003). *Pravicový extremismus a radikalismus v české republice*. Vyd. 1. Brno: Barrister and Principal, s. 21

⁴⁷ KRÓL, Marcin. Populismus kontra demokracie: Výjimečný stav v Polsku. *Revue politika*. 2004, vol. 2(15), no. 6-7, s. 32-34. Dostupný z WWW: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/690/populismus-kontra-demokracie>>

⁴⁸ HEINISCH, Reinhard. (2008). Right-Wing Populism in Austria: A Case for Comparison. *Problems of Post-Communism*. Vol. 55, no. 3, s. 43

republice si při této charakteristice leckdo vybaví Miroslava Sládka. V západoevropských zemích se centrálním bodem pravicového populismu stalo přistěhovalectví.⁴⁹

1.3 Neofašismus a neonacismus

Obě tyto ideologie vědomě navazují na evropská hnutí 20. – 40. let, které jsou bezpochyby vinny za rozpoutání 2. světové války a její nejhorší zločiny. Mnoho autorů neofašismus a neonacismus vůbec neodděluje.⁵⁰ Jiní autoři zdůrazňují, že mezi neofašisty a neonacisty existují neopomenutelné rozdíly. Tato práce se kloní spíše ke druhému stanovisku – rozdílnosti mezi neofašismem a neonacismem.

Jak název napovídá, navazuje neofašismus na významné ideologicko-politické hnutí – fašismus. Strany hlásící se k fašismu, popřípadě k němu zcela nepopíratelně inklinující, měly absolutní (či téměř absolutní) moc v několika státech – Itálii (1922-1943), Španělsku (1939-1973), Maďarsku (1920-1944). O podstatě fašismu v některých jiných státech se vedou dohady (jedná se o státy, kde dominoval umírněný fašismus – tj. Portugalsko či klerofašismus – Rakousko, popř. Slovenský stát, který ovšem nebyl zcela suverénním státem). Kromě zemí, ve kterých byl fašismus státní ideologií, nesmíme zapomenout na fakt, že téměř ve všech zemích meziválečné Evropy existovalo relevantní profašistické hnutí. Současný neofašismus se od původního neofašismu liší umírněností. „*Původní Mussoliniho boj proti demokracii je u neofašistů obvykle nahrazen kritikou nepružného parlamentního systému a poukazováním na politické, korupční aféry.*“⁵¹ I ostatní znaky typické pro fašismus vykazují v případě neofašismu umírněnost – jedná se o nacionalismus, důraz na silný stát, boj proti imigraci či vůdcovský princip. Nacionalismus nemá u neofašistů dominantně rasovou povahu, čímž se liší od rasově založeného nacionalismu u neonacistů. Důraz na silný stát se obvykle projevuje snahou o posílení pravomocí policie, v současné době například proti ilegálním přistěhovalcům. Boj proti imigraci je v současné Evropě charakteristickým rysem všech krajně pravicových ideologií a stran, u neofašistů má opět střídmější povahu než u neonacistů. Vůdcovský princip obvykle považuje autoritu vůdce za absolutní, v tomto aspektu je

⁴⁹ FRÖLICH-STEFFEN, Susanne; RENSMAN, Lars. (2005). *Populisten an der macht: Populistische Regierungspartei in West- und Osteuropa*. Vyd. 1. Wien: Braumüller, s. 92

⁵⁰ Podobně jako klasický fašismus a nacismus. U mnoha autorů je například NSDAP a Adolf Hitler zařazován mezi fašistická hnutí, respektive fašisty.

⁵¹ CHARVÁT, Jan. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha, 2007. 295 s. Doktorská práce. Karlova Univerzita, Fakulta sociálních věd, s. 44

inspirován armádou.⁵² Pro neofašisty je tudíž charakteristická inklinace k silnému vůdci. Na druhou stranu je nutno uvést, že neofašismus nesahá k použití násilí, což neplatí nejen pro klasický fašismus či nacismus, ale také pro neonacismus.

Neonacismus vychází z ideologie německého nacionálního socialismu, který vytvořila NSDAP v Německu. Tato totalitní strana držela neomezenou moc v Německu (1933-1945) a také v Rakousku⁵³ (1938-1945). V ostatních zemích byl nacismus popř. systém velmi připomínající nacismus ustaven jen na základě ovládnutí země nacistickým Německem. Neonacismus se od nacismu liší podstatně méně než neofašismus od fašismu. Neonacisté se hlásí k nacismu obvykle zcela otevřeně. Pro (neo)nacisty je typický zejména rasový nacionalismus, namířený zejména proti Židům.⁵⁴ Historii chápou jako rasový souboj Árijců proti Židům. Ostatně Židy považují za tvůrce institucí a ideologií, které jim mají pomoci ovládnout svět – křesťanství, liberalismus, komunismus či nejnověji multikulturalismus.⁵⁵

Neonacisté jsou také ochotni použít násilí proti svým nepřátelům, jak jsme toho ostatně svědky i v České republice. Všechny znaky, které jsem zmínil u neofašismu, nalezneme i u neonacismu, u nichž však dostávají extrémní podobu – otevřenou snahu o zničení demokratických principů, nastolení vůdcovské autoritativní vlády a boj proti cizincům.

Správné definování pojmů je nezbytným faktorem pro výzkum jakékoliv tematiky, v případě Rakouské krajní pravice je tomu nejinak. Tato práce se pokusí vymezit zmíněné kategorie – extremismus, populismus, neofašismus a neonacismus vůči FPÖ a BZÖ. Samotné vymezení stran krajní pravice k těmto pojmům se nachází v kapitole 4.3.

⁵² McCULLOUGH, H. B. (2010). *Political Ideologies*. Vyd. 1. Ontario: Oxford University Press, s. 139

⁵³ V Rakousku se jednalo o období mezi tzv. anšlusem (připojením k Velkoněmecké říši), který proběhl v březnu 1938 a koncem druhé světové války.

⁵⁴ Používám zde slovo velké písmeno, abych zdůraznil, že se jedná o nacionalismus založený proti Židům jakožto národu, popř. rase, nikoliv proti samotnému judaismu.

⁵⁵ CHARVÁT, Jan. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha, 2007. 295 s. Doktorská práce. Karlova Univerzita, Fakulta sociálních věd, s. 48

2 Rakousko

Druhá Rakouská republika je demokratický stát, který můžeme dále specifikovat parlamentarismem, federalismem a bikameralismem. Kvalita demokracie je v Rakousku ve srovnání s ostatními zeměmi velmi uspokojivá, v roce 2010 se umístilo na 13. pozici v žebříčku Indexu demokracie⁵⁶, pravidelně vyhodnocovaným společností Economist Intelligence Unit. Patří tedy do nevelké skupiny zemí s úplnou demokracií⁵⁷ (stejně jako Česká republika).

Rakouská republika je federace. Téměř veškeré zákonodárství je však záležitostí Spolku. Zemskou záležitostí je např. zemědělské a lesnické školství⁵⁸ (s výjimkou vysokého školství v těchto oblastech). Země mají také kompetenci uzavírat smlouvy se státy nebo s nižšími správními celky zemí, s kterými hraničí.⁵⁹ Celkově jsou kompetence devíti rakouských spolkových zemí velmi malé.

Rakouský parlament se skládá ze dvou legislativních orgánů – Národní a Spolkové rady. Články 38, 39 a 40 rakouské ústavy definují tzv. Spolkové shromáždění, skládajícího se z členů Národní a Spolkové rady. Tento orgán má v kompetenci pouze převzetí přísahy spolkového prezidenta a vyhlášení války. Někteří politologové pochybují o bikameralismu rakouského parlamentu poukazující na nesrovnatelně vyšší legislativní kompetence dolní komory (Národní rady) a nepřímou volitelnost členů horní komory (Spolkové rady).

2.1 Volební systém

Občané Rakouska volí poslance Národní rady, zastupitele zemských sněmů, spolkového prezidenta, poslance Evropského parlamentu a zastupitele obcí. Ve své práci se budou zabývat volebním systémem do Národní rady (zaměřím se na předposlední volby v roce 2006⁶⁰ a

⁵⁶Dostupný z WWW: <http://graphics.eiu.com/PDF/Democracy_Index_2010_web.pdf> (ověřeno k 7. květnu 2011)

⁵⁷ V tomto žebříčku jsou země světa rozděleny do 4 skupin: a) plné demokracie; b) defektní demokracie; c) smíšené režimy; d) autoritářské režimy. Mezi plné demokracie bylo započítáno v minulém roce (2010) 26 zemí, mezi defektní demokracie 53 zemí, mezi smíšené režimy 33 zemí a mezi autoritářské režimy 53 zemí.

⁵⁸Ústava Rakouska - článek 14a

⁵⁹Ústava Rakouska - článek 16. V praxi to znamená pro Českou republiku, že Horní a Dolní Rakousy mohou uzavírat smlouvy s Jihočeským a Jihomoravským krajem.

⁶⁰ Viz: Příloha č. 7

nejaktuálnější volby z roku 2008⁶¹) a stručně volebními systémy do zemských sněmů. Zaměřím se také na důsledky volebního systému, zejména na jeho proporcionalitu a vliv na stranický systém.

2.1.1 Volební systém do Národní rady

Dolní komora Rakouské republiky se skládá ze 183 poslanců. Poslanci Národní rady jsou voleni podle zásad poměrného zastoupení. Poměrně neobvyklé je aktivní volební právo pro občany starší 16 let.⁶² Volební kvórum je poměrně nízké, strany musí překročit 4% volební práh, popřípadě získat v regionálním volebním obvodu alespoň jeden mandát. Přidělování mandátů probíhá ve třech skrutiniích – regionálním, zemském a spolkovém, přičemž zbylé mandáty se převádějí do vyššího skrutinia (z regionálního na zemské a ze zemského na spolkové). Na spolkové úrovni se rozdělují mandáty na základě d'Hondtovy formule.

Proporcionalita výsledků voleb do Národní rady je poměrně vysoká, dle mých výpočtů byl Loosemore-Hanbyho index proporcionality 4,14 v roce 2006 a 6,1 v roce 2008.⁶³ V České republice dosáhl pro srovnání tentýž index 18,85 v roce 2010.⁶⁴ I při srovnání poměru počtu hlasů k počtu mandátů zjišťujeme, že strany jsou zastoupeny velmi poměrně. V roce 2006 vykazovaly největší rozdíly ÖVP a BZÖ. U prvně jmenované strany připadalo jedno křeslo na 24 470 hlasů, zatímco u BZÖ připadalo na jeden mandát 27 247 hlasů. Pro srovnání byl při volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2006 největší rozdíl mezi ČSSD a SZ. Sociální demokracii připadalo jedno křeslo na 23 363 hlasů a Zeleným 56 081 (!) hlasů.⁶⁵ Při volbách do Národní rady v roce 2008 byly rozdíly mezi počtem hlasů připadajících na mandát velmi nízké. Největší byl mezi ÖVP a GRÜNE – 24 895 a 25 496.

Proporcionalita voleb do rakouské dolní sněmovny je v mezinárodním srovnání vysoká, především pokud srovnáváme proporcionalitu parlamentně zastoupených stran. Tak jako většina poměrných systémů, tak i rakouský volební systém do Národní rady způsobuje podprezentaci stran, které těsně překročily volební klauzuli. Toto zkreslení je ale velmi

⁶¹ Viz: Příloha č. 8

⁶² Jedná se o poměrně novou změnu volebního práva. Byla schválena v roce 2007. Ostatní státy EU obvykle přiznávají aktivní volební právo občanům starším 18 let.

⁶³ Viz příloha č. 10 a příloha č. 11.

⁶⁴ ČERNOCH, Jakub. *Volební systém do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR a jeho proporcionalita*. Praha, 2010. 13 s. Seminární práce (nepublikováno). Karlova Univerzita, Fakulta sociálních věd, s. 12

⁶⁵ Viz: Příloha č. 9

nízké, jak lze demonstrovat na případu BZÖ v roce 2006. Významné zastoupení krajní pravice v rakouské dolní komoře nemůžeme rozhodně přičítat volebnímu systému, strany jsou tam zastoupeny proporčně zejména díky přepočítávání ve třech skrutiniích, čímž se využijí zbylé hlasy z prvního a druhého přepočítávání. Složení rakouské Národní rady odpovídá přání voličů.

2.1.2 Volební systémy do zemských sněmů⁶⁶

Rakousko se skládá z devíti spolkových zemí: Burgenlandu, Dolních Rakous, Horních Rakous, Korutan, Solnohradska, Štýrska, Tyrolska, Vídně a Vorarlberska. Spolkové země se velmi liší rozlohou i lidnatostí. Nejméně obyvatel má nejvýchodnější část Rakouska – Burgenland, nejvíce hlavní město Vídeň.

Všechny zemské sněmy jsou voleny proporčně. S výjimkou Horních Rakous, kde se volí poslanci na 6 let, je volební období pětileté. Počet mandátů se odvíjí od lidnatosti. Obyvatelé nejméně lidnatých zemí volí 36 zástupců, obyvatelé zemí s vyšší populací 56 poslanců. Občané Vídně volí 100 zástupců, jelikož zdejší zemský sněm supluje i funkci obecního zastupitelstva. Kandidující strany musí překročit 4% uzavírací klauzuli v Dolních a Horních Rakousech, 5 % v ostatních zemích s výjimkou Štýrska, kde uzavírací klauzuli nemají.

I volby do zemských sněmů produkují proporcionální výsledky, ačkoliv o něco méně než volby do Národní rady. Disproporcionalita bývá zpravidla největší u zemských sněmů s 36 mandáty, když nějaká strana obdrží okolo 5% (a samozřejmě překročí volební klauzuli). Dokazují to například potřeba nadměrného počtu hlasů k získání mandátu u Zelených a Listu Burgenland v Burgenlandu, u Komunistické strany Rakouska ve Štýrsku či u Zelených v Solnohradsku. Z mých výpočtů dále vyplývá, že volby do Vídeňského zastupitelstva jsou méně proporční než volby do Národní rady.⁶⁷ Mandáty jsou v současnosti rozděleny nejlépe proporčně v Dolních Rakousech.⁶⁸

⁶⁶ Viz: Příloha č. 12

⁶⁷ Viz: Příloha č. 20

⁶⁸ Viz: Příloha č. 14

2.1.3 Vliv volebního systému na krajní pravici

Volební systém do Národní rady i zemských sněmů se vyznačuje poměrně vysokou proporcionalitou. Mírně znevýhodňuje pouze velmi malé strany, které mají podporu lehce přesahující volební klauzuli. Malé strany jsou znevýhodněny ve volbách do zemských sněmů více než ve volbách do rakouské dolní komory. Ve volbách do Národní rady v roce 2008 se díky absenci velmi malých stran v rakouské dolní komoře žádná větší disproporcionalita neobjevila.

Svobodné volební systém v současnosti neznevýhodňuje. V posledních dvaceti letech FPÖ ve volbách do Národní rady vždy překročila 10%, takže v uvedené době nikdy nebyla malou stranou. Ani v zemských sněmech není téměř nikde znevýhodněna. Jen ve výjimečných případech klesla její podpora pod 7%. Přesto existuje jedna podstatná výjimka – Korutany. V této spolkové zemi převzala vedoucí úlohu krajní pravice BZÖ a posléze od ní se oddělivší FPK, která jakožto nástupnická strana korutanské BZÖ disponuje 44,9% hlasů a 17 mandátů v 36 členném korutanském sněmu. FPÖ obdržela v roce 2009 v Korutanech pouze 3,8%⁶⁹, takže jen těsně nepřekročila 4% volební práh.

Pro druhou krajně pravicovou stranu, Svaz pro budoucnost Rakouska, je volební systém v Rakousku méně prospěšný. Již v roce 2006 při volbách do Národní rady⁷⁰ byla BZÖ kvůli svému výsledku 4,1% lehce podreprezentována. O dva roky později se při volbách do téhož orgánu disproporce téměř neprojevila. Jiná je však situace v zemských sněmech. Vzhledem k uzavírací klauzuli, která se pohybuje od 4% do 5% (s výjimkou Štýrska), a oddělení korutanské zemské organizace, není v současnosti BZÖ zastoupena v žádném zemském sněmu.

⁶⁹ Dostupný z WWW: <<http://parties-and-elections.de/austria3.html>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

⁷⁰ Viz: Příloha č. 7

2.2 Stranický systém

2.2.1 Obecné charakteristiky stranického systému druhé Rakouské republiky

Charakterizovat stranický systém poválečného Rakouska nebylo a není jednoduché, proto se nelze divit, že se ohledně Rakouska politologové často neshodli. Stranický systém v této zemi doslova odporoval mnohým politologickým poučkám a zákonům.

Francouzský politolog Maurice Duverger formoval zákon, že „*poměrná volba vede k vícestranickému systému s tuhými, nezávislými a stabilními stranami*“⁷¹. Ačkoliv je rakouská Národní rada volena poměrně, navíc s nízkou volební klauzulí (4%), splňoval rakouský systém spíše charakteristiky dvoustranického formátu, popřípadě odpovídal systému dvou a půl strany. Systém dvou a půl strany byl poprvé zmíněn jiným francouzským politologem – Jeanem Blondelem. Ačkoliv on sám Rakousko zařadil do systémů dvou stran.⁷² Významný český politolog Miroslav Novák však zařadil poválečné Rakousko do systému dvou a půl strany. Tento systém lze charakterizovat výskytem dvou velkých a jedné malé strany, která je obvykle nezbytná k sestavení koalice s vítěznou velkou stranou. Bipartismus se vyznačuje přítomností pouze dvou relevantních stran, které se střídají u vlády. Rakousko je těžké přiřadit k jednomu z těchto systému kvůli faktu, že nejčastější vládní sestavou byla velká koalice. Známý italský politolog Giovanni Sartori označil dvacet let velké koalice za „*samotnou negaci ducha bipartismu*“⁷³. Posledních dvacet pět let ale Rakousko odpovídá politologickým zákonům, dnešní rakouský systém začíná inklinovat k pluralismu, ačkoliv Zelení se ještě vlády neúčastnili (ani přes dvacetiletou přítomnost v Národní radě). Navíc BZÖ a ještě více FPÖ disponují nízkým koaličním potenciálem. Dle mého názoru však všechny tři nevládní strany disponují buď koaličním či vyděračským potenciálem, proto bych se přiklonil k tezi, že současný rakouský stranický systém lze označit za pluralismus.

Pluralismus lze dále rozdělit na polarizovaný a umírněný. Prvně zmíněný se, dle Sartoriho, vyznačuje existencí více než pěti relevantních stran, dále na prvním místě zmiňuje přítomnost

⁷¹ NOVÁK, Miroslav; LEBEDA, Tomáš. (2004). *Volební a stranické systémy: ČR v mezinárodním srovnání*. Vyd. 1. Dobrá Voda: Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk, s. 53

⁷² ŘÍCHOVÁ, Blanka; LISA, Aleš. (1995). *Antologie světových politologů II*. Vyd. 1. Praha: VŠE, s. 176

⁷³ SARTORI, Giovanni. (2005) *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu*. Vyd. 1. CDK: Brno, s. 204

antisystémových stran a bilaterální opozice.⁷⁴ Bylo by velmi odvážné označit FPÖ či BZÖ za antisystémovou stranu, když byla na začátku roku 2000 vytvořena koalice ÖVP a FPÖ, přičemž se FPÖ antisystémovostí v tomto období nevyznačovala. Vzhledem k absenci relevantní krajní levice můžeme zahrnout i druhý prvek, jímž se označuje polarizovaný pluralismus, tj. bilaterální opozici. S jistými výhradami bych specifikoval rakouský stranický systém jako umírněný pluralismus.

Dalším znakem je prvek tzv. konsociační demokracie, o němž se poprvé zmínil nizozemský politolog Arend Lijphart. Konsociační demokracie se vyskytuje v zemích s vysokou fragmentací subkultur – v rakouském případě politických táborů. Klíčem k pochopení tohoto modelu je chování elit, které se snaží překlenout existující štěpení.⁷⁵ Chování elit se stává stabilizačním prvkem, díky němuž je možná kooperace jednotlivých subkultur. Model konsociační demokracie platil pro spolupráci SPÖ a ÖVP, dnes je však narušen krajní pravicí, která má tendenci rozdíly segmentů zveličovat a často využívat ve svůj prospěch.

Stranický systém prošel od 80. let evolucí. Tradiční cleveages⁷⁶ se začaly rozpadat a větší roli začaly hrát postmateriální hodnoty. Obvyklá „táborová“ mentalita prošla značnou korozi a začala klesat důvěra v politické elity. Tyto faktory ve spojení s dalšími procesy (např. medializací rakouské politiky) učinily z rakouské politiky podstatně méně stabilní prostředí.⁷⁷ Zmíněné skutečnosti vyústily v oslabení tradičně velmi silných Lidovců a Sociálních demokratů, v posílení Svobodných a vstupu strany zaměřující se primárně na postmateriální hodnoty do Národní rady – Zelených. Dnes je tedy v Národní radě přítomno pět stran. Kromě dvojice stran, o kterých pojednává tato práce, jsou to ještě SPÖ, ÖVP a GRÜNE. Zmíním se také ještě o trojici menších stranických uskupení – KPÖ, LIF a FPK.

Německý politolog Klaus von Beyme vytvořil model devíti stranických rodin – liberální a radikální; konzervativní; dělnické; regionální a etnické; agrární; křesťanskodemokratické; komunistické; extrémně pravicové; a ekologické.⁷⁸ Relevantní rakouské strany lze do těchto rodin taktéž zařadit.⁷⁹

⁷⁴ FIALA, Petr; STRMISKA, Maxmilián. (2009). *Teorie politických stran*. Vyd. 2. Společnost pro odbornou literaturu- Barrister & Principa, s. 181

⁷⁵ ŘÍCHOVÁ, Blanka; LISA, Aleš. (1995). *Antologie světových politologů II*. Vyd. 1. Praha: VŠE, s. 14

⁷⁶ Tj. konfliktní linie, které formuloval známý norský politolog Stein Rokkan spolu s americkým politologem Seymourem Martinem Lipsetem (venkov vs. město, zaměstnavatelé vs. zaměstnanci, církev vs. sekularizace a centrum vs. periferie).

⁷⁷ HLOUŠEK, Vít. The limited Role of Electoral Game Rules: The Austrian Party system in „Post-Rokkanian“ Settings. *Politics in Central Europe*. vol. 2, no. 1, s. 59

⁷⁸ HLOUŠEK, Vít; KOPEČEK, Lubomír (2010). *Politické strany: původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*. Vyd. 1. Praha: Grada, s. 16

⁷⁹ Viz příloha č. 23

2.2.2 Sociálnědemokratická strana Rakouska – SPÖ (Sozialdemokratische Partei Österreichs)

SPÖ je v současnosti nejsilnější rakouskou politickou stranou. Sociální demokrat Werner Faymann je spolkovým kancléřem a Heinz Fischer byl v roce 2010 podruhé zvolen do funkce spolkového prezidenta, ačkoliv z důvodu nestrannosti své členství v SPÖ přerušil. Jedná se o klasickou levicovou stranu sociálně-demokratického typu. V sedmdesátých letech se přibližovala její podpora k 50% hranici. Před příchodem Jörga Haidera do čela Svobodných byla SPÖ se Svobodnými ve vládní koalici. Zejména mladší, manuálně pracující voliči začali v 90. letech dávat přednost FPÖ před SPÖ, což se projevilo na výrazném úbytku voličských preferencí. V Národní radě má v současnosti nejvyšší zastoupení i přes jeden z nejhorších volebních výsledků během Druhé republiky – ve volbách do Národní rady v roce 2008 obdržela pouze 29,3%.

2.2.3 Rakouská lidová strana – ÖVP (Österreichische Volkspartei)

Předchůdkyní ÖVP byla v meziválečném období CSP – Křesťanskosociální strana. V této straně se dominantně prosadil proud politického katolicismu.⁸⁰ Prosazením tohoto proudu se vytvořil v 30. letech v Rakousku klerofašistický autoritářský režim.

Ačkoliv přetrvávala v ÖVP personální kontinuita s CSP, strana se poučila z meziválečného vývoje a místo konfrontace s SPÖ zvolila spolupráci a umírněnou politiku, která byla hlavním faktorem stability poválečného Rakouska ve srovnání s meziválečným obdobím. Spolupráce se socialisty byla v 60. letech tak úzká, že její odpůrci začali mluvit o dvoustraně SPÖ-ÖVP. Obě strany často dávaly přednost velké koalici před jednobarevnou vládou, která by měla většinu. Největším volebním překvapením byl pro lidovce rok 1999, kdy obsadili až třetí místo za SPÖ a FPÖ. Neméně překvapivé bylo sestavení vlády ÖVP a FPÖ, v jejímž čele stanul předseda lidovců Wolfgang Schüssel.

Po volbách v roce 2008 se ÖVP opět stala součástí vládní koalice i přes skutečnost, že její volební výsledek ve volbách do Národní rady byl nejnižší v celé poválečné existenci strany.

⁸⁰ JEŘÁBEK, Martin. (2004). *Konec demokracie v Rakousku, 1932-1938: politické, ideologické a hospodářské příčiny pádu demokracie*. Vyd. 1. Praha: Dokořán, s. 49

Obdržela pouze 26% hlasů, což bylo ještě o 1% méně než v roce 1999, kdy se umístila ve volbách až na třetím místě.

2.2.4 Zelení-Zelená alternativa – GRÜNE (Die Grüne-Die Grüne Alternative)

Vzrůst podpory zelených hnutí byl charakteristický pro Evropu konce 20. století. Nejinak tomu bylo i v Rakousku. Dlouhodobá dominance dvou největších rakouských politických stran podnítila některé voliče k tomu, že se začali poohlížet po alternativní možnosti, kterou našli u postmateriálně a ekologicky zaměřených Zelených. Strana za sebou ještě nemá zkušenost vládní odpovědnosti, ve spolkových zemích se podílí na vládě ve Vídni a Horních Rakousech, zatímco například v Korutanech je jedinou opoziční stranou.

Vzhledem k podpoře pravidelně dosahující 10% se jeví velmi pravděpodobně, že se Zelení stanou v brzké budoucnosti součástí vládní koalice. Nejpravděpodobnějším partnerem jsou sociální demokraté. Tyto dvě strany už mají zkušenost s vládou Vídně. Naopak spolupráce Zelených a Svobodných se v současnosti zdá být vyloučena.

2.2.5 Neparlamentní strany

Kromě stran parlamentních existují v Rakousku samozřejmě i mimoparlamentní stranická uskupení. Z těch nejvýznamnějších by měly být zmíněny tři – Komunistická strana Rakouska – KPÖ (Kommunistische Partei Österreichs), LIF – Liberální fórum (Liberales Forum) a FPK – Svobodní v Korutanech (Die Freiheitlichen in Kärnten).

Relevance Komunistické strany Rakouska se od konce druhé světové války neustále zmenšuje. V období do podepsání Státní smlouvy byla strana rakouským obyvatelstvem chápána jako prodloužená ruka Sovětského svazu, jíž skutečně zčásti byla. Strana byla populární nejvíce mezi krajními odpůrci nacistického režimu, avšak mezi „mlčící většinou“ si nikdy přílišnou oblibu nezískala. V Národní radě není reprezentována od roku 1959, ale v současnosti má zastoupení ve štyrském zemském sněmu. Téměř s určitostí si dovoluji tvrdit, že KPÖ před sebou nemá perspektivu zastoupení v Dolní komoře a z rakouské politiky nejspíše časem zcela vymizí.

Představitelé Liberálního fóra se oddělili od FPÖ v roce 1993. Projevila se zde tradiční rozštěpenost třetího tábora na nacionalisty a liberály. Právě liberálně a protipopulisticky smýšlející členové vytvořili LIF. Přítomnost Liberálnímu fóru v Národní radě neměla dlouhého trvání, již v roce 1999 jim unikla o 0,3% uzavírací klauzule a dveře do Dolní komory jim tak zůstaly již navždy zavřené. LIF se nepodařilo vybudovat stabilní voličskou základnu ani ve Vídni, kde dosahovali nejlepších výsledků.⁸¹ V posledních volbách do Národní rady dosáhli 2,1%. Na rozdíl od KPÖ nemůžu eventuální posilování Liberálního fóra vyloučit. Vystává zde také možnost sloučení s jinou liberální stranou. Potenciálními partnery jsou Zelení a BZÖ, pokud bude Svaz pro budoucnost Rakouska pokračovat v kurzu posledních dvou let a stane se z ní převážně liberální strana.

Nejnovějším fenoménem rakouského politického spektra je strana Svobodní v Korutanech. Původně se jednalo o zemskou odnož FPÖ, která se po vytvoření BZÖ přidala právě k této nově vzniklé straně. Po smrti tehdejšího předsedy BZÖ – Jörga Haidera – vznikla samostatná strana FPK. Politický program této strany zůstal populistický. Vytváření politologických prognóz je mimořádně složité a je přitom vždy určitá pravděpodobnost, že vše bude nakonec jinak. Přesto bych se pokusil shrnout několik variant budoucího vývoje tohoto uskupení. Zaprvé je zde možnost, že Svobodní v Korutanech zůstanou zcela samostatnou stranou, která se bude orientovat zejména na regionální, tj. korutanskou politiku. Druhou možností je znovusjednocení s BZÖ, tato varianta se mi příliš pravděpodobně nejeví. Třetí možnost je splynutí s FPÖ. Vzhledem k podobnosti programů obou stran se tato varianta jeví docela přesvědčivě. Za nejpravděpodobnější však považuji čtvrtou variantu, kterou je úzká a trvalá spolupráce s FPÖ po vzoru německé dvojstrany CDU/CSU. Této možnosti nasvědčují i vyjádření představitelů FPK v stranickém oběžníku „Top Aktuell“, kde se předseda strany Uwe Scheuch vyjádřil ke spolupráci s FPÖ jasně a výstižně: „*Kooperace ano, fúze ne!*“⁸²

Vliv volebního a stranického systému Rakouska na podobu současné krajní pravice nelze opomíjet. Volební systém determinuje podobu systému stranického a parametry volebního systému určují míru proporcionality volebních výsledků. V případě Rakouska můžeme s určitostí tvrdit, že ve volbách do Národní rady je proporcionalita vyšší než u většiny demokratických zemí. Rakouský stranický systém až do 80. let porušoval politologické zákony. Dnešní pluralismus politologických stran už ale většině politologických pouček odpovídá. V rakouské Národní radě se nachází pět stran, kromě stran krajní pravice jsou to

⁸¹ STRMISKA, Maximilián a kol. (2005) *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Vyd. 1. Praha: Portál, s. 317

⁸²Dostupný z WWW: <<http://freiheitliche-ktn.at/index.php/top-aktuell.html>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

SPÖ, ÖVP a GRÜNE. Tyto tři strany nejsou ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi žádným rakouským specifikem. Obdobné strany s velmi podobnou volební podporou bychom našli v mnoha jiných zemích. Strany krajní pravice a především jejich vysoká podpora představují i v celosvětovém měřítku unikum.

3 Příčiny vzestupu a podpory krajní pravice

3.1 Historické příčiny

3.1.1 Zrod politických táborů: Habsburská monarchie

Habsburské Rakousko se zařadilo definitivně mezi konstituční monarchie v roce 1860, kdy se císař František Josef II. zřekl vydáním tzv. Říjnového diplomu absolutismu. Ačkoliv neexistovala rovnost volebního práva a jen těžko bychom mohli Rakousko nazvat demokracií, volby do Poslanecké sněmovny umožnily vznik politických stran. *Poslanecká sněmovna měla 343 členů volených nepřímo zemskými sněmy na základě kuriálního systému.*⁸³ V této podobě se nezachovala ani celé desetiletí, jelikož se parlament se vznikem Rakouska-Uherska rozdělil na předlitavskou a zalitavskou část v roce 1867. Volby do Poslanecké sněmovny vedly k postupné genezi tří politických táborů (Lager).⁸⁴

První byl tábor křesťansko-sociální s nejnámější osobou Karlem Luegerem, starostou Vídně v letech 1897-1910. Druhý byl socialistický, jejímž nejvýznamnějším představitelem byl Victor Adler, zakladatel rakouské sociální demokracie.

Třetí byl tábor liberálně-nacionální. Tento byl vnitřně nejméně ideologicky jednotný. Jeho ideologická nejednotnost trvá dodnes. Nejvýznamnějším politikem třetího tábora byl Georg von Schönerer. Strana prosazovala pangermanismus, antiklerikalismus a antisemitismus. Novinkou tohoto antisemitismu bylo jeho založení na rase, nikoliv jako doposud na náboženství. Dokládá to známý výrok von Schönerera: „*Ob Jud, ob Christ ist einerlei, in die Rasse liegt die Schweinerei.*“⁸⁵ Netřeba zdůrazňovat, že myšlenkami a výroky von Schönerera byl inspirován Adolf Hitler. Struktura třech politických táborů v rakouském stranickém systému zůstala zachována dodnes. Z dnešního hlediska má etablance nacionalisticko-liberálního tábora za Rakouska-Uherska vliv na vzestup a podporu současné krajní pravice poměrně malý. Jelikož je ale rakouský stranický systém poměrně stálý, je důležité si

⁸³ HLOUŠEK, Vít. (2008). *Konflikt versus konsensus: Konfliktní linie, stranické systémy a politické strany v Rakousku 1860-2006*. Vyd. 1. Brno: Mezinárodní politologický ústav, s. 63

⁸⁴ Hovořím zde však pouze o germanofonních stranách.

⁸⁵ VOCELKA, Karl. (2003). *Geschichte Österreichs: Kultur, Gesellschaft, Politik*. Vyd. 2. München: Heine, s. 245; „Je jedno, zda-li Žid či křesťan, to svinstvo leží v rase.“

připomenout, že krajní pravice navazuje na kontinuitu třetího tábora, která je dlouhá téměř 150 let.

3.1.2 První republika a období Třetí říše

Republikánské Rakousko bylo nejmenším státem vzniklým na území někdejšího Rakouska-Uherska. Bylo zatíženo obrovskými hospodářskými a sociálními problémy, které chtěly všechny tři politické tábory vyřešit připojením k Německu. Celková podpora třetího tábora v Rakousku klesla vlivem skutečnosti, že hlavní voličské jádro třetího tábora zůstalo v pohraničních oblastech Československa. GDVP (Velkoněmci) obdržela ve volbách do rakouského parlamentu v roce 1919 20,8%, v roce 1920 17,2% a v roce 1923 pouhých 12,8% hlasů.⁸⁶ Ve srovnání s podporou prvního a druhého tábora byla podpora třetího tábora za první republiky v Rakousku poloviční. Do třetího tábora je nutno zařadit také menší uskupení Lanbund, které reprezentovalo zejména bohatší zemědělce, převážně luterány. Většina politiků obou stran se až na několik výjimek v roce 1933 připojila k NSDAP.⁸⁷

Období po anšlusu v roce 1938 byla éra, kdy extrémní odnož třetího tábora – NSDAP držela veškerou moc v Rakousku. Ačkoliv bylo Rakousko po druhé světové válce uznáno jakožto první oběť Hitlerovy agrese, nelze přehlédnout sympatie značné části Rakušanů⁸⁸ během 30. a 40. let k nacismu. Mnoho Rakušanů padlo ve válce a tragický osud potkal rakouskou židovskou komunitu. Na druhou stranu zažilo Rakousko ekonomický vzestup, na který nebylo během první republiky zvyklé, navíc bylo splněno přání mnoha tehdejších obyvatel Rakouska – sjednocení s Německem. Pro dnešní podporu krajní pravice má období druhé světové války spíše zprostředkovaný vliv. FPÖ se stavěla k anšlusu a období druhé světové války, na rozdíl od obou velkých stran (SPÖ a ÖVP), neutrálně a mnohdy kladně.

⁸⁶ Viz tabulka: HLOUŠEK, Vít. (2008). *Konflikt versus konsensus: Konfliktní linie, stranické systémy a politické strany v Rakousku 1860-2006*. Vyd. 1. Brno: Mezinárodní politologický ústav, s. 131

⁸⁷ PITTTLER, Andreas. Schon in der Ersten Republik war das dritte Lager nicht immer eines Sinnes. *Wiener Zeitung*. 19.12.2009. Vol. 307. Dostupný z WWW: <http://www.wienerzeitung.net/DesktopDefault.aspx?TabID=3858&Alias=wzo&cob=457368> (ověřeno k 7. květnu 2011)

⁸⁸ Používám slova „Rakušan“, aby nedošlo ke zmyšlení, je však zřejmé, že se v té době většina obyvatel Rakouska považovala za Němce.

Voliči FPÖ mají na období nacismu zcela odlišný názor než voliči ostatních stran. V roce 1992 uvedlo 64% voličů FPÖ, že období nacismu mělo spíše pozitivní aspekty.⁸⁹

3.1.3 Mezi koncem války a nástupem Jörga Haidera do čela FPÖ

Suverenita Rakouska se obnovila až v roce 1955 po podepsání Státní smlouvy. Obě velké strany si vzaly ponaučení z předválečného vývoje a vytvořily po válce systém „Proporz“. Ten spočíval v rozdělení moci mezi SPÖ a ÖVP. Dle proporčního klíče byly dosazovány funkce ve veřejné správě, školství, veřejnoprávních médiích, státních či polostátních podnicích apod. Třetí tábor oproti tomu neměl téměř žádný podíl na moci. Po válce se vytvořila Federace nezávislých – VdU, jež je mnohdy nazývána útočištěm pro bývalé nacisty. Toto uskupení vykazovalo vše, jen ne liberální tradici.⁹⁰ Na přelomu let 1955/56 se strana přejmenovala na FPÖ.

Po krátkém předsednictví Antona Reinthallera nastoupil do čela strany Friedrich Peter. Ač byl Peter (stejně jako Reinthaller) bývalý nacist a dokonce byl členem SS, kde dosáhl hodnosti Obersturmbannführera, podporoval (na rozdíl od předchozího předsedy) liberální kurs v FPÖ. Umírněnou politiku vedli také dva následující předsedové – Alexander Götz a Norbert Steger. Tato ideologická umírněnost vedla k sestavení koalice SPÖ a FPÖ v roce 1983. Spolupráce trvala tři roky. V roce 1986 převzal po dramatickém hlasování Jörg Haider na stranickém sjezdu v Innsbrucku vedení strany.⁹¹

Následoval značný vzestup preferencí Svobodných. Korelace mezi politickým vývojem poválečného období a současnou podporou krajní pravice je neoddiskutovatelná. Svobodní získávali preference na základě toho, že nebyli zkompromitováni s vládními neúspěchy. Mohli ze všechny problémů druhé republiky vinit socialisty a lidovce. Éra Friedricha Petera, Alexandra Götze a Norberta Stegera v FPÖ je důležitá proto, že se straně podařilo zbavit nálepky extremismu.

⁸⁹ IGNAZI, Piero. (2006). *Extreme right parties in Western Europe*. Vyd. 2. Oxford: Oxford University Press, s. 121

⁹⁰ PELINKA, Anton. (1990). *Zur österreichischen Identität: Zwischen deutscher Vereinigung und Mitteleuropa*. Vyd. 1. Wien: Ueberreuter, s. 97

⁹¹Dostupný z WWW: <<http://www.wien-konkret.at/politik/fpoe/>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

3.1.4 Fenomén Haider

Jörg Haider byl až do své smrti v říjnu 2008 nejvýraznější postavou rakouské krajní pravice. Jeho vyostřený pravicový populismus přilákal FPÖ mnoho voličů. V rozmezí pouhých 14 let zvýšil Haider podíl hlasů z 5% na více než 27% ve spolkových volbách v roce 1999.⁹² Ve volbách do Národní rady se Svobodní stali 2. nejsilnější stranou, když předstihli ÖVP, byť o pouhých 415 hlasů.⁹³ Překvapivě nebyla sestavena tradiční velká koalice, ale Lidovci v čele s Wolfgangem Schüsselem se rozhodli jednat se Svobodnými.⁹⁴

Tehdejší zbylé státy EU se rozhodly zavést opatření vůči Rakousku, jejichž nejnápadnějším aspektem byl diplomatický bojkot. Haider se proto rozhodl takticky stáhnout z vedení strany, nadále si však zachovával velký vliv. Byl nahrazen ve vedení strany Riess-Passerovou. *Haider začal vést opoziční politiku nejen proti ÖVP, ale i proti vedení FPÖ.*⁹⁵ Podpora FPÖ prudce klesala a dostala se na „předhaiderovské“ hodnoty. Krize vyústila v odstěpení BZÖ od Svobodných v roce 2005.

Do čela se postavil Jörg Haider. Strana překvapila ziskem necelých 11% v roce 2008. Tragické úmrtí předsedy v roce 2008 stranou hluboce otřásl, jelikož byla podpora strany evidentně vázána na osobnost Jörga Haidera. Dle výsledků voleb do Evropského parlamentu v roce 2009 a voleb do zemských zastupitelstev se jeví možné, že BZÖ svého předsedu o moc dlouho nepřezíje.

3.1.5 Vliv historického vývoje na současnou krajní pravici

Nacionalisticko-liberální tábor je již od svého vzniku v poslední třetině 19. století trvalou součástí rakouského stranického systému. Jeho tradice je srovnatelná se dvěma ostatními politickými proudy. Je trvale přítomen v rakouském parlamentu, avšak jeho síla značně kolísá. Nejvyšších hodnot dosáhl ve volbách do rakouské Národní rady v letech 1966 a 1975,

⁹² PICK, Hella. (2000). *Guilty Victim: Austria from the Holocaust to Haider*. Vyd. 1. London: I.B.Tauris, s. 182

⁹³ viz tabulka: PELINKA, Anton; ROSENBERGER, Sieglinde. (2003). *Österreichische Politik: Grundlagen-Strukturen-Trends*. Vyd. 1. Wien: WuV, s. 180

⁹⁴ Viz: Příloha č. 24

⁹⁵ PELINKA, Anton (2008). *Kreisky, Haider: Bruchlinien österreichischer Identitäten*. Vyd. 1. Wien: Braumüller, s. 202

kdy dosáhl podpory pouze 5,4% voličů.⁹⁶ Nesporně je jednodušší získat podporu jako dlouhodobě etablovaný ideologický proud než jako „politický nováček“. První polovina 20. století je obdobím extrémního rozmachu nacionalismu. Během tohoto období byl z třetího tábora liberalismus vytlačen do pozadí, zatímco nacionalismus nad ním jasně dominoval. Německý nacionalismus v Rakousku samozřejmě přetrvával i v druhé polovině 20. století. Jeho jediným zastáncem v parlamentu byla právě FPÖ, jejíž členové se příležitostně kladně vyjadřovali i o největším nacionalistickém extrému – období nacismu. Od konce druhé světové války až po rok 1983 neměl třetí tábor možnost participovat na politické moci. Dodnes to umožňuje krajní pravici kritizovat neduhy druhé republiky, přičemž tato situace umožňuje jak FPÖ, tak BZÖ tvrdit, že na těchto neduzích nenesou téměř žádnou část viny.

Období Jörga Haidera od roku 1986 do jeho smrti v roce 2008 je pro současnou krajní pravici neklíčovější. Haider prokázal, že Svobodní mají potenciál stát se druhou nejsilnější stranou. *Poté, co dokázal vyčerpat protestní potenciál strany, dokázal maximalizovat zisk skrze vsázku na cizineckou otázku.*⁹⁷ Současná FPÖ, jak jsme mohli vidět například ve volbách do Vídeňského zemského sněmu a obecní rady konaných 10. 10. 2010, svou předvolební kampaní velmi připomínala haiderovskou FPÖ. Taktéž byly hlavními tématy protest proti současnému vedení Vídně⁹⁸ a především otázky týkající se imigrace, multikulturalismu a islamismu. Předseda FPÖ vsadil, stejně jako svého času vsázel i Jörg Haider, na módní image. Před vídeňskými volbami natočil předseda Heinz-Christian Strache, předseda Svobodných, rapový klip „Wiener Blut“, ve kterém vystupuje ve velmi neortodoxním oblečení pro politika (roztrhané džíny a mikina s kapucí) a zpívá například o tom, že chtějí „Rudí“ stavět minarety, a že bude starosta Vídně Häupel poslán do penze. Tento klip byl uložen mimo jiné na webovou stránku youtube.com, kde je dodnes (rok 2011) dostupný.⁹⁹

⁹⁶ viz tabulka: IGNAZI, Piero. (2006). *Extreme right parties in Western Europe*, s. 113

⁹⁷ STIFTUNG DOKUMENTATIONSARCHIV DES ÖSTERREICHISCHEN WIDERSTANDES. *Handbuch des österreichischen Rechtsextremismus*. Vyd. 1. (1993) Wien: Deuticke. S. 343

⁹⁸ Staronovým starostou Vídně je Michael Häupel z SPÖ.

⁹⁹ Dostupný z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=u0510mbtg2c> a <http://www.hcstrache.at/2010/?id=75>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

3.2 Ekonomické příčiny

3.2.1 Nezaměstnanost v Rakousku

Období první republiky bylo poznamenáno obrovskou nezaměstnaností, která se v druhé polovině 20. let pohybovala okolo 12% a po krachu na newyorské burze se vyšplhala až k 27% v roce 1933.¹⁰⁰ Tato obrovská nezaměstnanost přispěla k zániku samostatného Rakouska v roce 1938. Hospodářství Třetí říše, zaměřené na zbrojení a válku, silně zredukovalo nezaměstnanost v zaniklém Rakousku.

Zatímco nezaměstnanost za první rakouské republiky nabývala obrovských rozměrů, druhá republika naopak vykazovala značně nízkou nezaměstnanost. Nikdy nepřesáhla 9% a v 60. a 70. letech se pohybovala okolo pouhých 2%.¹⁰¹ Jak uvádí Eurostat, v září 2010 byla nezaměstnanost v Rakousku asi 4,5%.¹⁰²

Nezaměstnanost byla jednou z hlavních příčin vzestupu a podpory nacismu za druhé světové války v Rakousku. Na podporu krajní pravice v posledních 25 letech však výraznější vliv neměla. Lze to doložit srovnáním výsledků voleb a nezaměstnaností v Rakousku. V roce 2006, kdy se konaly volby do Národní rady, které byly pro krajní pravici neúspěšné, byla nezaměstnanost téměř o procento vyšší než v roce 2008, kdy strany krajní pravice obdržely jen o procento méně hlasů než vítězná SPÖ.¹⁰³

¹⁰⁰ Viz tabulka: BUTSCHEK, F. (2004). Vom Staatsvertrag zur EU: österreichische Wirtschaftsgeschichte von 1955 bis zur Gegenwart. Vyd. 1. Wien: Böhlau, s. 214

¹⁰¹ Tamtéž

¹⁰² Dostupný z WWW:

<<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=teilm020&tableSelection=1&plugin=1>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹⁰³ Informace o volebních výsledcích a stavu rakouské nezaměstnanosti dostupné z WWW:

<<http://parties-and-elections.de/austria.html>> a

<<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=teilm020&tableSelection=1&plugin=1>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

3.2.2 Růst HDP v Rakousku

Také HDP vykazoval po druhé světové válce velmi příznivé hodnoty. Mezi léty 1953 a 1962 mělo Rakousko druhý největší růst HDP (po SRN) ve státech OECD.¹⁰⁴ Rakouská ekonomika vykazovala značnou stabilitu po celou druhou polovinu 20. století. Teprve v roce 2009 byl růst HDP vlivem ekonomické krize negativní. V době propuknutí krize byla u vlády tradiční velká koalice v čele s kancléřem Alfredem Gusenbauerem (SPÖ). Ekonomická krize, jejíž vliv bylo možno ve volbách do Národní rady 28. září 2008 pozorovat, byla přirozeně využita krajní pravici, nacházející se v opozici. Následoval nejlepší výsledek krajní pravice v historii druhé republiky. Dohromady získaly strany FPÖ a BZÖ 28,24% hlasů a obdržely tudíž 55 křesel v dolní komoře rakouského parlamentu. Také ve vídeňských volbách si FPÖ polepšila o více než 10 % na 25,77%.¹⁰⁵

S vývojem nezaměstnanosti a růstem HDP souvisí jev, který nepochybně ovlivnil vzestup a podporu krajní pravice v Rakousku. Tímto jevem je myšleno přistěhovalectví.

3.2.3 Přistěhovalectví

Během druhé poloviny 20. století se z Rakouska stala země s velmi vysokou životní úrovní. Zároveň byla v Rakousku velmi nízká nezaměstnanost, což vedlo k přistěhovalectví do této alpské země. V současnosti zde žije 16% obyvatel, jejichž rodiště se nachází na území jiných zemí. Ve Vídni je podíl obyvatel s migračním původem asi 29%.¹⁰⁶ V zemích EU (mimo Rakousko) se narodilo 472 000 obyvatel a ve státech mimo EU 710 000.¹⁰⁷ To vyvolalo u části obyvatelstva xenofobní nálady, kterých využívá krajní pravice. FPÖ začala používat boj proti imigraci za stěžejní bod svého programu.¹⁰⁸ Největšího rozmachu dosáhla anticizinecká kampaň před volbami do Národní rady v roce 1999. Po celé Vídni visely plakáty

¹⁰⁴ BUTSCHEK, Felix. (2004). *Vom Staatsvertrag zur EU: österreichische Wirtschaftsgeschichte von 1955 bis zur Gegenwart*. Vyd. 1. Wien: Böhlau, s. 30

¹⁰⁵ Dostupný z WWW: <<http://www.wien.gv.at/wahl/NET/GR101/GR101-109.html>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹⁰⁶ DIMITROV, Michal. *Integrace imigrantů v Rakousku po roce 1990 na příkladu spolkového hlavního města Vídně*. Praha: Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd. Katedra německých a rakouských studií, 2009. 128 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Ota Konrád, PhD, s. 9

¹⁰⁷ Dostupný z WWW: <http://www.statistik.at/web_de/statistiken/bevoelkerung/bevoelkerungsstruktur/bevoelkerung_nach_migrations_hintergrund/033240.html> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹⁰⁸ Viz: Příloha č. 28

s motivem „Überfremdung“¹⁰⁹. Tento termín bychom mohli přeložit jako „přecizení“. Mimochodem byl používán i nacisty ve 30. a 40. letech. Také ve vídeňských volbách v říjnu 2010 bylo (velmi úspěšně) použito přistěhovalecké tematiky. Předvolební plakáty slibovaly, že Heinz-Christian Strache zastaví stavbu minaretů a islámských center, jazykem bohoslužeb v islámských modlitebnách učiní němčinu apod.¹¹⁰

Nepochybně je přistěhovalectví jedním z hlavních důvodů, proč má současná krajní pravice takový úspěch v Rakousku. Nejnovější program Svazu pro budoucnost Rakouska (BZÖ) z 2. května 2010 je dosti umírněný, obsahuje ale také protipřistěhovaleckou politiku, když žádá, aby bylo rozlišováno mezi politickými azylanty a ekonomickými přistěhovalci, a deklaruje, že Rakousko není přistěhovalecká země.¹¹¹

3.3 Politické příčiny

3.3.1 Kritika velké koalice

Vládní odpovědnost za druhé republiky nesly nejčastěji až do roku 1983 SPÖ a ÖVP (komunisté byli ve vládě pouze první dva roky). Obvykle vládly ve velké koalici. Výjimkou byl lidovecký kabinet Josefa Klause (1966-1970) a socialistické vlády Bruna Kreiskyho (1970-1983). Pouze čtyři roky byla součástí koalice se socialisty FPÖ (1983-1987).¹¹² Z téměř všech vládních pochybení, korupce a celkově i problémů Rakouska mohli Svobodní vinit socialisty a lidovce, ostatně tuto taktiku využívají pro získání voličů dodnes. Velké strany v mnoha občanech vyvolávaly jistou antipatii, a proto si mnoho voličů přálo změnu. Celých 63% voličů Svobodných se vyjádřilo, že volili FPÖ, protože ztělesňuje „vítr změn“. 38% z nich odpovědělo, že volili Svobodné proto, aby dostaly strany velké koalice lekci.¹¹³ SPÖ a ÖVP byly mnohými kritiky nazývány „všemocnou dvojstranou“, jelikož jejich moc sahala daleko za brány parlamentu a vlády. Na základě příslušnosti k těmto stranám se rozdělávaly

¹⁰⁹ ZÖCHLING, Christa. (2000). *Haider: Eine Karriere*. Vyd. 1. Düsseldorf: Econ Taschenbuch, s. 216;

¹¹⁰ Dostupný z WWW: <<http://www.hcstrache.at/2010/?id=48>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹¹¹ Program svazu pro budoucnost Rakouska z 2. května 2010, dostupný z WWW:

<http://bzoe.at/assets/files/Programm_BZOE_WEB.pdf> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹¹² Údaje o druhorepublikových vládách jsou k dispozici na oficiálních stránkách Úřadu rakouského kancléřství dostupné z WWW: <<http://www.austria.gv.at/site/3355/default.aspx>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹¹³ HLOUŠEK, Vít. (2008). *Konflikt versus konsensus: Konfliktní linie, stranické systémy a politické strany v Rakousku 1860-2008*. Vyd. 1. Brno: Mezinárodní politologický ústav, s. 223

funkce ve školství, médiích, státní správě apod. podle přibližně rovného zastoupení sympatizantů obou těchto stran.

Proto Jörg Haider navrhoval přechod ke třetí republice, která by byla charakterizována posíleným federalismem, skutečným bikameralismem a přímou demokracií.¹¹⁴ Dodnes jsou obě krajně pravicové strany pro protestní voliče velmi přitažlivé, nejsou tolik zatíženy ani vládní odpovědností ani vládními chybami. Kritika stran velké koalice se změnila v téměř každodenní politiku FPÖ i BZÖ. V současnosti se Svobodní soustředí zejména na kritiku SPÖ a Svaz pro budoucnost Rakouska na kritiku ÖVP.

3.3.2 Nový styl politiky

Otázka „image“ politiků je mezi současnými politology velmi opomíjená. Přesto si zaslouží pozornost. Ve srovnání s politiky dvou stran velké koalice působil Jörg Haider na mnohé voliče jako nový typ politika. Haider, narozený roku 1950, byl v době, kdy se stal předsedou Svobodných, o generaci mladší než běžný politik z ostatních stran. Také si dával záležet, aby se od ostatních politiků odlišoval. Patrný byl důraz na „padnoucí“ oblečení, často neformální. Mnohdy se jevil více jako celebrita než jako politik. Nazpíval své verze rakouských lidových písní „Pfiat Gott Liabe Alm“¹¹⁵ či „Mein Diandle vom Rosntal“.¹¹⁶

Otázka „image“ je důležitá i u současného předsedy Svobodných Stracheho. Od politiků ostatních stran se odlišuje ještě více než svého času Haider. Taktéž je podstatně mladší než jeho političtí soupeři – narodil se v červenci 1969. Kravatu na veřejnosti často vynechává, zatímco džíny či sportovní bunda nejsou žádnou výjimkou. Nechal se inspirovat komiksovým hrdinou a v novinách byl několikrát vykreslen jako kreslený „HC-Man“¹¹⁷. Na rozdíl od Haidera však v oblasti hudby vsází na módní rap, zjevně s cílem oslovit mladou generaci. Před volbami do Národní rady v roce „nazpíval“ klip „Viva HC“¹¹⁸, před volbami do Evropského parlamentu natočil rapový klip „Österreich zuert“¹¹⁹, ve kterém použil na refrén

¹¹⁴ PELINKA, Anton. (2008). *Kreisky - Haider: Bruchlinien österreichischer Identitäten*. Vyd. 1. Wien: Braumüller, s. 168

¹¹⁵ Dostupný z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=cULkwDVruRk>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹¹⁶ Dostupný z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=mJZB1FVq94U&feature=related>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹¹⁷ Viz: Příloha č. 32

¹¹⁸ Dostupný z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=U06lZwI9stM>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹¹⁹ Dostupný z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=pVnzYs4HYBQ&feature=related>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

melodii evropské hymny. Jeho posledním hudebním počinem byl rapový klip „*Wiener blut*“¹²⁰ před vídeňskými zemskými a obecními volbami.

Celkově lze říct, že krajní pravice pochopila význam nových komunikačních technologií (internetu a Facebooku) společně se Zelenými lépe než jejich političtí protivníci. „*Po volbách v roce 2002 mělo aktivní emailovou adresu 17 z 18 poslanců FPÖ*“,¹²¹ čímž procentuálně převýšila ostatní strany zastoupené v Národní radě. Současný předseda svobodných je taktéž velmi úspěšný Facebooku, fenoménu posledních několika let. „*Líbí se*“ 91 000 lidem¹²², čímž několikanásobně převyšuje ostatní rakouské politiky. Z tohoto je patrné, že Strache je populární zejména mezi mladšími lidmi, kteří jsou nejčastějšími uživateli Facebooku.

3.4 Ideologické příčiny

3.4.1 Kontinuita třetího tábora

Jak jsem již podotkl, třetí, nacionálně-liberální tábor rakouského stranického systému, sahá stejně hluboko do historie jako tábory socialistický a křesťansko-sociální (konzervativní). Třetí tábor měl téměř stálé parlamentní zastoupení. Výjimkou byl konec 40. let 20. století, kdy se nemohl třetí tábor účastnit voleb ve své staré podobě z důvodu, že byl zkompromitován nacismem a v nové podobě teprve vznikal. Kontinuita však v případě třetího tábora neznamena zatvrzelost a dogmatické lpění na neměnných hodnotách. Od 60. do 80. let 20. století byla přednost dávana liberalismu. Vrcholem liberálního smýšlení v FPÖ je „*Solnohradský program*“ z roku 1985, tedy rok předtím, než se stal Jörg Haider předsedou. *Zde byla poprvé vynechána příslušnost k německému národu a kulturnímu prostoru a nahrazena principy tolerance, rovnosti pohlaví a pozitivním hodnocením obohacení domova skrze ochranu menšin.*¹²³

¹²⁰ Dostupný z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=u0510mbtg2c>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹²¹ PLASSER, Fritz (2004). *Politische Kommunikation in Österreich: ein praxisnahes Handbuch*. Vyd. 1. Wien: WUV, s. 126

¹²² Stav k 7. květnu 2011. Uživatelé sociální sítě Facebook mohou vyjádřit svou preferenci funkcí „líbí se“. Počet uživatelů, kterým „se líbí“ ostatní předsedové stran u žádného z těchto předsedů nepřesahuje 5 000.

¹²³ DACHS, Herbert. (2006) *Politik in Österreich: Das Handbuch*. Vyd. 1. Wien: Manzsche Verlags – und Universität Buchhandlung, s. 378

Již o rok později následoval zpětný přechod k preferenci nacionalismu, zosobněném v Jörgu Haiderovi. Ostatně nacionalismus se u rakouské krajní pravice v Haiderově éře velmi proměnil. V roce 1988 se v televizním rozhovoru Haider vyjádřil o rakouském národu takto: „*To víte stejně dobře jako já, že rakouský národ byl zmetek (Mißgeburt), takový ideologický zmetek.*“¹²⁴ Od 90. let začíná však převažovat rakouský patriotismus a v současnosti je v obou krajně pravicových stranách německý nacionalismus výjimečný a zastává zcela okrajovou roli.

Nepřetržitost existence nacionálně liberálního tábora je už od jeho vzniku evidentní. Právě strany krajní pravice jsou současným článkem tohoto kontinua. V rakouské společnosti, kde byla ještě donedávna fluktuace mezi tábory nízká, se lidé do politické subkultury rodili. Někteří bývalí nacisté, jichž nebylo v Rakousku málo, sympatizovali a sympatizují s krajní pravíci i díky tomu, že má ideologicky nejbližší k nacismu a částečně převzala jeho agendu, přestože se už k nacismu dlouhou dobu nehlásí.

3.4.2 Převaha nacionalismu nad liberalismem

Třetí tábor byl a je názorově nejvíce roztříštěný, neboť se v něm snoubí dvě ideologie – nacionalismus a liberalismus. V paritě byly snad naposledy ještě v dobách Rakouska-Uherska. V třetím táboře za první a druhé Rakouské republiky vždy převažovala jedna z těchto ideologií. Za první republiky bezesporu převládal nacionalismus.

Druhá republika vykazuje občasnou inverzi obou ideologií. Období VdU¹²⁵ je období dominantního nacionalismu, neboť její členové se rekrutovali převážně z řad bývalých nacistů. Jelikož FPÖ na tuto stranu navazuje, tak je logické, že první léta Svobodných se také nesla v nostalgickém nacionalismu. Změnou byla až éra Friedricha Petera a jeho dvou nástupců, kteří preferovali liberalismus. Další obrat přinesl Jörg Haider navracející se k nacionalismu a později patriotismu. Období začátku 20. století, kdy se vystřídalo v křesle předsedy pět politiků, bychom označili spíše liberálním. Toto období také vedlo k vzniku BZÖ. Zvolení Stracheho předsedou FPÖ svědčí o návratu nacionalismu, pokud vnímáme

¹²⁴ STIFTUNG DOKUMENTATIONSARCHIV DES ÖSTERREICHISCHEN WIDERSTANDES. (1993) *Handbuch des österreichischen Rechtsextremismus*. Wien: Deuticke, s. 373

¹²⁵ Svaz nezávislých (*Verband der Unabhängigen*)

proticizinecký kurs jako příznak nacionalismu. Současná BZÖ po odštěpení korutanské složky se hlásí dle svého programu spíše k liberálním zásadám.¹²⁶

Pokud porovnáme výsledky voleb s převažující ideologií ve třetím táboře, dospějeme k zjištění, že nejlepších výsledků dosahovaly a dosahují strany do něj náležící, když dávají přednost nacionalismu a populismu. Nejhorších výsledků dosahovali Svobodní v 60. a 70. letech, kdy dostávali stabilní podporu 5,4 – 7,0% voličů při volbách do Národní rady.¹²⁷ Naopak předsednictví Haidera a jeho silně nacionalisticko-populistický kurs přinesl straně výsledky v rozmezí 16,6 – 26,9%.¹²⁸ Také po nedávných vídeňských volbách vidíme, že anticizinecká rétorika přinesla FPÖ úspěchy. Jelikož se proticizinecká politika Svobodným vyplácí, nelze očekávat, že se jí v nejbližší budoucnosti zřeknou. Otázkou ale zůstává, jestli se bude BZÖ přiklánět více k nacionalismu nebo liberalismu. Po smrti Jörga Haidera strana inklinuje k liberalismu a konzervatismu, což jí ale nepřináší volební podporu, jak lze vypožorovat ze současných průzkumů.

Široké spektrum příčin vzestupu a podpory krajní pravice lze rozdělit do čtyř okruhů: historických, ekonomických, politických a ideologických. Tyto okruhy však není vhodné striktně oddělovat, vzájemně spolu souvisí a ovlivňují se. Nejdůležitějšími historickými příčinami je samotná geneze třetího tábora v době Habsburské monarchie a jeho kontinuita, které se prolíná až do dnešních dní. Vzniká tím určitá tradice národně-liberálního tábora a jeho podpory, která byla velmi rozkolísaná. Nejdůležitější ekonomickou příčinou podpory krajně pravicových stran je přistěhovalectví, které můžeme srovnat s přistěhovalectvím do ostatních zemí západní Evropy. Ostatní aspekty rakouského hospodářství – nezaměstnanost a růst HDP – byly po většinu trvání druhé Rakouské republiky ve značně příznivých hodnotách. U politických příčin dominuje kritika velké koalice a nový styl politiky. Kritika vládnoucích stran je typická pro všechna opoziční politická uskupení. FPÖ a BZÖ se nevyhýbají velmi ostré kritice. Zejména u FPÖ a jejího předsedy Stracheho zaujímá nový styl politiky významné místo. Důraz na „image“ a módní hudbu či oblečení můžeme považovat za atraktivní pro mladou generaci, jejíž příslušníci volí častěji ve srovnání s ostatními věkovými skupinami Svobodné. Kontinuita třetího tábora stojí na pomezí historických a ideologických příčin, zatímco převaha nacionalismu nad liberalismem náleží zcela jistě do druhé skupiny. Je prokázáno, že FPÖ i BZÖ mívají větší volební podporu v době, kdy se přiklánějí

¹²⁶Dostupný z WWW: <http://bzoe.at/assets/files/Programm_BZOE_WEB.pdf> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹²⁷ viz tabulka: HLOUŠEK, Vít. (2008). *Konflikt versus konsensus: Konfliktní linie, stranické systémy a politické strany v Rakousku 1860-2006*. Vyd. 1. Brno: Mezinárodní politologický ústav, s. 165

¹²⁸ viz tabulka: HLOUŠEK, Vít. (2008). *Konflikt versus konsensus: Konfliktní linie, stranické systémy a politické strany v Rakousku 1860-2006*. Vyd. 1. Brno: Mezinárodní politologický ústav, s. 195

k nacionalistické a xenofobní kampani, zatímco liberální témata nejsou schopna mobilizovat velkou část voličstva k tomu, aby volila FPÖ či BZÖ.

4 Celorakouská a regionální dimenze krajní pravice

4.1 Celorakouský pohled

Politický program stran krajní pravice je rozmanitý. V programech se FPÖ i BZÖ zabývají zdravotnictvím, bezpečnostní a zahraniční politikou, právem, hospodářstvím atd. V této kapitole se však budu zabývat jak typicky populistickými a krajně pravicovými tématy, tak standardními tématy. Svobodní se řídí programem z 23. dubna 2005, tedy z doby, kdy se stal Heinz-Christian Strache předsedou. Oficiální program BZÖ pochází z 2. května 2010. Oba programy by se daly považovat za umírněnější. Zvláště rétorika Svobodných v posledních dvou letech dává znát, že se opět vrací silně populistický kurz. BZÖ po smrti jejího zakladatele Jörga Haidera dává přednost liberálním tématům a těm populistickým se věnuje spíše okrajově. Je docela možné, že se vydá cestou Liberálního fóra, odděleného od FPÖ v roce 1993, které však přestalo být relevantní.

4.1.1 Protiimigrační politika

Rakousko zažilo po druhé světové válce velký hospodářský růst. Mnohonásobně se zvýšil hrubý domácí produkt, vzrostla životní úroveň i celkově kvalita života. Rakousko se stalo zemí bezpochyby bohatou. Nezaměstnanost se držela na velmi nízkých hodnotách. To vedlo k imigraci do Rakouska zejména z Turecka a ze zemí Balkánského poloostrova. Z 8,2 milionů obyvatel Rakouska, se jich téměř 1,2 milionu narodilo mimo Rakousko. Z toho 350 000 v zemích bývalé Jugoslávie a 150 000 v Turecku.¹²⁹ Nesmíme zapomínat, že v tomto čísle nejsou započtení potomci imigrantů. Dochází k prolínání kultur, které není mnohým obyvatelům Rakouska příjemné, a právě toho mohou využívat pravicoví populisté.

Odpor proti přistěhovalcům se stal stěžejním bodem krajní pravice v okamžiku, kdy se stal Jörg Haider předsedou svobodných. V době účasti Svobodných (a posléze i BZÖ) ve vládní koalici se protiimigrační rétorika značně umínila. Ovšem po obnovení tradiční vlády velké

¹²⁹ Dostupný z WWW:

<http://www.statistik.at/web_de/statistiken/bevoelkerung/bevoelkerungsstruktur/bevoelkerung_nach_migrations_hintergrund/033240.html> (ověřeno k 7. květnu 2011)

koalice se krajní pravice opět začala na toto téma soustředit. Susanne Winterová, poslankyně za FPÖ, se v roce 2007 vyjádřila pro časopis „Zur Zeit“, který je známý pro své sympatie ke krajní pravici, velmi protiislamisticky: „*Muslimská přistěhovalecká tsunami, která zaplavila v posledních letech Evropu, musí být bezpodmínečně a okamžitě zastavena.*“¹³⁰ FPÖ je tradičně nejzarytější kritikem přistěhovalectví. Pokud v tomto srovnáme FPÖ a BZÖ, nezbyvá než konstatovat, že současní Svobodní se přidržují tvrdší linie, zatímco Svaz pro budoucnost Rakouska se v otázce imigrace zliberalizoval. V současném programu Svobodných se deklaruje, „*že Rakousko není z důvodů své topografie, hustoty zalidnění a omezeným zdrojům přistěhovalecká země.*“¹³¹ O stejném tvrzení se dočteme i v oficiálním programu BZÖ, ačkoliv na rozdíl od FPÖ nebylo přistěhovalectví ve vídeňských volbách pro BZÖ v roce 2010 relevantním tématem. Navíc se BZÖ vyslovuje pro pomoc politickým azylantům.¹³²

V současné reálné politice je hlavním odpůrcem imigrace FPÖ. Hlavními rysy tohoto odporu jsou odmítání vstupu Turecka do Evropské unie, šíření paniky z islámu a snaha definovat FPÖ jakožto ochránce rakouské kultury.

Na plakátu Svobodných před volbami do Evropského parlamentu v roce 2009 doslova stálo: „*I když se to neříká nahlas, SPÖ, ÖVP, Zelení a Oranžoví*“¹³³ *chtějí vstup Turecka do Evropské unie.*“¹³⁴ Na stejném plakátu se varuje před masovou imigrací z Turecka do Rakouska či miliardovými výdaji kvůli jeho případnému vstupu.

Během kampaně se mohutně využívá strachu a předsudků z islámu v rakouské společnosti. Islám a islamismus jsou prezentovány jako bezprostřední hrozba. FPÖ ve Vídni pod vedením Stracheho vydala v roce 2009 tzv. antiislamistický balíček, ve kterém požaduje zákaz výstavby mešit a minaretů, kázání pouze v němčině či zákaz nošení šátků ve veřejných budovách.¹³⁵

Samotní Svobodní se snaží prezentovat jakožto ochránci západní kultury a křesťanství. Je to poněkud zvláštní posun hodnot, když si uvědomíme, že třetí tábor původně vychází z odporu proti vlivu církve a strany třetího tábora usilovaly o sekularizaci společnosti, když

¹³⁰ HÄUSLER, Alexander; SCHEDLER, Jan. (2008) Antiislamischer Populismus - ein rechter Erfolgsschlager?. *Neue Soziale Bewegungen*. vol. 21, no. 4, s. 109

¹³¹ Dostupný z WWW: <<http://www.fpoe.at/dafuer-stehen-wir/partei-programm/04-recht-auf-heimat/>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹³² Dostupný z WWW: <http://bzoe.at/assets/files/Programm_BZOE_WEB.pdf> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹³³ Svobodní tým miní Svaz pro budoucnost Rakouska.

¹³⁴ Dostupný z WWW: <<http://www.hcstrache.at/downloads/09.415994287922.0519.pdf>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹³⁵ Dostupný z WWW: <http://www.hcstrache.at/downloads/folder_ausfuerhaeuapl_lores.pdf>(ověřeno k 7. květnu 2011)

bylo jedním z jejich klasických hesel „Los von Rom“.¹³⁶ I po druhé světové válce byli Svobodní důsledně sekulární a proticírkevní. Vše se změnilo s Haiderem, který sám sebe pasoval na ochránce tradičních hodnot proti cizincům a ve stejném duchu pokračuje i Strache. Před volbami ve Vídni visely v hlavním městě billboardy, rozdělené na dvě poloviny, na nichž byla za současným vídeňským starostou Häuplem mešita, zatímco za Strachem byla katedrála svatého Štěpána.¹³⁷ Na jedné manifestaci strany se objevil dokonce s křížem v ruce.¹³⁸

Nejnovějším populistickým gestem je dopis z května 2011 adresovaný Tureckému prezidentovi Abdullahu Gülovi, pod nějž se podepsali členové poslaneckého klubu Svobodných. Tento dopis je napsán jménem poslaneckého klubu FPÖ a většiny Rakouského obyvatelstva.¹³⁹ Ačkoliv je tento dopis formulován uctivě, nalezneme v něm odmítnutí tureckého členství v Evropské unii (Svobodní odmítají vstup na základě asijského umístění Turecka a křesťanské podstaty Evropy) a kritiku tureckého přistěhovalectví do Rakouska.

4.1.2 Současný nacionalismus

Charakteristickým znakem krajní pravice je rétorika zaměřená proti cizincům. V případě Rakouska se jedná zejména o využívání předsudků obyvatelstva vůči cizincům z islámských zemí, hlavně Turecka. Méně se již jedná o další cizince – například Židy, Italy (především v souvislosti s Jižními Tyroly), Slovince a Čechy.

Problematika animozity vůči islámským národům byla popsána v kapitole o přistěhovalectví. Z ní vyplývá, že rakouská krajní pravice je skutečně protiislámsky zaměřená.

Otázka antisemitismu je podstatně komplikovanější. V Rakouské společnosti antisemitismus značně slábl a přestává mít relevanci. *S tvrzením, že „Skrze své jednání jsou Židé na jejich pronásledování ne zcela nevinní“, souhlasilo v roce 2004 12% dotázaných Rakušanů, zatímco v roce 1978 souhlasilo 25% občanů.*¹⁴⁰ Anat Peri z Hebrejské univerzity

¹³⁶ Do češtiny přeloženo „Pryč od Říma“.

¹³⁷ Dostupný z WWW: <http://www.hcstrache.at/downloads/folder_duellumwien.pdf> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹³⁸ Dostupný z WWW: <<http://gegenkellernazis.files.wordpress.com/2010/03/strache-kreuz1.jpg>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹³⁹ Dostupný z WWW: <<http://www.fpoe.at/fileadmin/Content/portal/PDFs/2011/briefguel.pdf>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹⁴⁰ RATHKOLB, OLIVER. (2005) *Die paradoxe Republik: Österreich 1945 bis 2005*. Vyd. 1. Wien: Paul Zsolnay Verlag, s. 412

v Jeruzalémě rozdělil současnou strategii revizionistů (tedy těch, co mají alternativní názor k holocaustu) do tří skupin: *Snahou srovnávat nacistické zločiny se zločiny komunistických lídrů, obviňování Spojenců, že páchali stejné zločiny jako nacisté, a srovnávání Židů s nacisty.*¹⁴¹ Přičemž tvrdí, že Haider používal všechny tři strategie.¹⁴² Rozhodně se u rakouské krajní pravice nejedná o antisemitismus srovnatelný s nacisty. Nejedná se totiž o antisemitismus rasový, vždyť europoslanec za FPÖ v letech 1996-2004 Peter Sichrovsky je původem Žid a byl nominován samotným Haiderem. V současné době je v Rakousku antisemitismus zatlačen na pokraj relevance. V roce 2010 popíralo Holocaust 6% Rakušanů.¹⁴³

Kritika Italů a Itálie je dána zejména sporem o Jižní Tyrolsko, které bylo připojeno k Itálii po první světové válce i přes přítomnost německy hovořícího obyvatelstva, které tvořilo a tvoří majoritu. Svobodní na svých stránkách deklarují svou podporu připojení Jižního Tyrolska k Rakousku: *„FPÖ podporuje vstup jihotyrolského území do republiky Rakouska skrz svobodný výkon práva na sebeurčení Jihotyrolanů.“*¹⁴⁴

Podpora protislovinských nálad je téměř výhradně záležitostí Korutan, proto bude rozebrána v další kapitole.

Proti ČR používají Svobodní dvou argumentů: Jaderné elektrárny Temelín a Benešových dekretů. Po událostech ve Fukušimě se protijaderné cítění většiny Rakušanů opět vyostřilo a toho se snaží Svobodní v souvislosti s Temelínem využít. V Rakousku byla na pokraji spuštění jaderná elektrárna u obce Zwentendorf během doby, kdy byl kancléřem Bruno Kreisky, který se o výstavbu této jaderné elektrárny velmi zasazoval. V listopadu 1978 proběhlo referendum o zákazu mírového využívání jaderné energie. Hlasování rozhodlo v neprospěch jaderné energie, avšak s velmi těsným výsledkem – 50,47 % zúčastněných hlasovalo pro zákaz, 49,53 % proti němu.¹⁴⁵ V této době Svobodní výstavbu jaderné elektrárny v Zwentendorfu podporovali. Během výstavby Temelína však byli nejhlasilivějšími odpůrci na rakouské straně, připravili totiž lidovou iniciativu – Veto proti Temelínu. *„FPÖ se snažila operovat s tradiční atmosférou strachu z jaderné energie mezi Rakušany, přičemž se jí*

¹⁴¹ PERI, Anat. (2001). *Jörg Haiders antisemitism*. Vyd. 1. Jerusalem Vidal Sassoon International Center for the Study of Antisemitism, s. 2

¹⁴² tamtéž

¹⁴³ Dostupný z WWW: <http://www.gfk.at/public_relations/pressreleases/articles/007040/index.de.html> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹⁴⁴ Dostupný z WWW: <<http://www.fpoe.at/dafuer-stehen-wir/suedtirol/>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹⁴⁵ VEBER, V. a kol. (2007) *Dějiny Rakouska*. Vyd. 3. Praha: Nakladatelství lidové noviny, s. 600

*problém Temelína podařilo skutečně politizovat a medializovat, když ke spolupráci pro iniciativu získala nejčtenější rakouský deník die Kronen Zeitung.*¹⁴⁶

Benešovy dekrety jsou tématem rakouské krajní pravice už od dob pádu železné opony. Před vstupem České republiky do Evropské Unie požadovali Svobodní zrušení dekretů. Požadavek na zrušení Benešových dekretů je příležitostně připomínaným tématem rakouské politiky. Poslanec BZÖ Gerald Grosz se vyjádřil, že „*je to stejné, jako kdyby Rakousko mělo stále ve spolkové ústavě nacistické zákony*“.¹⁴⁷ Naposledy jsme mohli vidět eskalaci otázky dekretů při volbě rakouského spolkového prezidenta v dubnu 2010, kdy odsoudili Benešovy dekrety jak krajně pravicová politička a kandidátka na prezidentku Barbara Rosenkranzová, tak i zvolený prezident Heinz Fischer, původně z SPÖ. V souvislosti se vztahy mezi Českou republikou a Rakouskem je ale nutné zmínit fakt, že také Česká republika vystoupila tvrdě proti Rakousku. Připojila se ke všem zbylým státům EU v otázce opatření namířených proti Rakousku v době ustavení koalice ÖVP a FPÖ, přičemž „*ve srovnání se stanovisky ostatních střeoevropských států byla česká politika výjimkou*“.¹⁴⁸

4.1.3 Vztah k nacismu

Třetí tábor je s nacismem neodmyslitelně spjat. Většina poválečných členů Svazu nezávislých a později už Svobodných byli bývalí nacisté. Vazby na nacismus však až do nástupu Haidera do čela FPÖ slábly. Haiderův výrok, že „*Třetí říše prováděla běžnou zaměstnaneckou politiku*“¹⁴⁹, je velmi známý. Oba Haiderovi rodiče byli nacisté, Robert Haider se dokonce podílel i na puči proti Dollfußovi v roce 1934. Nebylo by však korektní nazývat Jörga Haidera nacistou či postnacistou. Mnohokrát se od období nacismu distancoval. Například v jedné ze svých knih napsal: „*Vrchol radikalizace a násilí je spjat s jedním mužem: Hitlerem, rodilým Rakušanem*“.¹⁵⁰ V posledních letech již kladné názory na nacismus u obou krajně pravicových stran pomalu mizí. Neutrální či dokonce kladný vztah k nacismu bylo možno spatřit u kandidátky na spolkového prezidenta za FPÖ Barbary Rosenkranzové,

¹⁴⁶ HLOUŠEK, Vít a kol. (2004) *Rakousko v evropské a střeoevropské politice*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, s. 51

¹⁴⁷ Dostupný z WWW: <[http://www.bzoe-klub.at/Pressedienste/Oktober2009/07.10.2009_Grosz.html](http://www.bzoe-klub.at/Pressedienste/Okttober2009/07.10.2009_Grosz.html)> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹⁴⁸ MORAVCOVÁ, Dagmar. (2007) Česká republika a "opatření" Evropské unie proti Rakousku v roce 2000: mezi obranou evropských hodnot a českých národních zájmů. *Mezinárodní vztahy*. vol. 42, no. 3. s. 57

¹⁴⁹ CZERNIN, Hubertus. (2000) *Jahr des Erwachens*. Vyd. 2. Wien: Czernin Verlag, s. 33

¹⁵⁰ HAIDER, Jörg. (1993) *Freiheit, die ich meine*. Vyd. 3. Frankfurt am Main/Berlin: Ullstein, s. 107

kteřá dala v rozhovoru pro ORF najevo, že příliš nevěří na holocaust.¹⁵¹ Avšak otázka nacistů a jejich viny či nevinu už dávno není aktuální, takže se již ani Svobodní k tomuto tématu příliš nevyjadřují.

Svaz pro budoucnost Rakouska v současnosti přímo deklaruje negativní stanovisko k nacismu a pravicovému extremismu jako takovému. Ve stranických novinách BZÖ, Orange Nachrichten z 5. března 2010 se BZÖ postavila proti krajně pravicové kandidátce na prezidentku Barbaře Rosenkranzové. V těchto novinách bylo jasně deklarováno, že je Rosenkranzová pro sympatizanta BZÖ jednoduše nevolitelná.¹⁵²

4.1.4 Hospodářství a nezaměstnanost

Obě strany spojuje odmítnutí hospodářského systému vybudovaného dvěma hlavními stranami rakouského stranického systému – SPÖ a ÖVP.

U Svobodných lze opět spatřit jistou dichotomii mezi tezemi programu a reálným politickým vystupováním. FPÖ se ve svém programu staví za koncept férového tržního hospodářství. V tomto se snaží opět představovat jakousi třetí cestu mezi neomezeným kapitalismem a překonaným socialismem. Tento model navrhl již Haider v 90. letech, který označoval tehdejší ekonomický model za znetvořený socialismem a klientelismem.¹⁵³

Podle FPÖ má nezaměstnanost v Rakousku jasného viníka – přistěhovalce. V tomto roce našli Svobodní další „hrozbu“ pro rakouský pracovní trh – otevření pracovního trhu pro občany z nových zemí EU. Nejnovější kampaň z počátku roku 2011 zobrazuje postavy ve státech bývalého sovětského bloku, od nichž směřují šipky do Rakouska.¹⁵⁴ Grafika nápadně připomíná vojenskou mapu s přesuny vojsk.

Svaz pro budoucnost Rakouska se ve svém programu plně hlásí k solidárnímu a sociálnímu hospodářství a stejně jako FPÖ odmítá hospodářství socialistické. Sociální pomoc by měla směřovat pouze k těm, kteří ji potřebují, ne k těm, kteří ji chtějí. BZÖ je taktéž hlasitým odpůrcem zvyšování nových daní. Dále je zastáncem malého a středního podnikání a v programu z roku 2010 se nenápadně definuje jako strana střední třídy.

¹⁵¹ Jedná se o rozhovor z 3. března 2010 v rámci předvolební kampaně.

¹⁵² Bundespräsidenten-Wahl: Wen soll man wählen? Und was bringt dieses Amt überhaupt?. *Orange Nachrichten*. 8.3.2010, no. 4, s. 5

¹⁵³ MUDDE, Cas. (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. Vyd. 1. Cambridge: Cambridge University, s. 123

¹⁵⁴ Dostupný z WWW: <<http://www.fpoe.at/kampagne/bund-2011/>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

V boji proti nezaměstnanosti BZÖ upřednostňuje prevenci před řešením důsledků. Klade důraz zejména na vzdělávání a rekvalifikace, které považuje za nejlepší recept proti nezaměstnanosti.¹⁵⁵

Nízké daně jsou jedním z hlavních cílů obou krajně pravicových stran. Svobodní byli vždy odpůrci zvyšování daňové zátěže obyvatelstva. Jejich koncept férového tržního hospodářství je uskutečnitelný jen při nízkých daních. Dotace pro firmy by měly být nahrazeny snížením daní. Svaz pro budoucnost Rakouska také požaduje snížení daní. V otázce daní je u této strany čitelný populismus. Ve stranickém listu „Orange Nachrichten“ označili rakouského ministra financí, který je zároveň předsedou ÖVP, „Pröllnocchiem“ v asociaci na známý příběh o prolhané loutce.¹⁵⁶ Navíc BZÖ sympatizuje s konceptem přímé daně, od které si slibuje posílení střední třídy. V současnosti se zdá, že udržení nízkého zdanění se stane hlavním tématem Svazu pro budoucnost Rakouska. Na začátku roku 2011 odstartovala BZÖ občanskou iniciativu „GENUG GEZAHLT“¹⁵⁷, ve které varuje před zadlužováním, požaduje snížení daní a zastavení finančních injekcí do „nemocných bank a bankrotujících zemí EU“.¹⁵⁸

4.1.5 Náboženství

Náboženství je oblastí, ve které se pozice zkoumaných stran velmi liší. Původně byl třetí tábor silně antiklerikálně zaměřený. Antiklerikalismus u FPÖ začal mizet až v druhé polovině 20. století a byl zcela nahrazen obranou křesťanských hodnot za předsednictví Jörga Haidera. Souviselo to se snahou o „ochranu“ tradičních rakouských hodnot před přistěhovalci a multikulturalismem. Po krátkém období mezi léty 2000 a 2005, tj. v době kdy se vystřídal několik předsedů po Jörgu Haiderovi, je po zvolení Heinze-Christiana Stracheho patrný opětovný příklon k ochraně křesťanských hodnot. Tato „ochrana křesťanských hodnot“ je součástí antipřistěhovaleckého a antiislamistického kurzu FPÖ. Svobodní se staví za křesťanství nejen v programu, ale i v reálné politice. Program Svobodných se hlásí ke

¹⁵⁵ http://bzoe.at/assets/files/Programm_BZOE_WEB.pdf

¹⁵⁶ „Pröllnocchio“: Wie Josef Pröll die Österreicher belogen hat. *Orange Nachrichten*. 30.3.2010. vol. 2. no. 5, s. 4

¹⁵⁷ Viz: Příloha č. 33

¹⁵⁸ Dostupný z WWW: <<http://www.genuggezahlt.at/>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

křesťanství dokonce více než program strany tradičně klerikálního milieu – ÖVP¹⁵⁹, která se o křesťanství a církvích zmiňuje pouze okrajově. V politických projevech se předseda strany Strache stylizuje do role obránce křesťanství v Rakousku. Na veřejnost dokonce předstoupil s křížem v ruce.¹⁶⁰ V této situaci připomínal misionáře.¹⁶¹

Svaz pro budoucnost Rakouska se naproti tomu drží více tradice třetího tábora. Sice není přímo antiklerikální, ale na rozdíl od FPÖ se nestylizuje do role obránce křesťanství ani v programu ani v politických projevech. K náboženství zastává neutrální vztah.

4.1.6 Rodina a ženská otázka

Svobodní jsou v rakouské politice často chápáni jako „Männerpartei“ (tj. strana mužů). Je to dáno faktem, že příslušníci mužského pohlaví volí krajní pravici častěji, jak jsem ostatně dokázal již v kapitole o volebním systému, kde jsem se zabýval elektorátem. Kromě nižší popularity Svobodných u žen se u této strany projevuje nižší zastoupení žen v parlamentu v porovnání s ostatními stranami.¹⁶²

Obě strany pokládají rodinu za základ společnosti a považují rodinu za primární hodnotu společnosti. Dle pojetí Svobodných je podmínkou rodiny životní partnerství muže a ženy, čímž se staví proti partnerským svazkům stejného pohlaví. Také se staví za všeobecně přijímané normy, jako je např. ochrana dětí.

BZÖ se vyhýbá specifikaci partnerství muže a ženy jakožto základu rodiny. Vzhled ke skutečnosti, že se také nijak nezmiňuje o partnerství párů stejného pohlaví, lze tvrdit že ke gay a lesbickým sňatkům zaujímá podstatně liberálnější postoj než FPÖ.

Národně-liberální tábor se v minulosti klonil spíše k zrovnoprávnění žen. V druhé polovině 90. let vznikla „Iniciativa svobodných žen“, která si kladla za cíl úplné zrovnoprávnění žen v rakouské společnosti. Usilovala například o zlepšení přístupu žen k armádě či o srovnání platů a odchodu do důchodu. FPÖ byla v roce 1999 jedinou stranou v rakouské Národní radě,

¹⁵⁹ Dostupný z WWW: <<http://oevp.at/politik/index.aspx?pageid=38036>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹⁶⁰ Dostupný z WWW: <<http://steiermark.orf.at/stories/363782/>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹⁶¹ Viz: Příloha č. 30

¹⁶² GEDEN, Oliver. (2005) The discursive representation of masculinity in the Freedom Party of Austria (FPÖ). *Journal of Language and Politics*. vol. 4, no. 3, s. 399

kteřá odmítala kvóty pro počet žen v politice.¹⁶³ V současném programu z roku 2005 se otázce žen Svobodní příliš nevěnují.

BZÖ se otázkou zrovnoprávnění žen zabývá. Přimo požaduje větší počet žen ve vysokých pozicích v mužských doménách a naopak. Princip stejné mzdy za stejnou práci musí být dle BZÖ uzákoněn. Poslankyně BZÖ, Martina Schenk, se 6. března 2011 postavila proti ženským kvótám. Každou kvótu považuje za diskriminaci.¹⁶⁴

4.1.7 Životní prostředí

Otázky ekologie jsou pro rakouskou politiku velmi podstatné, zejména pokud v této oblasti srovnáme Rakousko s Českou republikou. Jižní soused Česka se v tomto nijak nevymyká obecnému trendu, kdy obyvatelé zemí s velmi vysokou životní úrovní projevují značný zájem o postmateriální hodnoty. Obě zkoumané strany ve svých programech kladou důraz na ekologii a staví se proti jaderné energii (stejně jako zbylé tři parlamentní strany).

Původně se ale Svobodní stavěli k atomové energii kladně. Dlouhou dobu podporovali zahájení výstavby jaderné elektrárny v obci Zwentendorf. Až zjištění, že se většina obyvatel Rakouska staví záporně k atomové energii, změnilo postoj FPÖ k tomuto tématu. Dobře známý je odpor k Jaderné elektrárně Temelín. Svobodní v této otázce zastávají ještě radikálnější postoj než rakouští Zelení. FPÖ stála za lidovou iniciativou „*Veto gegen Temelín*“¹⁶⁵, kterou podepsalo 915 000 Rakušanů, což je 15,5% obyvatel disponujících volebním právem.¹⁶⁶

V současné době se FPÖ i BZÖ zasazují na půdě Rakouského i Evropského parlamentu o omezení jaderné energie v Evropě. Ekologie je poměrně důležitým tématem programů i veřejných projevů těchto stran. Naposledy se obě strany postavily (tak jako zbylé tři strany v Národní radě) za úplné odstranění jaderné energie v Evropě po havárii japonské jaderné elektrárny Fukušima.

¹⁶³RÖSSLHUMER, Maria. (1999) *Die FPÖ und die Frauen*. Vyd. 1. Wien: Döcker, s. 133

¹⁶⁴ Dostupný z WWW: <<http://bzoe.at/>>

¹⁶⁵ Do češtiny přeloženo „Veto proti Temelínu“

¹⁶⁶ PLASSER, Fritz. (2004) *Politische Kommunikation in Österreich: ein praxisnahes Handbuch*. Vyd. 1. Wien: WUV, s. 53

4.1.8 Evropská unie a zahraniční politika

Rakousko je členem Evropské unie od 1. ledna 1995, kdy bylo přijato v rámci „severního rozšíření“ do EU. FPÖ původně evropskou integraci podporovala, dokonce byla jedinou relevantní stranou, která až do 80. let podporovala začlenění Rakouska do ES.¹⁶⁷

FPÖ i BZÖ mají ve svých programech velmi podobný přístup k Evropské unii i ostatním zahraničním otázkám. Vít Hloušek charakterizoval FPÖ jako stranu reprezentující tzv. měkký euroskepticismus s tendencí k přechodu k euroskepticismu tvrdému.¹⁶⁸ Navzdory tomu, že jsou FPÖ i BZÖ považovány za euroskeptické, se snaží obě strany ve svých programech profilovat jako proevropská uskupení. Jsou proti myšlence Evropy jakožto federace a hájí principy subsidiarity. Nemůže být velkým překvapením, že jsou proti vstupu Turecka do Evropské unie, ačkoliv BZÖ zastává partnerství EU a Turecka. FPÖ se liší od BZÖ především svým silným důrazem na křesťanskou podstatu Evropy. Tato skutečnost se zdá velmi zvláštní, pokud uvážíme fakt, že Svobodní původně vycházeli z proticírkevního milieu. V současnosti jsou Svobodní jediným odpůrcem otevření rakouského pracovního trhu pro občany ze zemí střední a východní Evropy přijatých v roce 2004.¹⁶⁹

K otázce neutrality se každá ze stran vyjadřuje jinak. FPÖ pojímá rakouskou neutralitu kladněji než BZÖ. Považují ji za úspěšný koncept, který je třeba i nadále udržet. BZÖ sice také oceňuje její historický význam, avšak vzhledem k přístupu Rakouska do Evropské unie ji pokládá za překonanou.

Celkový pohled na zahraniční politiku u obou stran není teoreticky ani prakticky nijak altruistický. Zahraniční politika by podle FPÖ i BZÖ měla směřovat téměř bezvýhradně k prosazování rakouských geopolitických zájmů.

¹⁶⁷ JEŘÁBEK, Martin. (2007). Rakousko a EU: Dvanáct let rakouského členství v EU – struktury a procesy. In ROVNÁ, Lenka; KASÁKOVÁ, Zuzana; VÁŠK, Jan (eds). *Evropská unie v členských státech a členské státy v Evropské unii*. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia; VIP Books, s. 278

¹⁶⁸ HLOUŠEK, Vít; POLÁČKOVÁ, Klára. Volby do Evropského parlamentu 2004 v Rakousku a rakouské politické strany. *Středoevropské politické studie*. 2004, vol. 7, no. 1, Dostupný z WWW:

<<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=227>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹⁶⁹ Viz: Příloha č. 31

4.2 FPÖ versus BZÖ na zemské úrovni

Na krajní pravici rakouského politického spektra došlo v poslední době k zajímavým obrátům. Po odtržení Svazu pro budoucnost Rakouska od Svobodných se zdálo, že BZÖ v čele s Haiderem převezme populisticky pravicovou rétoriku. Došlo však k zajímavému posunu Haiderových názorů. Vyslovil se pro *podporu dalšího rozšiřování EU o Bulharsko a Rumunsko a opatrně i ve prospěch tureckého členství*.¹⁷⁰ K další liberalizaci hodnot došlo po Haiderově autonehodě, na jejíž následky podlehl. Novým předsedou byl zvolen Josef Bucher, jenž se profilu populisty příliš nepodobá. V rozmezí let 2008 a 2010 proběhly volby do všech devíti zemských zastupitelstev (tj. osm spolkových zemí a hlavní město Vídeň, jež je na úrovni spolkové země). V žádných z těchto voleb nebyl u BZÖ středobodem kampaně krajně pravicový populismus. Nutno připomenout, že se tato taktika Svazu pro budoucnost Rakouska příliš nevyplatila. Ani v jedné ze zemí se tato strana nedostala do zastupitelstva, přičemž nejlepšího výsledku dosáhla ve volbách do zastupitelstva Solnohradska – a to pouhých 3,7 %.¹⁷¹

Na druhé straně politika FPÖ prožívá renesanci populistických témat. Jak bylo uvedeno v předchozích odstavcích, zejména při vídeňských volbách bylo využito xenofobně-populistických témat. Bylo využíváno silně protiislámské a protipřistěhovalecké rétoriky a FPÖ se stavěla do role zachránce rakouského obyvatelstva před těmito hrozbami.

Z hlediska politického programu je těžké určit, zda jsou BZÖ a FPÖ krajně pravicové strany, jejich program se totiž populistickým tématům věnuje jen okrajově.

Pokud však sledujeme současná politická prohlášení a politické postoje, bezesporu jsou nynější Svobodní krajně pravicové uskupení, zatímco BZÖ bych dnes zařadil spíše na pomezí krajně pravicových a konzervativně-liberálních stran.

¹⁷⁰ HLOUŠEK, Vít. Studie v oranžové aneb Haider znovu na scéně. *Revue politika*. 2005. vol. 12, no. 4, Dostupný z WWW: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/551/studie-v-oranzove-aneb-haider-znovu-na-scene>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹⁷¹ Dostupný z WWW: <<http://parties-and-elections.de/austria3.html>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

4.2.1 Nižší správní celky a krajní pravice

Rakouští občané volí kromě spolkového prezidenta, poslanců Evropského parlamentu a poslanců Národní rady také zastupitele nižších správních celků – zastupitele zemských sněmů a obecní zastupitele. Ve své práci se budu zabývat pouze zemskými sněmy, jelikož komunální politika obecních zastupitelstev s politickými stranami souvisí jen okrajově, na rozdíl od zemských politik. Krajní pravice je relevantní ve všech devíti rakouských spolkových zemích, avšak její volební podpora se v jednotlivých spolkových zemích různí.

Volby do všech zemských sněmů proběhly v rozmezí let 2008-2010, což je doba po smrti Jörga Haidera. BZÖ nezískala ani v jedné spolkové zemi mandát.¹⁷² V zemské politice tak není v současnosti relevantní stranou, proto ji budu věnovat méně prostoru než FPÖ, která je s výjimkou Korutan zastoupena ve všech zemských sněmech.¹⁷³

4.2.2 Burgenland

Nejvýhodnější rakouská spolková země rozhodně nepatří mezi „bašty“ krajní pravice, naopak má v Burgenlandu¹⁷⁴ zastoupení nejnižší, tato spolková země je totiž doménou SPÖ. Současní burgenlandští Svobodní jsou velmi umírnění. 10. února 2011 podpořili Den proti rasismu v Mattersburgu a předseda tamějších Svobodných Johann Tschürzt se toho dne vyjádřil, že *„každá forma radikalismu, rasismu a násilí byla v Rakousku zatracena“*.¹⁷⁵

BZÖ si vedla v Burgenlandu velmi špatně už ve volbách do Národní rady v roce 2008 a ve volbách do zemského sněmu v roce 2010 ani nekandidovala.

¹⁷² Viz: Příloha č. 4

¹⁷³ Viz: Příloha č. 3

¹⁷⁴ Viz: Příloha č. 13

¹⁷⁵ Dostupný z WWW:

<<http://www.fpoe.at/index.php?id=1140&newsID=9110&cHash=669740d0254b81083e7b41701c393ee8>>
(ověřeno k 7. květnu 2011)

4.2.3 Dolní Rakousy

Také v Dolních Rakousech¹⁷⁶ vykazuje krajní pravice podprůměrné výsledky. Rétorika FPÖ v této zemi se však daleko více blíží populismu typickému pro vedení současné FPÖ a zejména Strachemu. Na svých internetových stránkách podporovali členové dolnorakouské FPÖ Barbaru Rosenkranzovou, extremistickou kandidátku na prezidentku, a hrozili před „nebezpečím“ přistěhovalectví.

Svaz pro budoucnost Rakouska je také v Dolních Rakousech mimořádně slabý a nemá smysl se o něm vůbec zmiňovat.

4.2.4 Horní Rakousy

Z hlediska voličské přízně pro krajní pravici jsou Horní Rakousy¹⁷⁷ lehce nadprůměrné. Právě tamější Svobodní vždy byli svého času nejhrošlivějšími odpůrci Jaderné elektrárny Temelín. Hornorakouští Svobodní požadují dvojí občanství pro občany Jižního Tyrolska a regulaci migrace do Rakouska. Jejich kampaň však není tak vyhrocená jako kampaň FPÖ ve Vídni.

BZÖ má Horních Rakousech vyšší voličské preference než v ostatních spolkových zemích. Hornorakouská BZÖ prosazuje typicky liberální témata – staví se proti novým daním a proti zbytečnému utrácení.

4.2.5 Korutany

Pokud bychom hledali typickou „baštu“ krajní pravice v Rakousku, našli bychom ji zcela určitě v Korutanech. Korutany¹⁷⁸, klíčová oblast pro krajní pravici, jsou neodmyslitelně spjaty s Jörgem Haiderem, který byl zemským hejtmanem v letech 1989 až 1991 a 1999 až 2008,

¹⁷⁶ Viz: Příloha č. 14

¹⁷⁷ Viz: Příloha č. 15

¹⁷⁸ Viz: Příloha č. 16

kdy zemřel. V této spolkové zemi podporuje tradičně krajní pravici více než třetina obyvatel, ve volbách do Národní rady v roce 2008 obdržely FPÖ a BZÖ dohromady 51,4% (!).¹⁷⁹ Dnes v Korutanech dominuje strana FPK¹⁸⁰ – Svobodní v Korutanech, která se oddělila po Haiderově smrti od BZÖ a v současné době spolupracuje spíše s FPÖ. Prozatím fungují FPK i FPÖ vedle sebe, ale budoucí sloučení obou stran se jeví jako jedna z možných variant. V současnosti FPK zaměřuje svoji kampaň proti navrhovanému zrušení všeobecné branné povinnosti v Rakousku.

Kromě osobnosti Jörga Haidera mají na silnou podporu krajní pravice vliv historické příčiny. V čase po anšlusu Rakouska byly v Korutanech velmi časté konfrontace mezi slovinsky hovořícím obyvatelstvem, které se velmi aktivně podílelo na partyzánské a protinacistické činnosti, kdežto německy hovořící obyvatelstvo inklinovalo k podpoře nacismu. Současná korutanská historička Claudia Fräss-Ehrfeldová uvedla, že v NSDAP v Korutanech byl téměř třikrát větší podíl populace než v celorakouském průměru. Pnutí mezi německy hovořící majoritou a slovinskou menšinou bylo patrné i po konci druhé světové války. Až do období předsednictví Jörga Haidera v FPÖ však vrcholní politici proti slovinské minoritě nevystupovali. Haider začal vystupovat proti dvojjazyčným nápisům či školnímu vyučování ve slovinštině. Na začátku 90. let nazval jednu z nejdůležitějších složek odboje v Rakousku za druhé světové války – Titovy partyzány – za „*neprátele této země*“.¹⁸¹ Od druhé světové války lze vypozařovat pokles slovinsky hovořícího obyvatelstva v Korutanech a v současnosti tvoří zanedbatelnou menšinu. Pro současné strany již nejsou korutanští Slovinci relevantním tématem.

4.2.6 Solnohradsko

Podpora krajní pravice v Solnohradsku¹⁸² je velmi blízká celorakouskému průměru. Svobodní v Solnohradsku používají umírněnou protiimigrační rétoriku a postavili se proti návrhu ministra obrany Norberta Darabose na zrušení všeobecné branné povinnosti.

¹⁷⁹ Dostupný z WWW: <http://wahl08.bmi.gv.at/bz_210.htm>

¹⁸⁰ Viz: Příloha č. 5

¹⁸¹ STIFTUNG DOKUMENTATIONSARCHIV DES ÖSTERREICHISCHEN WIDERSTANDES. *Handbuch des österreichischen Rechtsextremismus*. Vyd. 1. (1993) Wien: Deuticke, s. 378

¹⁸² Viz: Příloha č. 17

Ze všech voleb do zemských sněmů dopadl Svaz pro budoucnost Rakouska nejlépe právě v této spolkové zemi.¹⁸³ Ovšem ani výsledek 3,7% v roce 2009 nestačil k získání zemského mandátu. Kampaň BZÖ je také v Solnohradsku umírněná a můžeme ji označit za konzervativně-liberální.

4.2.7 Štýrsko

Také ve Štýrsku¹⁸⁴ je podpora krajní pravice průměrná. Štýrští Svobodní vydali společně se Štýrskou ÖVP 3. února 2011 rezoluci za zachování všeobecné branné povinnosti v Rakousku a rozsáhlých investic do obrany.¹⁸⁵ FPÖ se ve Štýrsku staví proti zóně životního prostředí, která by s sebou údajně přinesla ekonomický úpadek.

BZÖ má po Solnohradsku nejsilnější pozici právě ve Štýrsku, ve volbách do zemského sněmu zde obdržela 3,0% a je zde taktéž konzervativně-liberální, populismu se vyhýbá.

4.2.8 Tyrolsko

Rakouské Tyroly¹⁸⁶ jsou tradiční doménou Rakouské lidové strany. Krajní pravice zde dosahuje lehce podprůměrných výsledků. Tyrolští Svobodní se prezentují jako největší obhájci dvojího občanství pro obyvatele Jižního Tyrolska, které se nachází na území Itálie. Předseda tyrolské FPÖ pravidelně upozorňuje na právo obyvatel Jižního Tyrolska na sebeurčení. Naposled tak učinil 5. února 2011.¹⁸⁷

V Tyrolsku je BZÖ v současnosti zcela bezvýznamná strana. Ve své tamější kampani varuje zejména před narůstajícím státním dluhem.

¹⁸³ Nesmíme ale zapomenout na nově vzniklou stranu Svobodní v Korutanech (FPK), která se v Korutanech od BZÖ oddělila.

¹⁸⁴ Viz: Příloha č. 18

¹⁸⁵ Dostupný z WWW: <http://www.fpoe-stmk.at/fileadmin/Content/Steiermark/Fotos_Aktuelles_Stmk/Resolution_zur_Beibehaltung_der_Wehrpflicht_01.jpg> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹⁸⁶ Viz: Příloha č. 19

¹⁸⁷ Dostupný z WWW: <<http://www.fpoe-tirol.at/index.php?id=1189&newsID=9025&cHash=410ee864e30079cacb53a87163fd3055>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

4.2.9 Vídeň

V rakouském hlavním městě měla krajní pravice vždy silnou pozici, nejinak je tomu i dnes. FPÖ dosáhla v posledních vídeňských volbách 25,8% hlasů, což je nejlepší výsledek ze všech spolkových zemí. Svobodní se ve Vídni¹⁸⁸ již od nástupu Haidera do čela FPÖ nejvíce soustředí na otázky spojené s imigrací. V současnosti je zejména předseda vídeňských Svobodných a zároveň předseda celé strany Heinz-Christian Strache známý pro svou silně proticizineckou rétoriku.¹⁸⁹ Kromě hlavního tématu – migrace – vídeňská FPÖ ostře kritizuje vládnoucí velkou koalici, zejména pak SPÖ. Časté jsou rovněž vyostřené projevy zaměřené proti Michaelu Häupelovi, dlouholetému starostovi Vídne.

I ve Vídni dosáhl Svaz pro budoucnost Rakouska velmi špatných výsledků. Na rozdíl od ostatních rakouských spolkových zemí však jeho vídeňská kampaň nebyla zcela umírněná. Ačkoliv populismus při vídeňských volbách nedosahoval stejné krajnosti jako u FPÖ, používá i BZÖ populistická témata. Ve své kampani navrhuje například vyhošťování cizinců, kteří spáchali nějaký zločin, zákaz žebrání či konec s „nestydatým zneužíváním asyly“.¹⁹⁰

4.2.10 Vorarlbersko

Nejzápadnější spolkový stát Rakouska je po Korutanech a Vídni třetí významnou „baštou“ krajní pravice. FPÖ dosáhla ve zdejších zemských volbách v roce 2009 přes 25% hlasů. Ve vorarlberském sněmu mají Svobodní třikrát více zástupců než Sociální demokraté.¹⁹¹ Ve Vorarlbersku¹⁹² se Svobodní také staví výrazně proti omezení imigrace. Předseda vorarlberských Svobodných, Dieter Egger, ve své kampani doporučuje rázné prosazení Švýcarského (tj. přísnějšího) vzoru.¹⁹³ Inspirace za západní hranicí není jistě náhodná nejen kvůli geografické blízkosti, ale i faktu, že se ve 20. století obyvatelé Vorarlberska několikrát pokoušeli o připojení ke Švýcarsku.

¹⁸⁸ Viz: Příloha č. 20

¹⁸⁹ Viz: Příloha č. 29

¹⁹⁰ Dostupný z WWW: <<http://www.bzoe-wien.at/>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹⁹¹ FPÖ disponuje devíti zástupci a SPÖ pouze třemi

¹⁹² Viz: Příloha č. 21

¹⁹³ Dostupný z WWW: <<http://www.vfreiheitliche.at/themen/>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

Svaz pro budoucnost Rakouska má rovněž ve Vorarlbersku v současnosti mizivou podporu. Ve své vorarlberské kampani se BZÖ postavilo proti přijímání čečenských žadatelů o azyl. Poslanec rakouské Národní rady Christoph Hagen spolu se stranickým kolegou Peterem Westenthalerem v této otázce interpelovali rakouskou ministryni vnitra Marii Fekterovou.¹⁹⁴

4.2.11 FPÖ versus BZÖ na zemské úrovni

Na zemských úrovních se krajní pravice vyznačuje různou velikostí voličské podpory i odlišným stupněm a přítomností krajně pravicového populismu. Třetí ideologický tábor v Rakousku byl a je příznačný svoji heterogenitou, která se projevuje právě i v odlišné politice v jednotlivých spolkových zemích – zejména mírou pravicového populismu.

FPÖ je příkladem toho, jak moc se může jedno stranické uskupení v jednotlivých regionech lišit. Na jedné straně se burgenlandská organizace profiluje jako liberální uskupení, na straně druhé se vorarlberští a zejména vídeňští Svobodní projevují krajně pravicově a populisticky, přičemž se nevyhýbají xenofobním tématům. Při výzkumu závislosti dvou faktorů – krajně pravicového populismu a voličské přízně pro krajní pravici – lze určit, že čím větší je krajně pravicový populismus zemské organizace Svobodných, tím větší má tamější FPÖ podporu. Nejmenší podporu mají Svobodní v Burgenlandu, kde se krajně pravicovým tématům vyhýbají, zatímco největší podporu mají ve Vídni, kde jsou krajně populistická témata s prvky xenofobie středobodem kampaně.

Již několikrát byla formovaná hypotéza, že lidé podporují krajně pravicové (a také krajně levicové) strany v oblastech a dobách s ekonomickými problémy. Pro současné Rakousko to v žádném případě neplatí. Nejvyšší podporu vykazují Svobodní ve Vídni, přičemž v posledních letech figuruje Vídeň na předních příčkách tabulek životního standartu ve světě.¹⁹⁵ Na druhé straně nejchudší rakouská spolková země – Burgenland – vykazuje pravidelně nejnížší podporu krajní pravice.

Pokud na zemské úrovni srovnáme FPÖ a BZÖ, nezbyvá než konstatovat, že BZÖ (vzhledem k faktu, že není reprezentovaná na žádném zemském sněmu) je v současnosti na zemské úrovni marginální stranou. Pravděpodobně je to způsobeno umírněnou politikou,

¹⁹⁴ Dostupný z WWW: <<http://www.vorarlberg-bzoe.at/anfragen/index.htm>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

¹⁹⁵ Dostupný z WWW: <<http://www.austriantimes.at/index.php?id=12907>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

kteřá odradila mnoho bývalých voličů preferujících populistická témata. Odpověď na otázku, zda-li BZÖ potká podobný osud jako Liberální fórum, které se od FPÖ oddělilo v 90. letech a přestalo být záhy relevantní stranou, se dozvíme v příštích několika letech. Jelikož však už v rakouském stranickém spektru existuje etablovaná a stabilní postmateriální a sociálně liberální strana – Zelení, bude pro Svaz pro budoucnost Rakouska velmi těžké trvale se udržet v rakouské politice jako další liberální strana.

Neméně zajímavý bude další vývoj prozatím samostatně fungující strany FPK – Svobodní v Korutanech – zdaleka nejsilnější strany v spolkové zemi Korutany. Nejpravděpodobnějším scénářem se v dlouhodobé perspektivě jeví úplné spojení s FPÖ nebo ještě pravděpodobněji vytvoření trvalé koalice FPÖ/FPK po vzoru německé CDU/CSU.

4.3 Klasifikace FPÖ a BZÖ

Od zvolení Jörga Haidera předsedou strany byla FPÖ stabilně klasifikována jako krajně pravicová či populisticky pravicová strana. Svobodní od toho okamžiku začali přičítat hlavní zodpovědnost za problémy Rakouska cizincům, kteří přicházeli do Rakouska za prací. Striktní zákony zaměřené proti cizincům by podle FPÖ snížily nezaměstnanost a kriminalitu.¹⁹⁶ Klasifikace BZÖ je prozatím nedostatečná a dle mého názoru již nereflektuje situaci po smrti Jörga Haidera.

Politické strany jsou dynamická sdružení, která se vývojem mění. FPÖ je důkazem této skutečnosti; v 80. letech se stala z liberální strany stranou krajně pravicovou a na začátku 21. století se zdálo, že se vrátí k liberálním kořenům. O BZÖ si mnozí politologové mysleli, že převezme „žezlo“ pravicového populismu v Rakousku. Do vývoje této strany však zasáhla překvapivá smrt jejího zakladatele. Obě zkoumané strany bychom mohli charakterizovat vzhledem k počtu členů¹⁹⁷ jako strany kádrů, zatímco ÖVP a SPÖ se jeví jako strany masové.

Jak bychom tedy mohli současnou FPÖ a BZÖ vymezit vůči pojmům extremismus, populismus, neofašismus a neonacismus?

¹⁹⁶ PIPPA, Norris. (2005). *Radical Right: Voters and Parties in Electoral Market*. Vyd. 1. Cambridge: University Press, s. 244

¹⁹⁷ Viz: Příloha č. 22

Extremismus, jak je v této práci nastíněn, rozhodně není adekvátním termínem pro obsahovou náplň politik FPÖ a BZÖ, ačkoliv někteří autoři nepochybuji o významných kontaktech mezi představiteli FPÖ a extremistickými uskupeními.¹⁹⁸

Termín populismus je pro klasifikaci těchto dvou stran podstatně vhodnější. Jak bylo uvedeno v kapitole 1.2, Marcin Król zmiňuje pět hlavních prvků populismu: charismatickou osobu vůdce, soustředění se spíše na chudší vrstvy obyvatel, jednoduchý a výstižný jazyk, výpady proti ostatním politickým silám a antiintelektualismus. Politika Svobodných odpovídá všem pěti prvkům: předseda strany Strache je bezpochyby prototypem charismatického lídra; prezentace strany jako obhájce prostých Rakušanů je v této práci taktéž zmíněna; jednoduchost a výstižnost jazyka je zcela zřejmá téměř ze všech kampaní, typickými příklady jsou „*Daham statt Islam*“ či „*Sozialstaat statt Zuwanderung*“¹⁹⁹; výpady jsou u Svobodných nejčastější proti SPÖ a Zeleným, zejména v otázce přístupu k cizincům; konečně antiintelektualismus vyplývá jednak z ostatních prvků a dále z například z častých zmínek o neužitečnosti sociálních věd, což tvrdil už Haider a Strache se již několikrát v tomto duchu zmínil také.

Populismus v případě současné BZÖ není tak jasně identifikovatelný, jako u FPÖ. Pokud bychom i Svaz pro budoucnost Rakouska hodnotili podle prvků typických pro populismus, několik znaků by zjevně neodpovídalo. Především Josef Bucher nemůže být považován za charismatického vůdce; navíc BZÖ se v současné době nesoustředí na chudší voliče, ale vzhledem k apelu na snižování zadlužení a reformám je tomu spíše naopak – kampaň BZÖ je zacílena na bohatší voliče; jednoduchý a výstižný jazyk ovšem odpovídá – současná kampaň „*Genug gezahlt*“²⁰⁰ je toho důkazem; výpady proti politickým oponentům můžeme spatřit poměrně často, BZÖ se však zaměřuje zejména proti ÖVP – například ve svých stranických listech nazývá předsedu ÖVP „Pröllnocchiam“²⁰¹; antiintelektualismus se současné politice BZÖ taktéž příliš připisovat nedá.

Charakteristiky typické pro neofašismus (nacionalismus, kritika demokracie, silný stát, boj proti imigraci a vůdcovský princip) by mohly přes jisté výhrady odpovídat současné FPÖ, nikoliv však BZÖ. Vystává zde ovšem jeden zásadní rozpor. Ačkoliv má Rakousko určitou

¹⁹⁸ Například kniha „*Handbuch des österreichischen Rechtsextremismus*“ popisuje tyto kontakty jako velmi rozsáhlé a uvádí mnoho příkladů: (Srovnej: STIFTUNG DOKUMENTATIONSARCHIV DES ÖSTERREICHISCHEN WIDERSTANDES. *Handbuch des österreichischen Rechtsextremismus*. Vyd. 1. (1993) Wien: Deuticke). Nelze ovšem opomenout fakt, že tato kniha pochází z roku 1993 a časově již neodpovídá zkoumanému období.

¹⁹⁹ Do češtiny přeloženo „Domov místo islámu“ a „Sociální stát místo přistěhovalectví“.

²⁰⁰ Zapláceno dost

²⁰¹ „Pröllnocchio“: Wie Josef Pröll die Österreicher belogen hat. *Orange Nachrichten*. 30.3.2010, vol. 2, no. 5

tradici klerofašismu v období 30. let minulého století²⁰² (za vlády Engelbert Dollfuß a Kurta Schuschnigga), FPÖ v žádném případě není nástupkyní tohoto klerofašistického režimu – nikdy se k němu nehlásila ani se o něm nijak pozitivně nezmiňovala, v čemž se liší od ÖVP. Proto může být FPÖ považována pouze za umírněné neofašistické uskupení, avšak se zřejmými výhradami. BZÖ neodpovídá charakteristikám typickým pro neofašismus.

Neonacismus vzhledem k podněcování k násilí a otevřenou „glorifikací“ nacistického režimu včetně jeho rasistické a zločinecké politiky nemůže být termínem, kterým bychom mohli klasifikovat FPÖ a v žádném případě ani BZÖ.

4.3.1 Krajiné pravice z hlediska voleb

Pokud sledujeme graf podpory krajní pravice, nemůžeme přehlédnout obrovský nárůst podpory v 80. letech.²⁰³ To má jeden primární důvod – osobnost Jörga Haidera. Po jeho odstoupení z čela strany je zřetelný prudký pokles voličské podpory. V současné době zažívá FPÖ druhou „konjunkturu“. Vzhledem k nedávným vídeňským volbám nelze vyloučit, že by se v případě konání voleb v roce 2011 přehoupla podpora FPÖ opět přes 20%. V průzkumu dne 13. dubna 2011 dosáhla FPÖ 26%, čímž se umístila pouze jedno procento za SPÖ a tři procenta před ÖVP.²⁰⁴

Od konce druhé světové války neměla krajní pravice v Národní radě nikdy tak silné postavení jako po posledních volbách v roce 2008. Dokonce i v pověstném roce 1999, kdy byla celá Evropa šokována obrovským volebním úspěchem FPÖ, neměla samotná FPÖ tak vysokou volební podporu, jako byl součet její volební podpory a podpory Svazu pro budoucnost Rakouska v roce 2008. Tentokrát se ale vysoká podpora krajní pravice nestala důvodem pro zavedení hromadných sankcí.

Také Svaz pro budoucnost Rakouska dosáhl v roce 2008 velmi přesvědčivého výsledku, na kterém mělo hlavní zásluhu korutanské voličstvo. Po odtržení Svobodných v Korutanech (FPK) od mateřské BZÖ však vypadá budoucí volební perspektiva Svazu pro budoucnost

²⁰² Srovnej např.: JERÁBEK, Martin. (2004). *Konec demokracie v Rakousku, 1932-1938: politické, ideologické a hospodářské příčiny pádu demokracie*. Vyd. 1. Praha: Dokořán

²⁰³ viz: Příloha č. 6

²⁰⁴ Dostupný z WWW: <<http://neuwal.com/index.php/2011/04/13/sonntagsfrage-osterreich-spo-27-ovp-23-fpo-26-grune-15-bzo-5-gallup-sonntagsfrage-10-04-2011/>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

Rakouska velmi nejistě – v průzkumu konaném dne 13. dubna 2011 se pouze 5% voličů vyjádřilo, že by volilo BZÖ.²⁰⁵

Jestliže sledujeme volební výsledky, musíme se nutně zamyslet nad těmi, kdo o nich rozhodují – elektorátem. Tradičními voliči třetího tábora byla střední třída. Z ní vycházela hlavní voličská podpora i ve třech desetiletích po ukončení druhé světové války. Haiderův populistický styl však přinesl zásadní změnu. Tou byla vzrůstající podpora tradičního elektorátu SPÖ – dělnictva – právě Haiderově FPÖ. V roce 1983 volilo pouze 3 % dělníků FPÖ, zatímco v roce 1999 se podpora mezi dělnictvem zvýšila přibližně patnáctkrát na 47 %.²⁰⁶ Podpora vzdělanějších vrstev rakouské populace tím pádem stoupala ve srovnání s dělnickou podporou jen nepatrně. Rakouští politologové příležitostně nazývají FPÖ „Männerpartei“, jelikož z průzkumů vyplývá, že FPÖ podporuje o třetinu více mužů než žen.²⁰⁷ Během účasti FPÖ ve vládní koalici však podpora Svobodných rapidně klesala. Proto se v předvolebních kampaních FPÖ opět vrátila k populistickým sloganům, např. stát blahobytu místo imigrace.

Při analýze posledních voleb do Národní rady v roce 2008 dojdeme k několika poznatkům. Kromě již zmíněného faktu, že si FPÖ i BZÖ polepšily, je zajímavé prozkoumat, od kterých stran se nejčastěji voliči odklonili. Již porovnání výsledků voleb v roce 2006 a 2008 napovídá, že nejspíše ze stran velké koalice. Překvapivě může působit fakt, že Svobodní přetáhli spíše voliče SPÖ, zatímco Svaz pro budoucnost Rakouska přebral voliče ÖVP.²⁰⁸ SORA – rakouská společnost zabývající se mimo jiné volebními výzkumy – provedla průzkum mezi voliči v roce 2008. Rozdělila elektorát podle pohlaví, zaměstnání, atd. Pokud si z každé kategorie vybereme tu skupinu, která nejčastěji volila FPÖ respektive BZÖ, můžeme definovat typického voliče obou stran.

Volič FPÖ byl v roce 2008 nejčastěji dělník mužského pohlaví, byl mladší 30 let, byl katolík, nebyl členem odborů a narodil se v Rakousku.²⁰⁹ Typický volič BZÖ byl „bílý límeček“²¹⁰, byl katolického vyznání, nebyl v odborech a narodil se v Rakousku. U voličů BZÖ nebyly příliš patrné rozdíly ve věku a v pohlaví (jen nepatrně byla nejčastější kombinace

²⁰⁵ Dostupný z WWW: <<http://neuwal.com/index.php/2011/04/13/sonntagsfrage-osterreich-spo-27-ovp-23-fpo-26-grune-15-bzo-5-gallup-sonntagsfrage-10-04-2011/>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

²⁰⁶ BISCHOF, Günter; PLASSER, Fritz. (2008) *The Changing Austrian Voter*. Vyd. 1. Transaction publishers: New Brunswick and London, s. 3

²⁰⁷ BISCHOF, Günter; PLASSER, Fritz. (2008) *The Changing Austrian Voter*. Vyd. 1. Transaction publishers: New Brunswick and London, s. 73

²⁰⁸ Dostupný z WWW: <<http://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/nrw08.html>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

²⁰⁹ Dostupný z WWW: <http://www.sora.at/fileadmin/downloads/wahlen/2008_nrw_wahlanalyse.pdf> (ověřeno k 7. květnu 2011)

²¹⁰ Pracovník v administrativě obvykle s vyšším vzděláním.

muže ve věku do 30 let, naopak nejméně častá kombinace byla muž mezi 30 a 59 lety), ženy podporovaly BZÖ rovnoměrně ve všech věkových kategoriích.²¹¹ Elektorát FPÖ a BZÖ tedy vykazuje rozdíly. Svobodné volí nejvíce mladí muži, zatímco Svaz pro budoucnost Rakouska obě pohlaví stejně, přičemž se u něj s věkem podpora příliš neměnila. Prvně jmenované dále podporují více dělníci, zatímco BZÖ „bílé límečky“. Společné rysy elektorátu jsou nejčastěji katolické vyznání, absence členství v odborech a místo narození na území Rakouska.

4.3.2 Program FPÖ a BZÖ

Svobodní vycházejí z programu, který byl odsouhlasen v Solnohradu 23. dubna 2005. První (a zatím jediný) oficiální program BZÖ byl schválen 2. května 2010. Oba programy jsou si v jednom podobné. Byly odsouhlaseny v dobách, kdy obě strany projevovaly umírněnost.

Program FPÖ byl potvrzen na sjezdu strany v Solnohradu, pouhých šest dní po odtržení BZÖ, tedy v době, kdy i spousta odborníků přepokládala, že se BZÖ umístí ještě více na pravý kraj rakouského politického spektra. V den odsouhlasení programu byl za předsedu Svobodných zvolen Heinz-Christian Strache²¹², který však neměl dominantní vliv na program odsouhlasený téhož dne. Josef Bucher²¹³ byl zvolen řádným předsedou BZÖ asi půl roku po Haiderově smrti, a získal téměř jednomyslnou podporu, 621 hlasů z 625.²¹⁴ Josef Bucher se nikdy netajil tím, že chce stranu profilovat jako pravicově-liberální uskupení, ostatně tato skutečnost je v programu BZÖ z roku 2010 patrná.

Na první pohled nepůsobí program FPÖ jako program krajně pravicového uskupení. V tomto oficiálním dokumentu se nejčastěji operuje se standardními pojmy – svobodou, právem, demokracií či solidaritou. Chybí v něm prvky xenofobie. V programu se dává přednost pozitivnímu hodnocení západních hodnot – křesťanství, rovnosti, právům – před kritikou nerakouských hodnot (například islámu).

Rovněž program BZÖ se nedovolává krajně pravicových hodnot, působí konzervativně a zároveň liberálně. Důraz je zde kladen na nízké daně, ochranu soukromého vlastnictví, není

²¹¹ Dostupný z WWW: <http://www.sora.at/fileadmin/downloads/wahlen/2008_nrw_wahlanalyse.pdf> (ověřeno k 7. květnu 2011)

²¹² Viz: Příloha č. 27

²¹³ Viz: Příloha č. 26

²¹⁴ Dostupný z WWW: <http://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20090426_OTS0048/josef-bucher-mit-994-prozent-zum-bzoe-obmann-gewaehlt> (ověřeno k 7. květnu 2011)

zde tak přímá inklinace ke křesťanství jako u FPÖ. Vztah k evropské integraci je pozitivnější než u prvně jmenované strany. Tak jako ona klade důraz na vnitřní i vnější bezpečnost.

4.3.3 Vládní odpovědnost versus opozice

Strany krajní pravice v Rakousku se liší tím, že se na rozdíl od většiny podobně profilovaných stran v Evropě účastnily vládní koalice. Zástupci FPÖ byli přítomni ve vládách v letech 1983 – 1987 a 2000-2007. Zástupci BZÖ se účastnili vlády od svého vzniku v roce 2005 do roku 2007.

V průběhu 60. a 70. let začala přicházet k Svobodným mladá generace, která již neměla zkušenosti s nacismem. Začal převažovat liberalismus nad nacionalismem. Když se stal Norbert Steger v roce 1980 ve svých 36-ti letech předsedou strany, liberální křídlo strany se stalo zcela dominantním.²¹⁵ Umírněnost byla odměněna participací v Sinowatzově a Vranitzkého vládě. Zvolení Jörga Haidera předsedou strany v roce 1986 nebylo dále slučitelné s koaliční spoluprací s SPÖ.

Svobodní získali v roce 1999 nejlepší výsledek ve své historii, když ve volbách do Národní rady obsadili druhé místo před ÖVP. Vyústěním povolebního vyjednávání nebyla překvapivě vláda velké koalice, ale vláda složená z ÖVP a FPÖ vedená kancléřem Wolfgangem Schüssellem. Vláda měla zprvu velmi těžké postavení, musela čelit domácím protestům a diplomatickému bojkotu ze strany zbylých čtrnácti států EU. Samotná FPÖ reagovala na danou situaci odsunutím Haidera z pozice předsedy. Byl nahrazen Susanne Riess-Passerovou. Tato žena, známá svou loajalitou k Haiderovi, nebyla kompromitována xenofobními výroky a mnohými byla vnímána pouze jako nastrčená figurka. Během své účasti ve vládě prosazovali Svobodní a posléze i Svaz pro budoucnost Rakouska umírněnou politiku, obzvláště ve srovnání s obdobím před rokem 1999.

Z vyplývajících zkušeností můžeme tvrdit, že účast ve vládě působí na strany rakouské krajní pravice tak, že se snaží vystupovat jako seriózní a umírněný partner. Populismus dosahuje největšího rozmachu v dobách, kdy nejsou součástí vládní koalice, jak si toho můžeme povšimnout v současnosti.

²¹⁵ STEGER, Norbert. (1994). *Radical right-wing populism in Western Europe*. Vyd. 1. New York: St. Martins Press, s. 11

Vystupování FPÖ na celorakouské úrovni je odlišné než na zemské úrovni, navíc se projevy Svobodných v jednotlivých spolkových zemích velmi liší. Za nejmírnější lze považovat burgenlandskou zemskou organizaci, kde lze vyzorovat úplnou absenci xenofobie a populismu. V tamější zemské organizaci převažuje liberalismus a umírněnost. Na opačné straně stojí vídeňští Svobodní v čele s Heinzem-Christianem Strachem. Jak již bylo několikrát zmíněno, středobodem tamější kampaně je proticizinecká tematika. V celorakouské dimenzi převažuje podobné vystupování jako v hlavním městě.

BZÖ se po smrti Haidera odklonila od populismu, což ji na zemské úrovni nepřineslo úspěch, v současnosti není na zemské úrovni vůbec zastoupena. Pokud srovnáme Svaz pro budoucnost Rakouska na celorakouské a regionální dimenzi, je patrné, že u BZÖ nenalezneme takové odlišnosti jako u FPÖ.

Závěr

V současně složené rakouské Národní radě jsou FPÖ a BZÖ zastoupeny velmi významně. Ačkoliv na začátku zkoumaného období (2005) nebyla krajně pravicová uskupení příliš silná, situace se značně změnila a v současnosti (2011) jsou Svobodní se svými 34 poslanci (tj. 17,5%) třetí nejsilnější stranou a Svaz pro budoucnost Rakouska s 21 mandáty (tj. 10,7%) čtvrtou nejsilnější stranou.²¹⁶ Rakousko je tudíž nesporně jednou z nemnoha evropských zemí, kde je krajní pravice zastoupena velmi silně. Průzkumy veřejného mínění navíc naznačují, že by při konání voleb v současnosti (květen 2011) existovala reálná šance volebního vítězství FPÖ.²¹⁷

V této bakalářské práci spočívala hlavní otázka v identifikaci příčin podpory rakouské krajní pravice. Z tohoto důvodu byly v úvodu uvedeny tři hypotézy:

- 1) *Hlavní příčinou vysoké podpory krajní pravice v Rakousku je imigrace a reakce na ni ze stran krajní pravice.*
- 2) *Další příčinou jsou přetrvávající sympatie k extrémně pravicovým jevům u části rakouské společnosti, jejichž předpoklady se vyvinuly zejména v období nacismu.*
- 3) *Jednou z dalších důležitých příčin je odpor ke stranám velké koalice a jejich vládě.*

Verifikoval jsem tyto hypotézy: 1) *Hlavní příčinou vysoké podpory krajní pravice v Rakousku je imigrace a reakce na ni ze stran krajní pravice; a 3) Jednou z dalších důležitých je odpor ke stranám velké koalice a jejich vládě;* Podpora krajní pravice je skutečně nejvyšší v dobách, kdy se FPÖ či BZÖ ostře vymezují proti přistěhovalectví. V současnosti zejména FPÖ prezentuje přistěhovalectví jako největší hrozbu pro Rakousko, což se projevuje na vysoké volební podpoře – naposled například ve volbách do vídeňské obecní rady v roce 2010. Nechť k vládě velké koalice souvisí s rozpadem tradičních politických milieu, v posledních volbách do Národní rady v roce 2008 získaly strany velké koalice o 26 mandátů méně než v roce 2006, navíc všechny na úkor stran krajní pravice.²¹⁸ Práce falzifikovala tuto hypotézu: 2) *Další příčinou jsou přetrvávající sympatie k extrémně pravicovým u části rakouské veřejnosti, jejichž předpoklady se vyvinuly zejména v období nacismu;* V rakouské populaci stabilně klesá počet lidí příznávající období nacismu primárně kladné aspekty. Pokleslo procento obyvatel popírajících holocaust – v roce 2010 jej popíralo pouze 6%

²¹⁶ Viz: Příloha č. 1 a Příloha č. 2

²¹⁷ Dostupný z WWW: <http://neuwal.com/> (ověřeno k 7. květnu 2011)

²¹⁸ Viz: Příloha č. 2

Rakušanů. Ani jeden ze současných předsedů krajně pravicových stran se nevyjádřil kladně o období nacismu, přesto byla podpora krajní pravice v roce 2008 nejvyšší v historii.

FPÖ prošla na začátku 21. století obdobím, kdy bylo možné rozpoznat jistou tendenci k umírněnosti, po zvolení Heinze-Christiana Stracheho předsedou strany umírněnost postupně mizela. Současnou FPÖ můžeme charakterizovat jako populistické uskupení, které inklinuje ke xenofobii, nacionalismu a kritice současného ústavního uspořádání Rakouska. Svobodní však nekritizují demokracii jako takovou (a navíc požadují rozšíření prvků přímé demokracie), deklarují snahu o nastolení tzv. „třetí republiky“. S výhradami můžou být Svobodní pokládáni za neofašistické uskupení, ovšem je nutno mít na paměti, že se nehlásí, ani nevychází z rakouského klerofašismu ve 30. letech, proto bych se tomuto označení spíše vyhýbal. Možnost klasifikace FPÖ jakožto strany extremistické či neonacistické byla v této práci vyvrácena.

Také BZÖ i přes svou krátkou existenci prošla turbulencemi a posunovala se na stranickém spektru. Po jejím vzniku se většina politologů domnívala, že převezme roli hlavního krajně pravicového uskupení – v české politologické obci tuto tezi obhajoval Vít Hloušek²¹⁹, jeden z největších odborníků na rakouskou politiku v České republice. Do vývoje této strany však zasáhla nečekaná smrt jejího předsedy – Jörga Haidera.²²⁰ Do čela strany byl zvolen podstatně umírněnější Josef Bucher, načež se oddělila korutanská zemská organizace, která byla ve straně suverénně nejvlivnější, a která vytvořila vlastní stranu – Svobodní v Korutanech. Tyto dva faktory – Haiderova smrt a oddělení korutanské zemské organizace měly zcela zásadní vliv na odklon strany od krajní pravice. V této práci je poukázáno na fakt, že současná BZÖ splňuje jen některé prvky klasické pro populismus – výpady proti politickým oponentům (zejména ÖVP) a jednoduché, výstižné fráze. Ostatní znaky – charismatický vůdce, apel na chudší voliče a zjevný antiintelektualismus chybí. V současnosti je tedy BZÖ pouze mírně pravicově populistická strana, pouze nadcházející období může poskytnout odpověď na otázku, zda se Svaz pro budoucnost Rakouska plně navrátí do krajně pravicového milieu či se stane umírněnou stranou (liberálně-konzervativní). S určitostí lze tvrdit, že BZÖ není extremistická, neofašistická ani neonacistická strana.

V úvodu bylo nastíněno několik přidružených otázek, na které je nezbytné odpovědět. Za nejvýznamnější příčinu podpory krajní pravice lze považovat přistěhovalectví včetně jeho důsledků a fakt, že se krajní pravice ostře postavila proti tomuto jevu. Krajní pravice má větší

²¹⁹ Srovnej: HLOUŠEK, Vít. (2008). *Konflikt versus konsensus: Konfliktní linie, stranické systémy a politické strany v Rakousku 1860-2006*. Vyd. 1. Brno: Mezinárodní politologický ústav; a HLOUŠEK, Vít. Studie v oranžové aneb Haider znovu na scéně. *Revue politika*. 2005. vol. 12, no. 4.

²²⁰ Viz: Příloha č. 25

podporu v bohatších regionech s vysokou mírou přistěhovalců – např. ve Vídni a Vorarlbersku či přítomností etnické minority – v Korutanech. Podpurnými příčinami jsou odpor části rakouského voličstva ke stranám velké koalice a módní „image“, se kterou přišel svého času Jörg Haider a dnes je velmi charakteristická pro Heinze-Christiana Stracheho. Tato „image“ působí zejména na mladší voliče zejména v souvislosti se snížením aktivního volebního práva na 16 let.

Kontinuita nacionálně-liberálního milieu není tak důležitým faktorem, protože mají jak FPÖ, tak BZÖ velmi málo stálých voličů, což je patrné vzhledem k výkyvům jejich volebních výsledků. Tato kolísavost volebních výsledků je způsobena zejména nestálostí volební kampaně – je patrná podstatně vyšší úspěšnost ve volbách, před kterými se FPÖ i BZÖ přiklání k radikální a velmi vyhocené kampani, která byla namířena zejména proti přistěhovalcům a stranám velké koalice.

Zkušenost účasti FPÖ a krátkodobě i nově vzniklé BZÖ ve vládě (2000-2007) nám naznačuje, že přítomnost ve vládě zmírňuje krajně pravicové projevy. Hlavním důvodem této skutečnosti byl nepochybně i tlak ze zahraničí. Podpora krajní pravice ve spolkových zemích se drasticky liší. V podpoře krajní pravice dominují bohaté spolkové země – Vídeň a Vorarlbersko a samozřejmě tradiční „bašta“ – Korutany. Nejnižší podpory dosahují FPÖ a BZÖ v nejchudší spolkové zemi – Burgenlandu. Rakouský volební systém se vyznačuje vysokou proporcionalitou – pokud již strana překoná do Národní rady uzavírací klauzuli 4%, tak je reprezentována velmi proporčně.

Definoval jsem rovněž znaky charakterizující typického voliče. Volič Svobodných nejčastěji odpovídá těmto charakteristikám: Manuální práce, nižší věk, mužské pohlaví, katolické vyznání, bez členství v odborech a rodiště v Rakousku. U voliče Svazu pro budoucnost Rakouska se nejčastěji vyskytují tyto charakteristiky: Administrativní (kancelářská) práce, katolické vyznání, bez členství v odborech, rozdíly nejsou příliš patrné v závislosti na pohlaví a věku.

Při komparaci současných FPÖ a BZÖ dospějeme k mnoha poznatkům, které ještě nebyly v relevantní české literatuře příliš zmíněny. Někteří politologové²²¹ predikovali, že se hlavní krajně pravicovou silou stane BZÖ, ale v současnosti můžeme vidět pravý opak. Svobodní zůstávají zcela jistě populistickým, krajně pravicovým uskupením, zatímco Svaz pro budoucnost Rakouska se začíná stále více přibližovat konzervativně-liberálnímu uskupení. Existují také odlišnosti v elektorátu FPÖ a BZÖ. Voliči Svobodných jsou nejčastěji mladší,

²²¹ Například brněnský politolog Vít Hloušek.

manuálně pracující muži. Rakouský politolog Peter Filzmeier považuje skutečnost, že levicové hlasy putují krajně pravicové straně, za rakouský paradox.²²² Voličstvo BZÖ je oproti elektorátu FPÖ podstatně rovnoměrněji rozložené ve všech skupinách obyvatelstva.

Téma rakouské krajní pravice si zaslouží podstatně více pozornosti, než je mu v současnosti věnováno. Hlavním důvodem pro toto tvrzení je fakt, že strany krajní pravice v Rakousku, na rozdíl od krajně pravicových stran v ostatních evropských zemích, nejsou okrajovou skupinou v rakouské Národní radě, ale především u FPÖ existuje (při poklesu podpory stran velké koalice) možnost volebního vítězství, což by znamenalo zcela převratnou a jedinečnou událost pro Evropu od konce druhé světové války.

Vytváření politologických predikcí je nesmírně složité a pravděpodobnost jejich naplnění se blíží meteorologickým či ekonomickým předpovědím. Na základě zkušeností posledních let by měly být nastíněny pravděpodobné scénáře. Budoucnost BZÖ se pro stranu samotnou nejeví příliš příznivě. Po oddělení korutanské zemské organizace, která byla bezpochyby nejvlivnější, nejdůležitější, a po příklonu k liberalismu je dosti pravděpodobné, že Svaz pro budoucnost Rakouska stihne stejný osud jako Liberální fórum v 90. letech a zmizí z Rakouské politické scény. Druhou možností je pro BZÖ reintegrace s FPÖ, která se ale v současnosti jeví jako nepravděpodobná alternativa. Svobodní zůstanou i nadále relevantním uskupením s omezeným koaličním potenciálem, jejich potenciálním koaličním partnerem by mohla být opět ÖVP.

Velmi zásadní bude vývoj FPK – lze předpokládat určitou formu kooperace s FPÖ. První možností je úplná unifikace obou stran pod hlavičku FPÖ. Nejpravděpodobnější možností je spolupráce na základě modelu německé CDU/CSU, která by zachovala korutanským Svobodným částečnou autonomii. Jelikož se však žádné volby – hybatelky každého demokratického stranického systému – neplánují dle řádných termínů v Národní radě a jednotlivých zemských sněmech na rok 2011 ani na rok 2012, budeme si muset na rozluštění odpovědí na předpovědi uvedené v této práci nejspíše ještě poměrně dlouhou dobu počkat.

²²² NARODOSLAWSKY, Benedikt a kol. Politologen: Viel Potential für neue Partei. Der Standard. 8.4.2011. Dostupný z WWW: <<http://derstandard.at/1301874192128/Koalition-am-Tiefststand-Politologen-Viel-Potential-fuer-neue-Partei>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

Summary

The Bachelor thesis „Populist and Extreme Right in Contemporary Austria “ tried to analyse the contemporary far-right Austrian parties with regard to the period after the secession of the Alliance for the Future of Austria (BZÖ) from the Freedom Party of Austria (FPÖ). The thesis attempted to verify the three hypotheses: (1) The main reason for support of far-right parties is immigration and the reaction to it from the far-right parties; (2) Another important reason is persisting sympathy with extreme-right phenomena (especially the period of Nazism) within part of the Austrian population; (3) Another important reason is aversion to the Grand coalition and its parties.

The thesis verified the first (1) hypothesis. It was proved, that there is significant correlation between anti-immigration policy and electoral support of the parties. Truly, before the largest successes of the far-right parties, there was very keen anti-immigration campaign. Contrariwise the second (2) hypothesis wasn't proved. Sympathy with extreme-right phenomena (Nazism) is not presently relevant and it is marginal. The third (3) hypothesis was verified. It suggested that aversion to the Grand coalition and its parties is substantial reason for support of far-right parties in Austria. Preferences of far-right parties rise when they are in opposition, while during presence in government preferences steeply sink.

Furthermore the thesis answered a number of questions. The thesis tried to explain causes of FPÖ and BZÖ support including rate of relevance of these causes, reasons of support variability, differences of policies during presence in the government/during opposition, differences of the support and policies in all of the nine Austrian countries, etc. The thesis also pursued impacts of Austrian electoral system upon far-right parties and tried to define “typical voter” of the Alliance for the Future off Austria and the Freedom Party of Austria. The thesis noticed the neglected facet of the FPÖ political support – “question of leaders image” – namely image of Jörg Haider and Heinz-Christian Strache. In addition of these findings other pieces of knowledge were discovered.

Citovaná literatura

MONOGRAFIE A TISK

- BAILER-GALANDA, Brigitte; NEUGEBAUER, Wolfgang. (1997). *Haider und die Freiheitlichen in Österreich*. Vyd. 1. Bonn: Elefant
- BISCHOF, Günter; PLASSER, Fritz. (2008) *The Changing Austrian Voter*. Vyd. 1. New Brunswick and London: Transaction Publishers
- Bundespräsidenten-Wahl: Wen soll man wählen? Und was bringt dieses Amt überhaupt? *Orange Nachrichten*. 8.3.2010. vol. 2. no. 4.
- BUTSCHEK, F. (2004). *Vom Staatsvertrag zur EU: Österreichische Wirtschaftsgeschichte von 1955 bis zur Gegenwart*. Vyd. 1. Wien: Böhlau
- CZERNIN, Hubertus. (2000) *Jahr des Erwachens*. Vyd. 2. Wien: Czernin Verlag
- ČERNOCH, Jakub. *Volební systém do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR a jeho proporcionalita*. (nepublikováno) Praha, 2010. 13 s. Seminární práce. Karlova Univerzita, Fakulta sociálních věd
- DACHS, Herbert. (2006) *Politik in Österreich: Das Handbuch*. Vyd. 1. Wien: Manzsche Verlags und Universität Buchhandlung
- DIMITROV, Michal. *Integrace imigrantů v Rakousku po roce 1990 na příkladu spolkového hlavního města Vídně*. Praha: Univerzita Karlova. Fakulta sociálních věd. Katedra německých a rakouských studií, 2009. 128 s. Vedoucí diplomové práce PhDr.Ota Konrád, PhD.
- DRULÁK, Petr. (2008). *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Vyd. 1. Praha: Portál
- FIALA, Petr; STRMISKA, Maxmilián. (2009). *Teorie politických stran*. Vyd. 2. Společnost pro odbornou literaturu- Barrister & Principal
- FRÖLICH-STEFFEN, Susanne; RENSMAN, Lars. (2005). *Populisten an der macht: Populistische Regierungspartei in West- und Osteuropa*. Vyd. 1. Wien: Braumüller
- GEDEN, Oliver. (2005) The discursive representation of masculinity in the Freedom Party of Austria (FPÖ). *Journal of Language and Politics*. vol. 4, no. 3
- HÄUSLER, Alexander; SCHEDLER, Jan. (2008) Antiislamischer Populismus - ein rechter Erfolgsschlager? *Neue Soziale Bewegungen*. vol. 21, no. 4
- HEINISCH, Reinhard. (2008). Right-Wing Populism in Austria: A Case for Comparison. *Problems of Post-Communism*. Vol. 55, no. 3
- HLOUŠEK, Vít a kol. (2004) *Rakousko v evropské a středoevropské politice*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita

- HLOUŠEK, Vít. (2006) The limited Role of Electoral Game Rules: The Austrian Party system in „Post-Rokkanian“ Settings. *Politics in Central Europe*. vol. 2, no. 1
- HLOUŠEK, Vít. (2008). *Konflikt versus konsensus: Konfliktní linie, stranické systémy a politické strany v Rakousku 1860-2006*. Vyd. 1. Brno: Mezinárodní politologický ústav
- HLOUŠEK, Vít. Studie v oranžové aneb Haider znovu na scéně. *Revue politika*. 2005. vol. 12, no. 4, Dostupný z WWW: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/551/studie-v-oranzove-aneb-haider-znovu-na-scene>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- HLOUŠEK, Vít; KOPEČEK, Lubomír (2010). *Politické strany: původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*. Vyd. 1. Praha: Grada
- HLOUŠEK, Vít; POLÁČKOVÁ, Klára. Volby do Evropského parlamentu 2004 v Rakousku a rakouské politické strany. *Středoevropské politické studie*. 2004, vol. 7, no. 1, Dostupný z WWW: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=227>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Charvát, Jan. (2007). *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha
- CHARVÁT, Jan. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha, 2007. 295 s. Doktorská práce. Karlova Univerzita, Fakulta sociálních věd
- IGNAZI, Piero. (2006). *Extreme right parties in Western Europe*. Vyd. 2. Oxford: Oxford University Press
- JEŘÁBEK, Martin. (2004). *Konec demokracie v Rakousku, 1932-1938: politické, ideologické a hospodářské příčiny pádu demokracie*. Vyd. 1. Praha: Dokořán
- JEŘÁBEK, Martin. (2007). Rakousko a EU: Dvanáct let rakouského členství v EU – struktury a procesy. In ROVNÁ, Lenka; KASÁKOVÁ, Zuzana; VÁŠK, Jan (eds). *Evropská unie v členských státech a členské státy v Evropské unii*. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia; VIP Books, s. 278
- KRÓL, Marcin. Populismus kontra demokracie: Výjimečný stav v Polsku. *Revue politika*. 2004, vol. 2(15), no. 6-7, s. 32-34. Dostupný z WWW: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/690/populismus-kontra-demokracie>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- LEBEDA, Tomáš. (2008). *Volební systémy poměrného zastoupení - mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence*. Vyd. 1. Praha: Karolinum
- McCULLOUGH, H. B. (2010). *Political Ideologies*. Vyd. 1. Ontario: Oxford University Press
- MORAVCOVÁ, Dagmar. (2007) Česká republika a "opatření" Evropské unie proti Rakousku v roce 2000: mezi obranou evropských hodnot a českých národních zájmů. *Mezinárodní vztahy*. vol. 42, no. 3.
- MUDDE, Cas. (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. Vyd. 1. Cambridge: Cambridge University
- NARODOSLAWSKY, Benedikt a kol. Politologen: Viel Potential für neue Partei. *Der Standard*. 8.4.2011. Dostupný z WWW:

<<http://derstandard.at/1301874192128/Koalition-am-Tiefststand-Politologen-Viel-Potential-fuer-neue-Partei>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

- NOVÁK, Miroslav; LEBEDA, Tomáš. (2004). *Volební a stranické systémy: ČR v mezinárodním srovnání*. Vyd. 1. Dobrá Voda: Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk
- PELINKA, Anton. (1990). *Zur österreichischen Identität: Zwischen deutscher Vereinigung und Mitteleuropa*. Vyd. 1. Wien: Ueberreuter
- PELINKA, Anton; ROSENBERGER, Sieglinde. (2003). *Österreichische Politik: Grundlagen-Strukturen-Trends*. Vyd. 1. Wien: WuV
- PERI, Anat. (2001). *Jörg Haiders antisemitism*. Vyd. 1. Jerusalem Vidal Sassoon International Center for the Study of Antisemitism
- PICK, Hella. (2000). *Guilty Victim: Austria from the Holocaust to Haider*. Vyd. 1. London: I.B.Tauris
- PIPPA, Norris. (2005). *Radical Right: Voters and Parties in Electoral Market*. Vyd. 1. Cambridge: University Press
- PITTLER, Andreas. Schon in der Ersten Republika war das dritte Lager nicht immer eines Sinnes. *Wiener Zeitung*. 19.12.2009. Vol. 307. Dostupný z WWW: <<http://www.wienerzeitung.net/DesktopDefault.aspx?TabID=3858&Alias=wzo&cob=457368>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- PLASSER, FRITZ (2004). *Politische Kommunikation in Österreich: ein praxisnahes Handbuch*. Vyd. 1. Wien: WuV
- Pröllnocchio“: Wie Josef Pröll die Österreicher belogen hat. *Orange Nachrichten*. 30.3.2010. vol. 2. no. 5
- RATHKOLB, OLIVER. (2005) *Die paradoxe Republik: Österreich 1945 bis 2005*. Vyd. 1. Wien: Paul Zsolnay Verlag
- RÖSSLHUMER, Maria. (1999) *Die FPÖ und die Frauen*. Vyd. 1. Wien: Döcker
- ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. (2004). *Komparace politických systémů II*. Vyd. 3. Praha: Oeconomica
- ŘÍCHOVÁ, Blanka; LISA, Aleš. (1995). *Antologie světových politologů II*. Vyd. 1. Praha: VŠE
- SARTORI, Giovanni. (2005) *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu*. Vyd. 1. CDK: Brno
- SCHNEIDER, Pavel. Kdo jsou skuteční extrémisté? *Britské listy*. 14.4.2008. Dostupný z: <<http://www.blisty.cz/art/40110.html>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- STEGER, Norbert. (1994). *Radical right-wing populism in Western Europe*. Vyd. 1. New York: St. Martins Press
- STIFTUNG DOKUMENTATIONSARCHIV DES ÖSTERREICHISCHEN WIDERSTANDES. *Handbuch des österreichischen Rechtsextremismus*. Vyd. 1. (1993) Wien: Deuticke

- STRMISKA, Maximilián a kol. (2005) *Politické strany moderní Evropy: Analýza stranicko-politických systémů*. Vyd. 1. Praha: Portál
- VEBER, V. a kol. (2007) *Dějiny Rakouska*. Vyd. 3. Praha: Nakladatelství lidové noviny
- VOCELKA, Karl. (2003). *Geschichte Österreichs: Kultur, Gessellschaft, Politik*. Vyd. 2. München: Heine
- ZÖCHLING, Christa. (2000). *Haider: Eine Karriere*. Vyd. 1. Düsseldorf: Econ Taschenbuch.

DOKUMENTY A INTERNETOVÉ ZDROJE

- Analýza voleb v roce 2008. Dostupný z WWW: http://www.sora.at/fileadmin/downloads/wahlen/2008_nrw_wahlanalyse.pdf (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Bundesverfassung der Republik Österreich – Ústava republiky Rakousko
- BZÖ-Grosz zu Benes-Dekreten: "*Wäre so, als ob Österreich noch NS-Gesetze in der Bundesverfassung hätte*": Dostupný z WWW: [http://www.bzoe-klub.at/Presse Dienste/Oktober2009/07.10.2009_Grosz.html](http://www.bzoe-klub.at/Presse Dienste/Okttober2009/07.10.2009_Grosz.html) (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Dafür stehen wir: Recht auf Heimat. Dostupný z WWW: <http://www.fpoe.at/dafuer-stehen-wir/partei-programm/04-recht-auf-heimat/> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Democracy index 2010. *Economist Intelligence Unit*. Dostupný z WWW: http://graphics.eiu.com/PDF/Democracy_Index_2010_web.pdf (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Die FPÖ hat die Diskussion über die Doppelstaatsbürgerschaft angezettelt. Dostupný z WWW: <http://www.fpoe-tirol.at/index.php?id=1189&newsID=9025&cHash=410ee864e30079cacb53a87163fd3055> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Dopis z května 2011 adresovaný tureckému prezidentovi Abdullahu Gülovi. Dostupný z WWW: <http://www.fpoe.at/fileadmin/Content/portal/PDFs/2011/briefguel.pdf> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Eurostat - Harmonised unemployment rate by tender. Dostupný z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=teilm020&tableSelection=1&plugin=1> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Eurostat – Unemployment rate. Dostupný z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=teilm020&tableSelection=1&plugin=1> (ověřeno k 7. květnu 2011)

- Fotografie Heinze-Christiana Stracheho s křížem v ruce. Dostupný z WWW: <<http://gegenkellernazis.files.wordpress.com/2010/03/strache-kreuz1.jpg>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Fotografie Jörga Haidera s Wolfgangem Schüsselem z února 2000. Dostupný z WWW: <<http://www.facebook.com/pages/J%C3%B6rg-Haider-Nr1/265664247089#!/photo.php?fbid=192450927453781&set=o.265664247089&theater>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Freiheitliche unterstützen Antirassismustag in Mattersburg. Dostupný z WWW: <<http://www.fpoe.at/index.php?id=1140&newsID=9110&cHash=669740d0254b81083e7b41701c393ee8>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Josef Bucher mit 99,4 Prozent zum BZÖ Obmann gewählt. Dostupný z WWW: <http://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20090426_OTS0048/josef-bucher-mit-994-prozent-zum-bzoe-obmann-gewaehlt> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Kampaň BZÖ – „Genug Gezahlt“. Dostupný z WWW: <<http://www.genuggezahlt.at/>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Kampaň FPÖ. Dostupný z WWW: <<http://www.fpoe.at/kampagne/bund-2011/>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Kampaň FPÖ „Der offene Osten geht auf Österreichs kosten.“ Dostupný z WWW: <http://www.fpoe.at/fileadmin/Content/portal/Kampagnen/bund_2011/2011_a_sondernummer_ostoeffnung_web.pdf> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Obrázek „HC-Man“. Dostupný z WWW: <<http://www.istanbulpost.net/06/09/04/Lanza.htm>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Oficiální internetová stránka – Svobodní v Korutanech. Dostupný z WWW: <<http://freiheitliche-ktn.at/index.php/top-aktuell.html>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Oficiální stránka politologa Jiřího Peheho; článek „Extremismus“. Dostupný z WWW: <<http://www.pehe.cz/clanky/1997/extremismus>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Oficiální stránky BZÖ ve Vídni. Dostupný z WWW: <<http://www.bzoe-wien.at/>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Oficiální stránky BZÖ ve Vorarlbersku. Dostupný z WWW: <<http://www.vorarlberg-bzoe.at/anfragen/index.htm>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Oficiální stránky FPÖ ve Vídni. Dostupný z: <<http://www.wien-konkret.at/politik/fpoe/>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Oficiální stránky FPÖ ve Vorarlbersku. Dostupný z WWW: <<http://www.vfreiheitliche.at/themen/>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Oficiální stránky Heinze-Christiana Stracheho. Dostupný z WWW: <<http://www.hcstrache.at>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Oficiální stránky Svazu pro budoucnost Rakouska. Dostupný z WWW: <<http://bzoe.at/>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Oficiální výsledky celorakouských voleb z roku 2006; oficiální stránky rakouského Ministerstva vnitra. Dostupný z WWW:

<http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/2006/start.aspx> (ověřeno k 7. květnu 2011)

- Oficiální výsledky celorakouských voleb z roku 2008; oficiální stránky rakouského Ministerstva vnitra. Dostupný z WWW: <http://wahl08.bmi.gv.at/bz_210.htm> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Oficiální výsledky zemských voleb v Burgenlandu. Dostupný z WWW: <<http://wahl.bgld.gv.at/wahlen/lt20100530.nsf>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Oficiální výsledky zemských voleb v Dolních Rakousech. Dostupný z WWW: <<http://www.noe.gv.at/Politik-Verwaltung/Wahlen/Landtagswahl-2008.html>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Oficiální výsledky zemských voleb v Dolních Rakousech. Dostupný z WWW: <https://egov.stmk.gv.at/wahlen/LT2010/LT2010_60000.html> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Oficiální výsledky zemských voleb v Horních Rakousech. Dostupný z WWW: <<http://www2.land-oberoesterreich.gv.at/statwahlen/WahlenErgebnis.jsp?GemNr=40000&kat=OOE&strThema=OOE&wahlNr=5&strDarstellung=Tabelle>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Oficiální výsledky zemských voleb v Korutanech. Dostupný z WWW: <<http://info.ktn.gv.at/ltwahl2009/>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Oficiální výsledky zemských voleb v Solnohradsku. Dostupný z WWW: <<http://www.salzburg.gv.at/20003stat/wahlen/ltw/index.htm>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Oficiální výsledky zemských voleb v Tyrolsku. Dostupný z WWW: <http://wahlen.tirol.gv.at/WahlenTirolGvAtWeb/wahlenGesErg.do?cmd=wahlInfoGesLand&wahl_id=20&cid=1> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Oficiální výsledky zemských voleb ve Vídni. Dostupný z WWW: <<http://www.wien.gv.at/wahl/NET/GR101/GR101.htm>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Oficiální výsledky zemských voleb ve Vorarlbersku. Dostupný z WWW: <<http://www.vorarlberg.at/wahlen/lt.asp?wahlid=51>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Parte Jörga Haidera. Dostupný z WWW: <<http://www.facebook.com/photo.php?fbid=192450927453781&set=o.265664247089&theater#!/photo.php?fbid=1560691349017&set=o.265664247089&theater&pid=31304337&id=1587303354>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Program Lidové strany Rakouska z 22. dubna 1995. Dostupný z WWW: <<http://www.oevp.at/download/000298.pdf>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Program Svazu pro budoucnost Rakouska z 2. května 2010. Dostupný z WWW: <http://bzoe.at/assets/files/Programm_BZOE_WEB.pdf> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Program Svobodných z 23. dubna 2005. Dostupný z WWW: <http://www.fpoe.at/fileadmin/Content/portal/PDFs/2009/fp_parteiprogramm_neu.pdf> (ověřeno k 7. květnu 2011)

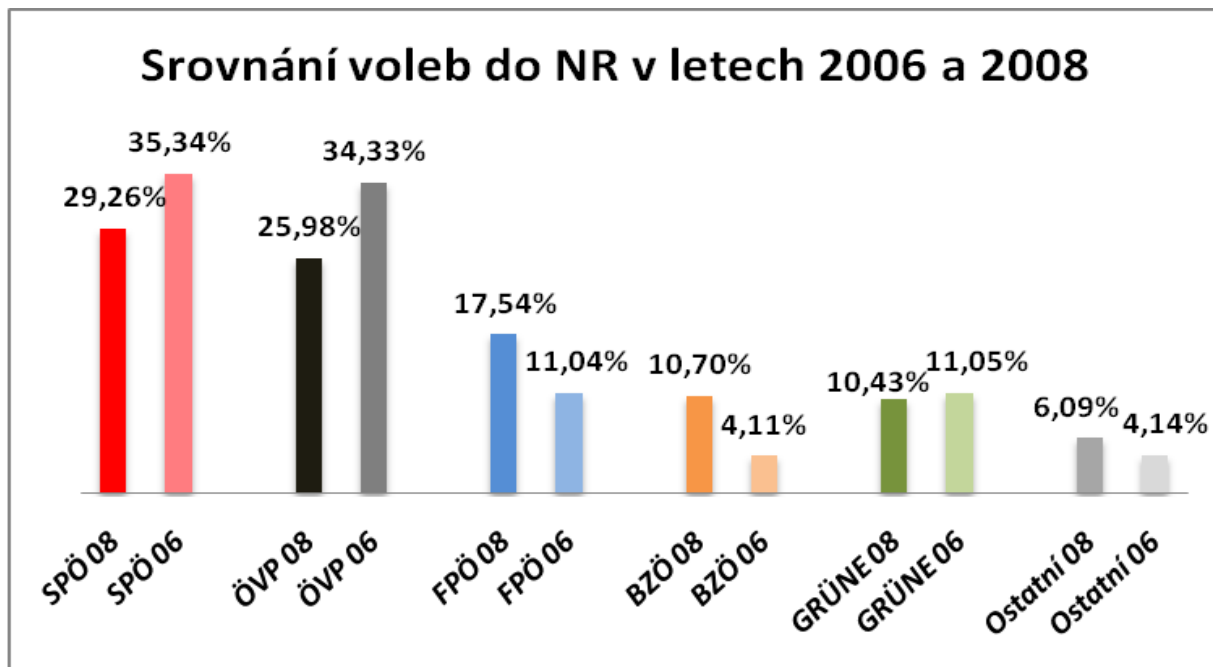
- Rezoluce k zrušení všeobecné branné povinnosti. „*Resolution zur Beibehaltung der Wehrpflicht*“. Dostupný z WWW: <http://www.fpoe-stmk.at/fileadmin/Content/Steiermark/Fotos_Aktuelles_Stmk/Resolution_zur_Beibehaltung_der_Wehrpflicht_01.jpg> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Rozbor přesunu voličů mezi volbami 2006 a 2008. Dostupný z WWW: <<http://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/nrw08.html>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Seznam rakouských spolkových vlád; oficiální stránky Úřadu rakouského kancléřství. Dostupný z: <<http://www.austria.gv.at/site/3355/default.aspx>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Statistika přistěhovalectví v Rakousku. Dostupný z WWW: <http://www.statistik.at/web_de/statistiken/bevoelkerung/bevoelkerungsstruktur/bevoelkerung_nach_migrationshintergrund/033240.html> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Strache verteidigt Auftritt mit Kreuz. Dostupný z WWW: <<http://steiermark.orf.at/stories/363782/>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Video – „*HC Strache - VIVA HC*“. Dostupný z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=U06lZwI9stM>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Video – „*HC-Rap 2010: HC goes Wiener Blut*“. Dostupný z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=u0510mbtg2c>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Video – „*Jörg Haider singt: Mein Diandle vom Rosntal*“. Dostupný z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=mJZB1FVq94U&feature=related>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Video – „*Jörg Haider singt: Pfiat Gott Liabe Alm*“. Dostupný z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=cULkwDVruRk>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Video – „*Österreich zuerst – HC Strache*“ Dostupný z WWW: <<http://www.youtube.com/watch?v=pVnzYs4HYBQ&feature=related>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Volební výsledky v ČR. Dostupný z WWW: <<http://volby.cz>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Výsledky voleb v Rakousku. Dostupný z WWW: <<http://parties-and-elections.de/austria3.html>> (ověřeno k 7. květnu 2011)
- Wieviele Mitglieder haben die österreichischen Parteien jeweils?. Dostupný z WWW: <<http://derstandard.at/1224776617579/Wieviele-Mitglieder-haben-die-oesterreichischen-Parteien-jeweils>> (ověřeno k 7. květnu 2011)

Seznam příloh

- Příloha č. 1 : Srovnání výsledků voleb do Národní rady v letech 2006 a 2008 (graf)
- Příloha č. 2 : Rozdělení mandátů v Národní radě po volbách 2006 a 2008 (graf)
- Příloha č. 3 : Podpora FPÖ v zemských sněmech (graf)
- Příloha č. 4 : Podpora BZÖ v zemských sněmech (graf)
- Příloha č. 5 : Výsledky voleb v Korutanech (graf)
- Příloha č. 6 : Podpora FPÖ po druhé světové válce (graf)
- Příloha č. 7 : Volby do Národní rady v roce 2006 (tabulka)
- Příloha č. 8 : Volby do Národní rady v roce 2008 (tab.)
- Příloha č. 9 : Volby do PS PČR v roce 2006 (tab.)
- Příloha č. 10 : Loosemore-Hanbyho index pro volby do Národní rady v roce 2006 (tab.)
- Příloha č. 11 : Loosemore-Hanbyho index pro volby do Národní rady v roce 2008 (tab.)
- Příloha č. 12 : Volební systémy do zemských sněmů (tab.)
- Příloha č. 13 : Volby do zemského sněmu v Burgenlandu (2010) (tab.)
- Příloha č. 14 : Volby do zemského sněmu v Dolních Rakousech (2008) (tab.)
- Příloha č. 15 : Volby do zemského sněmu v Horních Rakousech (2009) (tab.)
- Příloha č. 16 : Volby do zemského sněmu v Korutanech (2009) (tab.)
- Příloha č. 17 : Volby do zemského sněmu v Solnohradsku (2009) (tab.)
- Příloha č. 18 : Volby do zemského sněmu v Štýrsku (2010) (tab.)
- Příloha č. 19 : Volby do zemského sněmu v Tyrolsku (2008) (tab.)
- Příloha č. 20 : Volby do obecní rady ve Vídni (2010) (tab.)
- Příloha č. 21 : Volby do zemského sněmu ve Vorarlbersku (2009) (tab.)
- Příloha č. 22 : Přibližný počet členů politických stran (tab.)
- Příloha č. 23 : Zařazení rakouských stran do von Beymeho stranických rodiny (tab.)
- Příloha č. 24 : Jörg Haider s Wolfgangem Schüsselem v únoru 2000 (obrázek)
- Příloha č. 25 : Úmrtní oznámení o smrti Jörga Haidera (obr.)
- Příloha č. 26 : Josef Bucher – současný předseda BZÖ (obr.)
- Příloha č. 27 : Heinz-Christian Strache – současný předseda FPÖ (obr.)
- Příloha č. 28 : Kampaň „*Nejdříve Rakousko*“ – „*Domov místo islámu*“ (obr.)
- Příloha č. 29 : „*Více odvahy pro naši vídeňskou krev*“ (obr.)
- Příloha č. 30 : „*Kříž musí zůstat tam, kde je*“ (obr.)
- Příloha č. 31 : „*Otevřený východ na rakouské náklady*“ (obr.)
- Příloha č. 32 : „*HCman*“ (obr.)
- Příloha č. 33 : Logo kampaně BZÖ „*Zaplateno dost*“ (obr.)

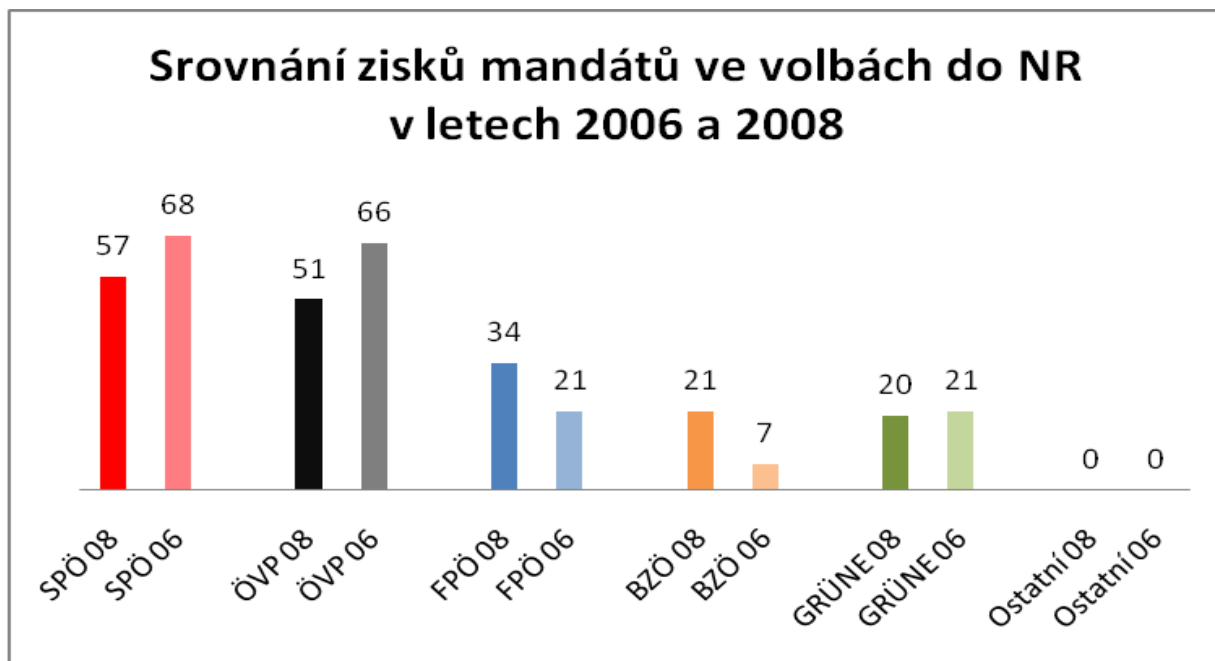
Přílohy

Příloha č. 1 : Srovnání výsledků voleb do Národní rady v letech 2006 a 2008

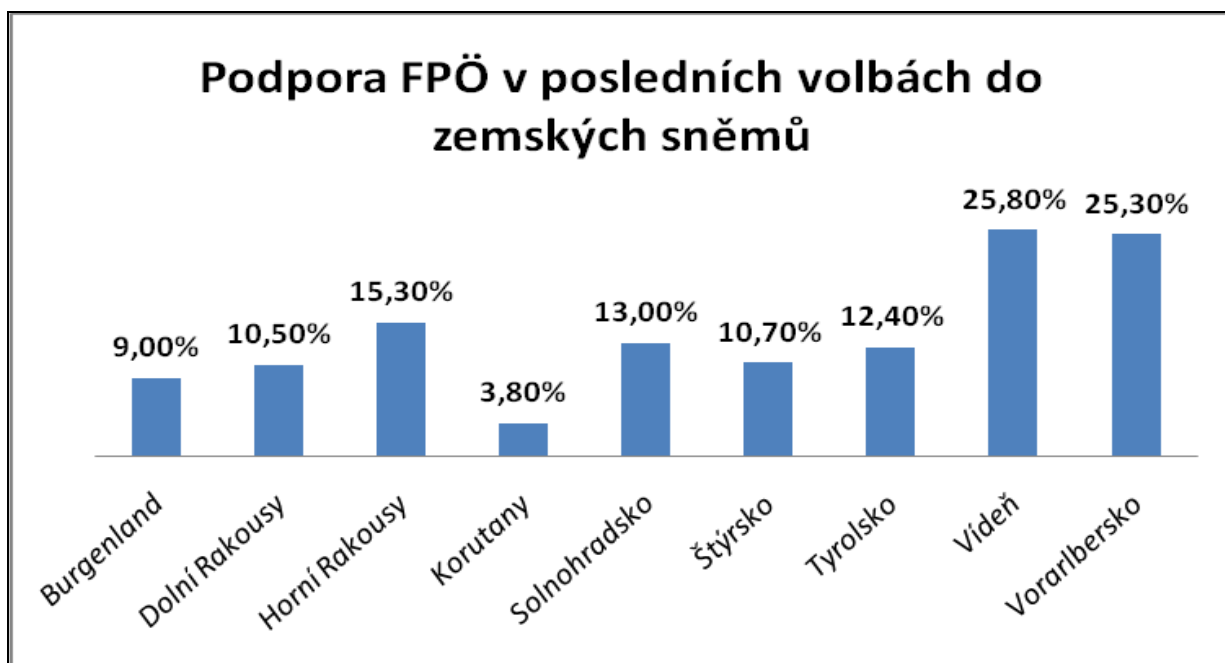
Graf je vypracován na základě údajů uvedených na stránkách ministerstva vnitra Rakouska. Výsledky posledních voleb v roce 2008 jsou dostupné na internetové stránce: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/2008/End_Gesamt.aspx a výsledky předchozích voleb, které se konaly v roce 2006 na internetové stránce: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/2006/start.aspx

Příloha č. 2 : Rozdělení mandátů v Národní radě po volbách 2006 a 2008

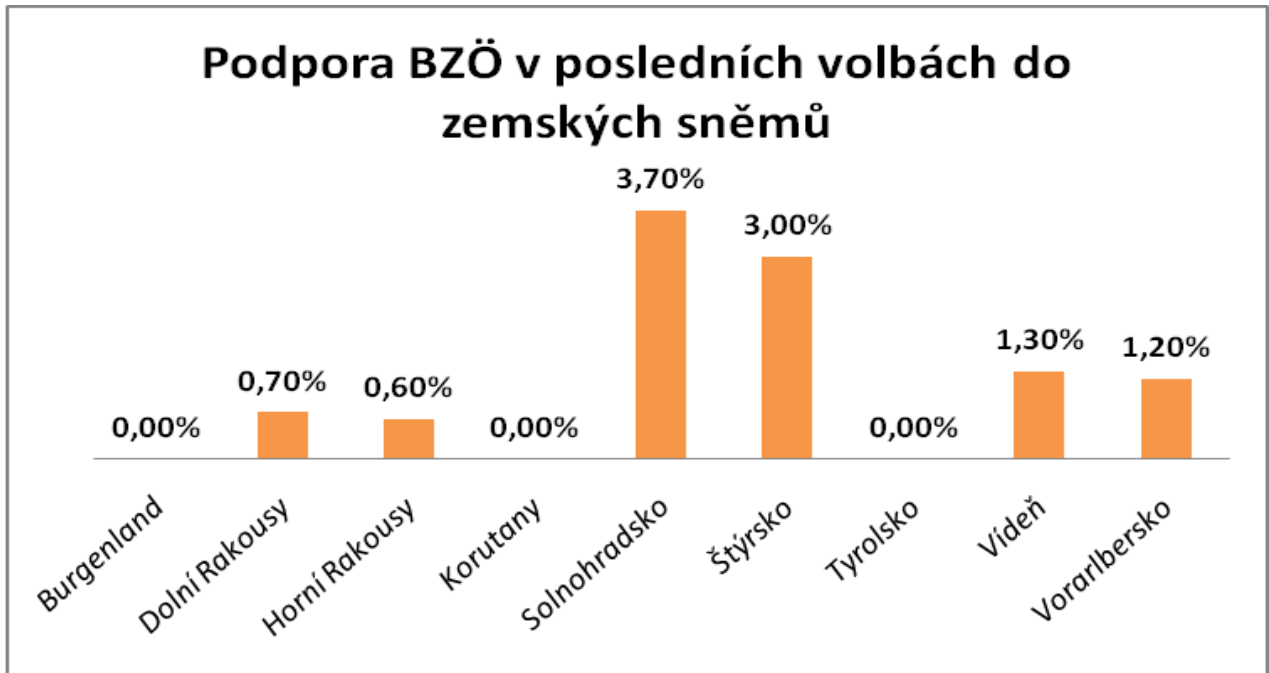
Graf je vypracován na základě zdrojů použitých i u předešlé přílohy.

Příloha č. 3 : Podpora FPÖ v zemských sněměch

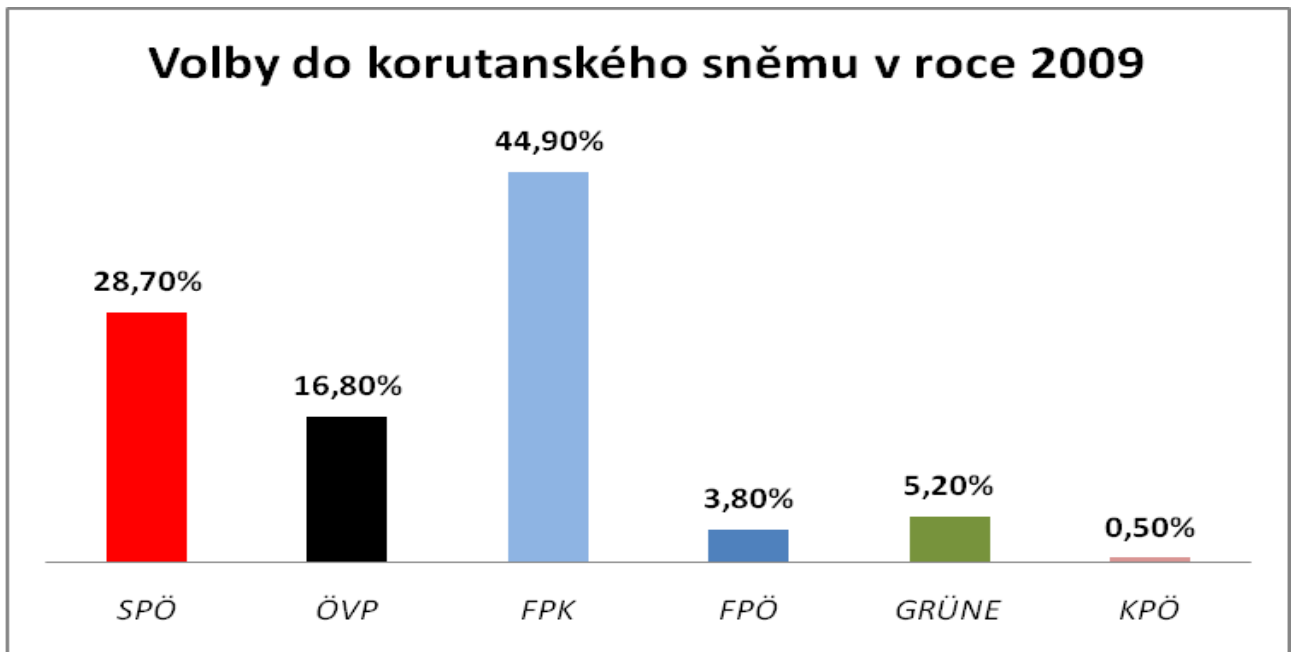
Graf je vypracován na základě dat, která jsou uvedena na stránce: <<http://parties-and-elections.de/austria3.html>>

Příloha č. 4 : Podpora BZÖ v zemských sněmech

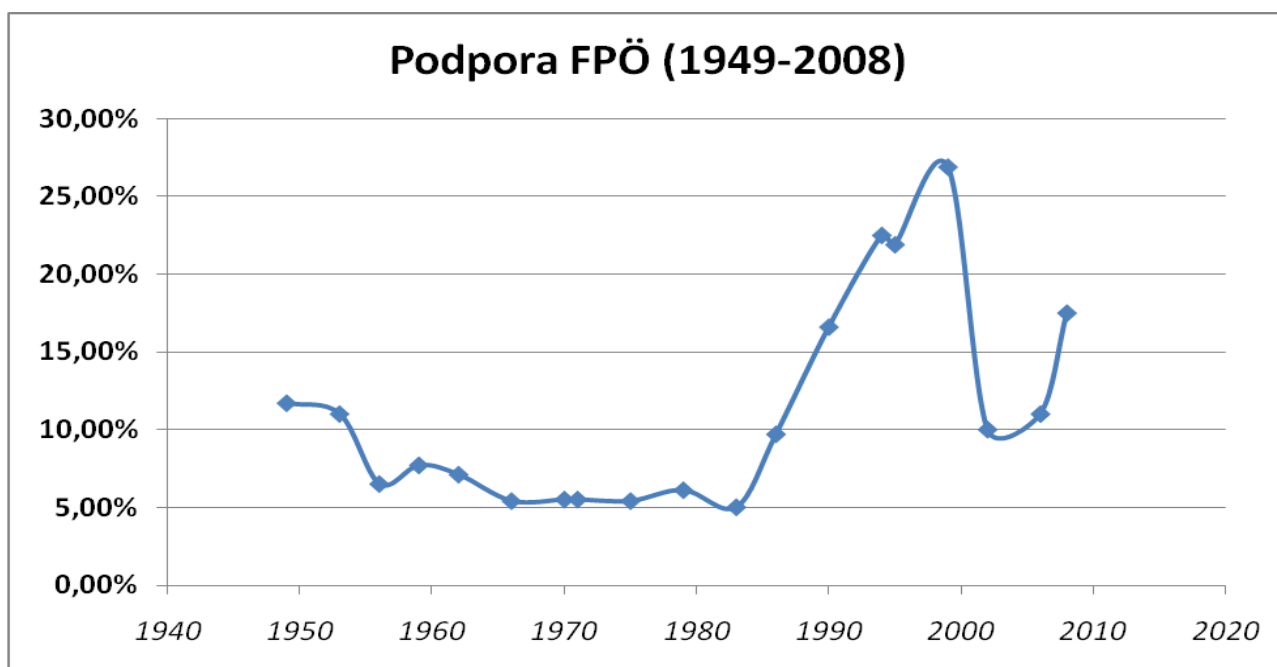
Graf je vypracován na základě zdrojů využitých u předešlé přílohy.

Příloha č. 5 : Výsledky voleb v Korutanech

I pro tento graf volební podpory je využito dat uvedených na stránce: <<http://parties-and-elections.de/austria3.html>>

Příloha č. 6 : Podpora FPÖ po druhé světové válce

Tento graf je vypracován na základě dat uvedených v knize „Österreichische Politik“²²³ na straně 150 (pro volby v letech 1945 až 1999) a stránek rakouského ministerstva vnitra: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/start.aspx

Příloha č. 7 : Volby do Národní rady v roce 2006

	Počet platných hlasů	Procento hlasů	Mandáty	Počet hlasů na jeden mandát
ÖVP	1 616 493	34,33	66	24 492
SPÖ	1 663 986	35,34	68	24 470
FPÖ	519 598	11,04	21	24 742
BZÖ	193 539	4,11	7	27 247
GRÜNE	520 130	11,05	21	24 768

Tato tabulka je vypracována na základě dat uvedených na stránkách rakouského ministerstva vnitra: http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/2006/start.aspx. Počet hlasů na jeden mandát je vlastní výpočet.

²²³ STIFTUNG DOKUMENTATIONSARCHIV DES ÖSTERREICHISCHEN WIDERSTANDES. *Handbuch des österreichischen Rechtsextremismus*. Vyd. 1. (1993) Wien: Deuticke, s. 150

Příloha č. 8 : Volby do Národní rady v roce 2008

	Počet platných hlasů	Procento hlasů	Mandáty	Počet hlasů na jeden mandát
ÖVP	1 269 656	25,98	51	24 895
SPÖ	1 430 206	29,26	57	25 091
FPÖ	857 029	17,54	34	25 206
BZÖ	522 933	10,70	21	24 901
GRÜNE	509 936	10,43	20	25 496

Příloha č. 8 je vypracována na základě dat uvedených na stránkách rakouského ministerstva vnitra: <http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/2008/start.aspx>. Počet hlasů na jeden mandát je vlastní výpočet.

Příloha č. 9 : Volby do PS PČR v roce 2006

	Počet platných hlasů	Procento hlasů	Mandáty	Počet hlasů na 1 mandát
ODS	1 892 475	35.38	81	23 364
ČSSD	1 728 827	32.32	74	23 363
KSČM	685 328	12.81	26	26 359
KDU-ČSL	386 706	7.22	13	29 747
SZ	336 487	6.29	6	56 081

Tato tabulka je vypracována na základě údajů ze serveru <<http://volby.cz>>. Počet hlasů na jeden mandát je vlastní výpočet. Tato příloha je uvedena z důvodu srovnání proporcionality rakouského a českého volebního systému do dolních komor parlamentů.

Příloha č. 10 : Loosemore-Hanbyho index pro volby do Národní rady v roce 2006

Strana	Rozdíl procent hlasů a procent mandátů	Absolutní hodnoty rozdílu procent hlasů a procent mandátů
ÖVP	34,33-36,06	1,73
SPÖ	35,34-37,16	1,82
FPÖ	11,04-11,48	0,44
BZÖ	4,11-3,83	0,28
GRÜNE	11,05-11,48	0,43
Ostatní	4,14-0	4,14
Součet		8,28

$$D = \frac{1}{2} \sum |v_i - s_i|$$

$$D = \frac{1}{2} * 8,28$$

$$D = 4,14$$

Tato tabulka s následným výpočtem je taktéž vypracována samostatně autorem. Údaje v tabulkách jsou vlastní výpočty. Více o Loosemore-Hanbyho indexu v knize „Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence“²²⁴.

²²⁴ LEBEDA, Tomáš. (2008). *Volební systémy poměrného zastoupení - mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, s. 32

Příloha č. 11 : Loosemore-Hanbyho index pro volby do Národní rady v roce 2008

Strana	Rozdíl procent hlasů a procent mandátů	Absolutní hodnoty rozdílu procent hlasů a procent mandátů
ÖVP	25,98-27,87	1,89
SPÖ	29,26-31,15	1,89
FPÖ	17,54-18,58	1,04
BZÖ	10,70-11,48	0,78
GRÜNE	10,43-10,93	0,50
Ostatní	6,09-0	6,09
Součet		12,19

$$D = \frac{1}{2} \sum |v_i - s_i|$$

$$D = \frac{1}{2} * 12,19$$

$$\underline{D = 6,1}$$

Tato tabulka a výpočet je vytvořena samostatně autorem. Údaje v tabulkách jsou vlastní výpočty.

Příloha č. 12 : Volební systémy do Zemských sněmů

Země	Počet mandátů	Délka funkčního období v rocích	Volební klauzule v procentech
Burgenland	36	5	5
Dolní Rakousy	56	5	4
Horní Rakousy	56	6	4
Korutany	36	5	5
Solnohradsko	36	5	5
Štýrsko	56	5	0
Tyrolsko	36	5	5
Vídeň	100	5	5
Vorarlbersko	36	5	5

Tabulka je vytvořena na základě údajů uvedených na stránce: <<http://parties-and-elections.de/austria3.html>>

Příloha č. 13 : Volby do zemského sněmu v Burgenlandu (2010)

	Počet platných hlasů	Procento hlasů	Mandáty	Počet hlasů na jeden mandát
ÖVP	65 411	34,62	13	5 032
SPÖ	91 185	48,26	18	5 066
FPÖ	16 970	8,98	3	5 657
LBL	7 559	4,00	1	7 559
GRÜNE	7 835	4,15	1	7 835

Tabulka je vytvořena na základě údajů dostupných na stránkách burgenlandské vlády: <<http://wahl.bgld.gv.at/wahlen/lt20100530.nsf>>. Počet hlasů na jeden mandát je vlastní výpočet. LBL označuje uskupení „Liste Burgenland“.

Příloha č. 14 : Volby do zemského sněmu v Dolních Rakousech (2008)

	Počet platných hlasů	Procento hlasů	Mandáty	Počet hlasů na jeden mandát
ÖVP	549 510	54,39	31	17 726
SPÖ	257 770	25,51	15	17 185
FPÖ	105 748	10,47	6	17 625
GRÜNE	69 852	6,91	4	17 463

Údaje v této tabulce jsou získány z oficiální stránky spolkově země Dolní Rakousy: <<http://www.noe.gv.at/Politik-Verwaltung/Wahlen/Landtagswahl-2008.html>>. Počet hlasů na jeden mandát je vlastní výpočet.

Příloha č. 15 : Volby do zemského sněmu v Horních Rakousech (2009)

	Počet platných hlasů	Procento hlasů	Mandáty	Počet hlasů na jeden mandát
ÖVP	400 365	46,8	28	14 299
SPÖ	213 555	24,9	14	15 253
FPÖ	130 937	15,3	9	14 589
GRÜNE	78 569	9,2	5	15 714

Tabulka je vypracována samostatně na základě údajů uvedených na oficiální stránce spolkově země Horní Rakousko: <<http://www2.land-oberoesterreich.gv.at/statwahlen/WahlenErgebnis.jsp?GemNr=40000&kat=OOE&strThema=OOE&wahlNr=5&strDarstellung=Tabelle>>. Počet hlasů na jeden mandát je vlastní výpočet.

Příloha č. 16 : Volby do zemského sněmu v Korutanech (2009)

	Počet platných hlasů	Procento hlasů	Mandáty	Počet hlasů na jeden mandát
ÖVP	59 955	16,82	6	9 993
SPÖ	102 385	28,74	11	9 308
FPK	159 926	44,89	17	9 407
GRÜNE	18 336	5,15	2	9 168

Údaje, na jejichž základě je vypracována tato tabulka, jsou k nalezení na oficiálních stránkách Korutan: <<http://info.ktn.gv.at/ltwahl2009/>>. Počet hlasů na jeden mandát je opět vlastní výpočet. FPK je zkratka Freiheitliche Partei Kärnten – Svobodní v Korutanech. Je však třeba mít na paměti, že v roce 2009 během voleb byla ještě součástí BZÖ.

Příloha č. 17 : Volby do zemského sněmu v Solnohradsku (2009)

	Počet platných hlasů	Procento hlasů	Mandáty	Počet hlasů na jeden mandát
ÖVP	103 385	36,5	14	7 385
SPÖ	111 485	39,4	15	7 432
FPÖ	36 845	13,0	5	7 369
GRÜNE	20 843	7,4	2	10 422

Tato tabulka je zpracována na základě údajů publikovaných na oficiálních stránkách Solnohradska: <<http://www.salzburg.gv.at/20003stat/wahlen/ltw/index.htm>>. Počet hlasů na jeden mandát je vlastní výpočet.

Příloha č. 18 : Volby do zemského sněmu v Štýrsku (2010)

	Počet platných hlasů	Procento hlasů	Mandáty	Počet hlasů na jeden mandát
ÖVP	246 755	37,19	22	11 216
SPÖ	253 878	38,26	23	11 038
FPÖ	70 708	10,66	6	11 784
KPÖ	29 231	4,41	2	14 615
GRÜNE	36 834	5,55	3	12 278

Tabulka je zpracována na základě dat z oficiální stránky spolkové země Štýrsko: <https://egov.stmk.gv.at/wahlen/LT2010/LT2010_60000.html>. Počet hlasů na jeden mandát je vlastní výpočet. KPÖ označuje Komunistickou stranu Rakouska. Tato strana má v současnosti zastoupení pouze v zemském sněmu ve Štýrsku.

Příloha č. 19 : Volby do zemského sněmu v Tyrolsku (2008)

	Počet platných hlasů	Procento hlasů	Mandáty	Počet hlasů na jeden mandát
ÖVP	136 401	40,50	16	8 525
SPÖ	52 066	15,46	5	10 413
FPÖ	41 788	12,41	4	10 477
GRÜNE	36 136	10,73	4	9 034
FRITZ	61 795	18,35	7	8 828

Tabulka je zpracována na základě oficiálních stránek spolkové země Tyrolska: <http://wahlen.tirol.gv.at/WahlenTirolGvAtWeb/wahlenGesErg.do?cmd=wahlInfoGesLand&wahl_id=20&cid=1>. Počet hlasů na jeden mandát je vlastní výpočet. Zkratka FRITZ označuje kandidátku Fritze Dinkhausera.

Příloha č. 20 : Volby do obecní rady ve Vídni (2010)

	Počet platných hlasů	Procento hlasů	Mandáty	Počet hlasů na jeden mandát
ÖVP	105 627	13,99	13	8 125
SPÖ	334 757	44,34	49	6 831
FPÖ	194 517	25,77	27	7 204
GRÜNE	95 445	12,64	11	8 677

Tabulka je vytvořena na základě údajů z oficiální stránky hlavního města Rakouska, Vídně: <<http://www.wien.gv.at/wahl/NET/GR101/GR101.htm>>. Počet hlasů na jeden mandát je i zde vlastní výpočet.

Příloha č. 21 : Volby do zemského sněmu ve Vorarlbersku (2009)

	Počet platných hlasů	Procento hlasů	Mandáty	Procento hlasů na jeden mandát
ÖVP	-	50,8	20	2,54
SPÖ	-	10,1	3	3,37
FPÖ	-	25,3	9	2,81
GRÜNE	-	10,4	4	2,6

Údaje jsou vyplněny v tabulce na základě oficiálních internetových stránek Vorarlberska: <<http://www.vorarlberg.at/wahlen/lt.asp?wahlid=51>>. Bohužel však neuvádějí počet platných hlasů, z toho důvodu muselo být do posledního sloupce uvedeno procento hlasů na jeden mandát.

Příloha č. 22 : Přibližný počet členů politických stran

Strana	Počet členů
SPÖ	300 000
ÖVP	700 000
FPÖ	40 000
GRÜNE	4 600
BZÖ	10 000

Tabulka je vytvořena samostatně na základě článku v rakouském deníku Der Standard. Článek se nazývá „Wieviele Mitglieder haben die österreichischen Parteien jeweils?“, což je volně přeloženo „Kolik mají právě rakouské strany členů?“ Stránka je dostupná zde: <http://derstandard.at/1224776617579/Wieviele-Mitglieder-haben-die-oesterreichischen-Parteien-jeweils>. Jedná se o údaje z konce roku 2008. V případě ÖVP je nezbytné si uvědomit, že u této strany převažuje nepřímé členství, takže jsou do čísla 700 000 započítáni i členové šesti podřízených organizací.

Příloha č. 23 : Zařazení rakouských stran do von Beymeho stranických rodiny

Stranická rodina	Odpovídající strana v Rakousku
Liberální a radikální	LIF, (BZÖ)
Konzervativní	
Dělnické	SPÖ
Regionální a etnické	
Agrární	
Křesťanskodemokratické	ÖVP
Komunistické	KPÖ
Extrémně pravicové	FPÖ, (BZÖ)
Ekologické	GRÜNE

Politolog Klaus von Beyme rozčlenil devět stranických rodin. Více k tomuto tématu např. v knize „Politické strany“²²⁵. Rakouský stranický systém je aplikován na von Beymeho rozřídění samostatně autorem. BZÖ byla po dlouhém rozmýšlení zařazena jak do skupiny extrémně pravicových, tak do liberálních a radikálních stran, čímž chtěl autor naznačit, že se tato strana nachází na pomezí těchto dvou stranických rodin.

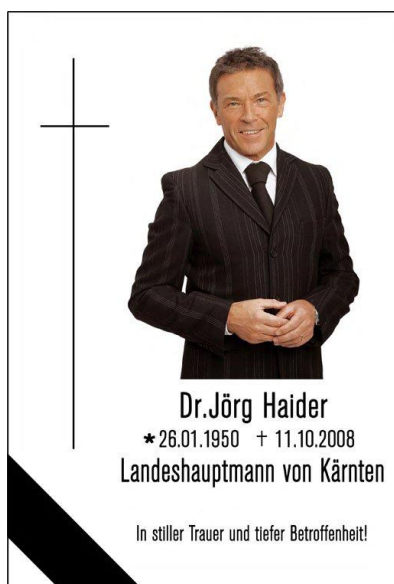
²²⁵ HLOUŠEK, Vít; KOPEČEK, Lubomír (2010). *Politické strany: původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*. Vyd. 1. Praha: Grada

Příloha č. 24 : Jörg Haider s Wolfgangem Schüssellem

Tato fotografie pochází z února 2000, tedy v době ustavení kontroverzní koaliční vlády ÖVP s FPÖ. Je dostupná na sociální síti Facebook: <<http://www.facebook.com/pages/J%C3%B6rg-Haider-Nr1/265664247089#!/photo.php?fbid=192450927453781&set=o.265664247089&theater>>.

Příloha č. 25 : Úmrtní oznámení o smrti Jörga Haidera

Parte Jörga Haidera z října 2008. Fotografie je dostupná na sociální síti Facebook: <<http://www.facebook.com/photo.php?fbid=192450927453781&set=o.265664247089&theater#!/photo.php?fbid=1560691349017&set=o.265664247089&theater&pid=31304337&id=1587303354>>.

Příloha číslo 26 : Josef Bucher

Současný předseda BZÖ

Příloha č. 27 : Heinz-Christian Strache

Současný předseda FPÖ

Příloha č. 28 : Kampaň „Österreich zuerst“

Ukázka z kampaně před volbami do Národní rady v roce 2006. Plakát je součástí kampaně „Nejdříve Rakousko“. Dominuje zde červený nápis „Daham statt Islam“, tj. domov místo islámu. „Daham“ je slovo v rakouském dialektu, standardní německá forma je „Daheim“. Dostupné na stránkách HC Stracheho: ><http://www.hcstrache.at/2011/?id=48>>.

Příloha č. 29 : Kampaň z roku 2010

Ukázka z kampaně před vídeňskými volbami v roce 2010. Slogan v českém jazyce zní „Více statečnosti pro naši vídeňskou krev“. Dostupné na: <<http://www.hcstrache.at/2011/?id=48>>.

Příloha č. 30 : Kampaň zaměřená na obranu křesťanských hodnot

ACHTUNG GEFAHR! ACHTUNG GEFAHR!

**Nur FPÖ-HC Strache sagt:
Das Kreuz muss
bleiben, wo es ist!**

Ein Urteil des Europäischen Menschenrechtsgerichtshofes ermöglicht (durch eine fragwürdige Auslegung der Menschenrechtskonvention) die Beseitigung von Kreuzen aus unseren Schulen. Aus Sicht der Europa-Richter sind Kreuze diskriminierend...

Mit Inkrafttreten der zentralistischen EU-Verfassung mit ihren problematischen „Antidiskriminierungsrichtlinien“ wird der Europäische Gerichtshof auch für solche Fragen zuständig.

SPÖ und Grüne unterstützen den Unfug, die Bundes-ÖVP schweigt feige.

Nur die FPÖ sagt:

- ✓ Ja zur Erhaltung unserer Traditionen und Werte
- ✓ Selbstbewusstsein statt falscher Toleranz
- ✓ Nein zu Globalisierung und Einheitskultur

ER sagt, was ÖSTERREICH denkt

hcstrache.at www.fpoe.at FPÖ DIE SOZIALE HEIMATPARTEI

Kampaň FPÖ z podzimu 2009 hlásající, že „Kříž musí zůstat tam, kde je!“ Dostupné na: <http://www.hcstrache.at/2011/?id=48>.

Příloha č. 31 : Nejnovější rakouská kampaň z roku 2011

FPÖ www.fpoe.at

**FPÖ-HC Strache warnt als Experte:
Der offene Osten geht
auf Österreichs Kosten**

SPÖ/FPÖ gefährden österreichische Arbeitsplätze

FPÖ-HC Strache warnt: „Das am 1. Mai 2011 Achtensteuern aus Ungarn, Slowakei, der Slowakei und Polen ohne Grenzübergang nach Österreich können durch den Zustrom von Arbeitskräften (insbesondere in der Bauwirtschaft) zu steigenden Baukosten und Arbeitslosigkeit führen.“

ÖSTERREICH
18.800.000 Einwohner
19.100.000 Einwohner
19.100.000 Einwohner

UNGARIE
10.000.000 Einwohner
10.000.000 Einwohner
10.000.000 Einwohner

Österreicher zuerst

hcstrache.at Auch bei Arbeitslosigkeit und Sozialleistungen.

Plakát varující před otevření pracovního trhu pro obyvatele zemí, které byly přijaty do EU v roce 2004. Graficky znázorňuje přesuny mas lidí do Rakouska. Dominuje zde nápis „Otevřený východ na rakouské náklady“. Plakát je dostupný na oficiálních stránkách FPÖ: http://www.fpoe.at/fileadmin/Content/portal/Kampagnen/bund_2011/2011_a_sondernummer_ostoeffnung_web.pdf.

Příloha č. 32 : „HCman“

Součástí kampaně FPÖ je i postava „HC-man“ zjevně inspirovaná komiksovou postavou „Superman“. Fotografie z: <http://www.istanbulpost.net/06/09/04/Lanza.htm>.

Příloha č. 33 : Logo kampaně BZÖ „Zaplaceno dost“

Svaz pro budoucnost Rakouska vytvořil na začátku roku 2011 kampaň zaměřenou proti zadlužování „Zaplaceno dost“. Dostupné na vlastních internetových stránkách: <http://www.genuggezahlt.at/>.